Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 282 | Łódź, Piątek, 7 Grudnia 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, א' טבת תרצ"ה | № 282

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

טראגישער אטענטאט אין מארסייל ווערט היינט בעטראכט אין פעלקער-ליגע-ראט

ב ע ל ג ר א ד, 6 (ספ. טעל.)

די היגע צייטונגען זענען מודיע, אז היינט פרייטאג וועט אין פעלקער-ליגע-ראט בעטראכט ווערען די אנקלאגע פון יוגאסלאוויען וועגען טראגישען אטענטאט אין מארסייל.

די דיסקוסיע וועט עפענען מיניסטער יעוויטש. ווייטער וועלען רעדען: בענעש און טיטולעסקא, וועלכע וועלען זיך סאלידאריזירען מיט יעוויטש'ן. נאכדעם וועט דער בולגארישער דעלעגאט פערטיידיגען די בולגארישע רעגירונג.

אין דער אלגעמיינער דיסקוסיע וועלען רעדען: לאוואל, ליטווינאוו, עדען און סעוופיק רושטי ביי.

די זיצונג וועט זיין אנ'עפענטליכע.

אוידיענצען אויפ'ן שלאס

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש)

פארמיטאג האט דער מלוכה-פרעזידענט אויפגענומען אויף אוידיענצען דעם פרעזעס פון דער העכסטער קאנטראל-קאמער קושמינסקי און דעם וויצע-פרעזעס, אויך דאס פרעזידיום פון די פער-אייניגטע רעיענטען.

שפעטער האט דער פרעזידענט פייערליך אויפגענומען דעם נייעם האלענדישען געזאנדטען און אפגענומען פון איהם די בעפולמעכטיגונגס-פאפירען.

סיים-פלענום — דעם 11-טען דעצעמבער

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש)

דינסטאג דעם 11. דעצעמבער דערווארט מען עס זאל פארקומען א פלענום פון סיים. אויף וועלכע עס זאל פארקומען די ערשטע לעזונג פון א רייהע געזעץ-פראיעקטען, וועלכע זענען אריינגעפלאסען צום סיים-מארשאלעק.

ווארשאווער עלעקטראווניע ווערט בעשולדיגט אין פעלשען בילאנסען

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש)

דער ווארשאווער מאגיסטראט האט זיך געווענדעט צום געריכט וועגען אויפלעזען דעם אפמאך מיט דער עלעקטראווניע, וועלכע ווערט גלייכצייטיג בעשולדיגט אין פעלשען בילאנסען און לימשניקעס.

אמעריקאניש-יודישער קאנגרעס פראטעסטירט געגען דער אנטי-יודישער פאליטיק אין עסטרייך

נ י ו - י א ר ק, 6 (יט"א טעלעגראפיש)

דער אמעריקאניש-יודישער קאנגרעס, האט זיך געווענדעט צום עסטרייכישען באטשאפטער מיט א צווייטען מעמאריאל בעגען דער אנטי-יודישער פאליטיק אין עסטרייך. נישט קוקענדיג אויפן קאנצלער שושניגס הבטחות, ווערען די עסטרייכישע יודען אלץ מעהר געדריקט.

נייער אפמאך צווישען פראנקרייך און ראטען-פערבאנד

ב ע ר ל י ן, 6 (ספ. טעל.)

די דייטשע אינפארמאציע-ביורא איז מודיע, אז אין דער פאריזער נאכט איז געשלאסען געווארען אנ'אפמאך צווישען לאוואל'ן און קאמיסאר ליטווינאוו.

לויט'ן דאזיגען אפמאך זענען פראנקרייך און ראטען-פערבאנד פערפליכטעט נישט צו פיהרען קיין שום פערהאנדלונגען וועגען שליסען צווייזייטיגע אפמאכען אהן א פריהערדיגער פערשטענדיגונג.

אין די גענפער פאליטישע קרייזען האלט מען, אז דער דאזיגער אפמאך איז געצילט מצד די סאוויעטען געגען א דירעקטער פערשטענדיגונג צווישען פראנקרייך און דייטשלאנד.

אמעריקאנער פרעסע שטארק אויפגעבראכט אויף פראנקרייך

צוליב דעם אפמאך מיט דייטשלאנד וועגען סאאר-געביט

נ י ו - י א ר ק, 6 (יט"א טעלעגראפיש)

די פרעסע איז שטארק אויפגעבראכט אויף פראנקרייך צוליב דעם אפמאך מיט דייטשלאנד וועגען סאאר-געביט. ווארום די דייטשען זיכערען די יודען די בירגערליכע רעכט בלויז אויף איין יאהר. אויך די יודישע פרעסע איז פערביטערט אויף פראנקרייך.

* * *

נ י ו - י א ר ק, 6 (יט"א טעלעגראפיש)

אדוואקאט אונטערמייער איז צוריקגעקומען פון לאנדאן, ער האט ערקלערט, אז דער אפמאך וועגען סאאר-געביט זיכערט נישט די יודען מענשליכע רעכט, און דאס וואס זיי פערזיכערען יא, וועלען זיי אויך נישט האלטען.

טראגישע אעראפלאן-קאטאסטראפע

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש)

אין דארף כיליטשקי, לעבען פיאסעטשנא איז נעכטען אראפגעפאלען אנ'אעראפלאן, וועלכער איז צושמעטערט געווארען און דער פארושניק הענריק אדאמסקי איז דערהרגעט געווארען.

אויפן טראגישען ארט איז באלד אנגעקומען א ספעציעלע אויספארשונגס-קאמיסיע, וועלכע פיהרט אנ'אויספארשונג איבער די סבות פון דער קאטאסטראפע.

ענטדעקט א פערשווערונג אויף 5 יאפאנישע מלוכה-מענער

ט א ק י א, 6 (ספ. טעל.)

דא איז ענטדעקט געווארען א פערשווערונג אויף 5 אנגעזעהענע יאפאנישע מלוכה-מענער. איינער פון די ארעסטירטע האט זיך מודה געווען.

יודישע סטודענטען ביים ווארשאווער ראבינאט

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש)

נעכטען בייטאג איז א דעלעגאציע פון יודישע סטודענטען אוועק צום ווארשאווער ראבינאט אויף גזשיבאווסקא 20 און זיך געווענדעט מיט דער בקשה, דער ראבינאט זאל זיך פערנעמען מיט דער פראגע וועגען צושטעלען יודישע מתים צו וויסענשאפטליכע צוועקען. צוליב דעם, וואס די דאזיגע פראגע איז נאך נישט רעגולירט, ווערען די יודישע סטודענטען נישט צוגעלאזען אין דער אנאטאמישער אפטיילונג און עס דראהט זיי צו פערלירען א יאהר.

העץ-ארטיקלען פון דעם פערביסענעם דייטשען אנטיסעמיט ראזענבערג

דייטשע ציוניסטען ווייזען אויף ראזענבערגס שקרים

ב ע ר ל י ן, 6 (יט"א טעלעגראפיש).

ראזענבערג'ס ארטיקלען אין „פעלקישען בעאבאכטער" בעאונרוהיגען שטארק די דייטשע יודען. ראזענבערג ווארפט פאר די דייטשע ציוניסטען, אז אין דער וועלט-מלחמה האבען זיי מיטגעהאלפען צו דער מפלה פון טערקיי, הגם טערקיי איז געווען דייטשלאנד'ס א פערבינדעטער.

מ'איז זיך משער, אז די ארטיקלען זענען א סיגנאל אויף צו שיקאנירען די ציוניסטישע ארגאניזאציעס אין דייטשלאנד.

די ציוניסטישע פעדעראציע אין דייטשלאנד האט אין צוזאמענהאנג מיט ראזענבערגס ארטיקלען פערעפענטליכט א ערקלערונג, אז די ארטיקלען זענען פון אנהויב ביז'ן סוף שקר וכזב, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע איז צו יעדער צייט גרייט פארצושטעלען די נויטיגע מאטעריאלען, וואס וועלען בעווייזען ראזענבערגס שקרים.

* * *

ד א נ צ י ג, (יט"א טעלעגראפיש)

דער דאנציגער „פארפאסטען" דריקט איבער פון „פעלקישען בעאבאכטער" ראזענבערגס ארטיקלען.

דער „שטירמער" וועלכער איז א קורצע צייט געווען פערבאטען אין דאנציג, ווערט ווידער פראנק און פריי פערקויפט.

אין די סיים-קאמיסיעס

וו א ר ש א, 6 (טעלעפאניש)

דינסטאג ווערט בעגיינט די ארבייט פון סיים, אין זעלבען טאג וועלען פארקומען די זיצונג פון דער קאנסטיטוציע-קאמיסיע ביים סיים און סענאט און פון דער בודזשעט-קאמיסיע.

קיראוו'ס פייערליכע לויה

מ א ס ק ו ע, 6 (ספ. טעל.)

פון גאנץ פריה האט מען אנ'געהויבן פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען אוועקגעשטעלט אפטיילונגען פון דער רויטער ארמעע. אין די שכנישע גאסען זענען געשטאנען דעלעגאציעס פון פאבריקען און אנשטאלטען.

אין קאלומנא-זאל איז אין דערמיט געשטאנען די אורנע מיט קיראווס אש. יעדע 5 מינוט האט מען געטוישט די עהרען וואך. 11 א זייגער זענען אנגעקומען די סאוויעטישע לידערס. צוגעקומען צום בנין און צום רויטען פלאץ איז געווען זעהר שווער. מען האט געברויכט צו האבען ספעציעלע שיינען און אדורכגעהן איינינע קאנטראלעס.

אויף די טריבונעס האבען זיך פערזאמעלט די אנגעזעהענסטע פארטיי-מיטגלידער, הויכע בעאמטע, העכערע אפיצירען פון דער ארמעע און פלאט, פארשטעהער פון דיפלאמאטישען קארפוס און דאס פרעזידיום פון אינטערנאציאנאל.

אין דער לויה האט אויך אנטיילגענומען דער פראנצויזישער מיניסטער מארשענדא.

צוליב דער פראסט האט די מאכט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, אז קינדער זאלען נישט דעפילירען און נישט אנטיילנעמען אין די צוגען און דעמאנסטראציעס. 11 א זייגער האט גערירט דער טרויער-צוג.

סטאלין, מאלאטאוו, קאלינין און ווארשילאוו האבען ארויסגעטראגען די אורנע. אויף די גאסען זענען געשטאנען אפטיילונגען פון דער רויטער ארמעע. אויך פון דער פראווינץ נעמען אנטייל א רייהע פיכאטע פולקען. עטליכע ארקעסטערס האבען געשפילט טרויער מארשען.

די פאמיליע פון דער'הרג'עטן, רעגירונג און פארטיי זענען געווען ארומגערינגעלט מיט מיליץ און מיליטער.

אינ'ם טרויער צוג האט זיך שטארק ארויסגעזעהען סטאלין, וועלכער איז געגאנגען בעזונדער נאך דער אורנע אין דער געזעלשאפט פון קאגאנאוויטש און ווארשילאוו.

די דעלעגאציעס האבען דערגרייכט א צאהל פון 3 טויזענד פערזאן.

מ א ס ק ו ע, 6 (ספ. טעל.)

דער אינערן קאמיסאר, העגריק יאגאדא, וועט — ווי מ'גיט איבער אין די מאסקווער פאליטישע קרייזען — נאך דער לויה בעקומען א ספעציעלע קאמיסיע. די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דער מערדער ניקאלאיעוו, איז געווען א פונקציאנאר פון ג. פ. או.

דער צענטראל קאמיטעט האט בעשלאסען אנצורופען די שטאט וויאטקא אויף קיראוו'ס נאמען.

צווישען די צום טויט פעראורטיילטע געפינט זיך אויך א פרוי.

„שיר" | לאדזשער יידישער מוזיק-פעראיין „שיר" 32 נארוטאוויטשא 32 | „שיר"

מארגען שבת, ד. 8 דעצ. 10 אווענד קומט פאר אין איינענעם לאקאל

א גראנדיעזער

חנוכה-קאנצערט

אונטער דער לייטונג פון פראפ. י. פייוישיס.

סינגען אנטייל: דער געמישטער כאר און די סאליסטן פרל. ס. קראפיווניק (סאפראן), ה. קארן (טענאר) און ה. קאלעצקי (באס). ביים קלאוויר: ארטור באר-זאם.

אין פראגראם: זולצער, חאגנער, הענדל א. א. ווי אויך יידישע פאלקס-לידער.

נאכ'ן קאנצערט טענץ ביז אין דער פריה.

בילעטן צו בעקומען ביי דער קאסע פון „שיר" פון 8 אוו.

„שיר" | „שיר"

לאדז-פאלעסטינא

דער שנעלסטער טראנספארט פון סחורות און שטוב-חפצים פאר עמיגראנטען איז אלע ערטער פון פאלעסטינא

ווערט אויסגעפיהרט דורך דער פירמע

Dom Eksp. Przedborski, Kolner i S-ka

ביליג | Łódź, Sienkiewicza 6. | שנעל

יעדער יוד

האט א מעגליכקייט פאר זיך צו ערווערבען

א פלאץ אין ארץ-ישראל

פון 12 פוגט אן אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.

אינפארמאציעס ערטיילט דער ה' אינזש. יצחק זשעלינסקי

פארשטעהער פון **אל-הדר** תל-אביב ירושלים

טעגליך פון 10 ביז 1 און פון 5–7 אווענד אין לאקאל פון הנדוורקער-קלוב, פילסודסקיעגא 69. טעל. 230-88.

צום קומענדיגען סעזאן

די לעצטע מאדעלען

שיך

עמפפעהלט

A. Ogórek

Łódź, Zawadzka 11.

בעמ.: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך.

א הארציגען מז"ט ווינשען מיר אונזער ליבען קוזין

מאיר צינאמאן

צו זיינע תנאים מיט פרל.

העלא ווארענרייך

זאל אייער נעסט לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין

ישראל גאטליב און פרוי.

בית הכנסת „אהל יעקב"

18 גדאנסקא 18

מחר בשבת פ' מקץ, שבת חנוכה ישא נאום-חגיגי מטיף ביהכנ"ס הסופר והמשורר מר א. לובושיצקי על הנושא:

„מאי חנוכה"

החברים הציונים והלאומים מתבקשים לבוא.

התחלת התפלה בחצי העשירית בבוקר.

הועד.

הסתדרות „מזרחי"

בלודז, זכורניה 63

מחר במוצש"כ. פ' מקץ, זאת-חנוכה, בשעה 7 בדיוק תתקיים באולמנו

נשף חנוכה נהדר

בהשתתפות מקהלה גדולה ונאומים מעניני דיומא.

הכניסה חפשית!

Dr. L. FALK

ספעצ. ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען

Nawrot 7, tel. 128-07.

עמפפאנגט פון 10–12 און פון 5–7 נ"מ

ביליד!

דעם טיפסטען ביילייד דריק איך אויס פרל.

ראזשקא ריכטער

צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון איהר ליבען און אונפערגעסליכען פאטער

משה ישראל נ"ע

זאל געטרייסט ווערן מן השמים ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

יודל בערמאן

אונזער ג. פערוואלטונגס-מיט-גליד ה' מאיר שמולעוויטש נ"י דריקן מיר אויס דעם טיפסטען ביילייד צוליב דעם טויט פון זיין פאטער

יעקב נ"ע

ב"ר יצחק דוב ז"ל

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון „גמילות חסדים"

לאדז, גרינער מארק 7

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס מיין פריינד

מאיר שמולעוויטש נ"י

צוליב דעם טויט פון זיין פאטער

יעקב נ"ע

ב"ר יצחק דוב ז"ל

מיט דעם טראדיציאנעלען המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

שלמה דולא

רעכער

הערינג אויסגעבייט? פון ג. נארדמאן שרודמיעסקא 8.

אין רייזענדער-פעראיין, שענקעוויטשא 3/5

לאטעריקע (LOTO)

שפילט מען יעדען שבת פון 9 א זייגער אין אווענד אין

איינגאנג פריי.

די ביליגסטע קוועלע פון

רעשטען

אויף פאלטענס און אנציגער

פאר הערן און דאמען

פון די בעסטע קוואליטעטן פון ביליצער און טאמאשאווער פאבריקען צו בעקומען נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23

טעל. 226-39. — פריוואט-וואוינונג.

קאנקורענץ פרייזען! קאנקורענץ פרייזען!

וויכטיג פאר אינדוסטריעלער, סוחרים און באנקען!

האנדעלס-ביכער, בעקאנט מיט זייער ערשטקלאסיגער קוואליטעט און אויספערטיגונג פון אלערליי גרויסען און ספעציעלע שעמאטען, קארטאטעקען, קאלעקציעס, קאלירטע קארטען פאר אלע צווייגען פון דער אינדוסטרי,

עמפפעהלט:

Fabryka ksiąg handlowych i kolekcji

Ch. D. Szymszewicz, Łódź,

ul. Piotrkowska 26, tel. 133-86.

קאנקורענץ-פרייזען!

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט די ג' געסט, אז נאך א גרינדליכען רעמאנט איז געעפענט געווארן אויפ'ן ווינטער-סעזאן דער גוט-בעקאנטער

פענסיאנאט שער

פון גלאוונע נאווי-אטוואצק

און עמפפעהלט ווארימע צימערן מיט אלע בעקוועהמליכקייטען, אויך ראדיא, ספארט-פלאץ, גארטען און אנד. ספארט-פערוויילונגען. כשר'ע געשמאקע קוך. סאלידע בעדינונג! טעלעפאן אין פענסיאנאט. צוגענגליכע פרייזען.

אדרעס: אינפארמאציעס אויפ'ן ארט. אדרעס:

Pensjonat SZER, Głowno,

Nowy-Otwock. Skrz. poczt. 6, tel. 26.

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען !!!

אריגינעלע ריטורליינעץ

ווי אויך

אונגאר-וויינעץ

פון דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם בעקאנטען ויין-געשעפט פון

ע. שיקיער

אינה.: ישראל שיקיער

לאדז, פולנאצנא 1

טעל. 107-84

מעטאל-בעטען

מאטראצען אלער ארט

קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

וויזשימאטשסעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מען אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס-לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס!

ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירעריי

שייטלעך

מיט פאריזער שרינגען צו בעקומען ביי

קערש,

סקווערא 13

ביזשוטעריע גאלד, זילבער און לאמבארד-קוויטעס

קויפט איך און צאהל די העכסטע פרייזען

Zakład Zegarmistrzowsko-Jubilerski

J. SOŁOWIEJCZYK, Piotrkowska 54

ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

כוס תנחומים לאהובי מר **וול. קליין** מורשה לפטירת אביו היקר באדם

ר' יוסף ז"ל

השם הטוב ינחמהו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

י. א. פינגולד.

ב.ה לודז 7/12 34

צו די תנאים פון מיין געעהרטען שילער

מנשה קאראש

מיט פרל.

אידא מאטיל

גראטולירט און ווינשט פיל גליק

מ. דארגוזשאנסקי.

סל מלא ברכות ובתוכו ברכת מזל-טוב אנו מביעים ומושיטים לחברנו

מר **דניאל איזנברג**

לנשואיו את העלמה מרת **רחל פסמניק**

יהי רצון שיזהור מזלכם כשמש בצהרים.

חברה „תפארת צעירים"

בלודז, פילסודסקיעגא 51. 5252

אגוד הנוער העברי הדתי „ברית החשמונאים"

ע"י ההסתדרות „ברית ישורון" בפולניה, קן בלודז, פילסודסקיעגא 66

מארגען, שבת, ז' חנוכה, פינקטליך 8.30 אווענד קומט פאר אין „נייעם קאנצערט-זאל", פיראמאוויטשא 3

א גראנדיעזע

חשמונאים-פייערונג

מיט פאלגענדען פראגראם: 1) ערעפנונג, 2) הנוכה-ליכט-בענטשען, 3) בעגריסונגען, 4) כאר-געזאנג מיט מוזיק, ווי אויך א גאסטרירענדער רעפעראט וועט האלטען דער פרעז. פון „ברית ישורון" און פוילען

הרב ד"ר שלום טרייסטמאן (ווארשא)

א. ד. ט.: „ליכט און גייסט"

בילעטן צום פרייז פון 49 גר. און 75 גר. שוין צו בעקומען.

אכטונג! פאר פרויען ספעציעל רעזערווירטע פלעצער. בופעט אויפן ארט.

די 1-טע און ביליגסטע קוועלע פון

רעשטען

אויף פאלטענס און אנציגער

פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער סחורות, די מאדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסוואהל, בעקומט מען נאר ביי

R. Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5

טעל. 156-09

געדענקט. פראנט 2 שטאק.

גליכשטעלונג.

ווי דער בעזיצער פון די מעבלירטע צימערן

אויף פילסודסקיעגא 39 „RIVIERA"

טיילט אונז מיט, אז ביי איהם איז נישט ענטדעקט געווארען קיין שום „פרעהליך הייזעל". דער גאנצער ענין איז א מיספערשטענדניש אין צוזאמענהאנג מיט אן'אנאנימע בייזוויליגע אנקלאגע פון קאנקורענטען. דער בעסטער סימן איז, אז דאס געשעפט איז ווייטער טעטיג און איז בכלל נישט פערמאכט געווארען אפילו אויף קיין איין שעה.

מיט אכטונג **ח. לעווינסקי**

אינה. פון די מעבלירטע צימערן

„RIVIERA"

פילסודסקיעגא 39.

שפארט געלד

דורך קויפען רעיעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארווין"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 10-528

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעיעלע קוועלע

פון גוטען קידוש-וויין

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקיער, בראנפען'ס און מעהד

קרן קימת לישראל בלודז.
מארגעו, מוצאי שבת, דעם 8-טען דעצעמבער ד. י. אין זאל פון „וויזא" (שענקעוויטשא 26)

חנוכה-אקאדעמיקער-באל

ערשטקלאסיגער ארקעסטער — פיל איבעראשונגען

Hilde Handzel
ספעציעלע וויגער הייל-גימנאסטיק פאר פערקרימונגען פון רוקען-ביין, שלעכטע האלטונג ביי קינדער.
Sienkiewicza 20, tel. 141-41.

Dr.
Wajnberg
ספעצ. פון לונגע, הארץ און סקלעראזע קראנקהייטען
וואלינג יעצט פעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אוו.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס קראנקהייטען
פעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 1—2 מיטאג און פון 5—9 אוונט.
זונטאג פון 10—1 בטאג.
צלע ארט אונציאל — פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.

Dr. med.
Eychner Jakób
ספעציעל. פון אינערליכאן קינדער-קראנקהייטען
שרודמיעסקא 12. טעל. 111-24.
נעמט אן טעגליך פון 5 ביז 7 אוונט.

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגן אויף שערפיען 37 (בעגדיקטא) 6.
נעמט אן פון 5—7 נאכמ.

Dr. med.
S. LIEBESKIND
Akuszer-Ginekolog
przeprowadził się na ul.
Andrzeja 2, tel. 216-66
przyjmuje od 4—6.

Dr. med.
WIKTOR MILLER
גאבינעט פאר פיזיקאלישע טעראפיע (קוואר, דיאטערמיע, אולטראטראפיע)
Al. Kościuszki 13, tel. 146-11
נעמט אן פון 4—7 נאכמ.

לעטשניצע
פאר ווענערישע קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
מארגנס פון 8 פריה ביז 9 אוונט.
ווענעריש-קראנקע, מאנערשוואכע
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פארהיטונגס-סטאנציע
און מעטנד א נאבצען סעה לעה פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בראטונג 3 זל.

לעטשניצע
פון דאקטוירים • ספעציאליסטן
זגערזשער 17
טעל. 116-33
רענטגען-גאבינעט
ווענעראלאגישע אמבולאטאריום
פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

Podatki ulgowe
płacić będą firmy, prowadzące prawidłową księgowość. —
Przyjmuję sporządzenie bilansów, zakładanie i przepisowe prowadzenie księgowości na godziny. Udzielam bezpłatnie informacyj w sprawie organizacji księgowości zainteresowanym firmom. Na żądanie przedstawię referencje poważnych firm. Zgłoszenia proszę skierować pod adresem
D. Kaftal, Łódź,
ul. Południowa 76.

אויגען-קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיג אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונט.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר עקושעריע און פרויען-קראנקהייטען פארהייראטע געגנט שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אן פון 4—8 אוונט.

אויערן, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון
Dr.
Z. Rakowski
פעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיג קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 11—1 און פון 5—8 אוונט.

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט, זונטאג פון 11—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

Dr. med. Józef Imich
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר הארץ, נאז און האלז-קראנקהייטען
אינהאלאציע פאר לארינגאלאגישע אפעראציעס
מאניושקי 1, טעל. 209-97
נעמט אן פון 5—7 אוונט.

Dr. med.
JÓZEF GEISLER
ספעציאליסט פאר ווענערישע און הויט-קראנקהייטען (בלאזען-קראנקהייטען)
CEGIELNIANA 4, tel. 216-90
נעמט אן פון 9 ביז 2 און פון 5 ביז 9 אוונט פאר פרויען באזונדערע ווארטע-צימער.

A. KLESZCZELSKI
CHIRURG-UROLOG
ספעציאליסט פאר הארן, בלאזע און נירען-קראנקהייטען
Narutowicza 16 tel. 127-79
(Piłsudskiego 76)
נעמט אן פון 4 ביז 6.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe
(Leczenie niemocy płciowej).
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8^30 do 10^30 1—2^30, od 6 do 8^30 w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

דער בעקאנטער לעהרער פון דאמען-צושניידערייען פון דער פאריזער-אקאדעמיע, הייבט אן דעם אונטערריכט-קורס דעם 15-טען דעצעמבער. 25-יעהריגע פראקטיק
M. HEIMAN, Łódź, Al. I Maja 7.

אמוואצע
קלימאטישע וואלד-סטאציע
7.50 זל. טעגליך
Sanatorjum
D-ra med. W. PRZYGODY
לונגען - אפטיילונג: ס'ווערען געהיילט לונגען-קראנקע לויט די נייעסטע מעטאדען.
כירורגישע אפטיילונג: ווערען גענומען: אדמע, איבערברעכונג פון פערוואקסונגען, דורכגעריבענע פוס'ס נערוו א. ז. וו.
ספעציעלער פאוויליאן: ריטשעלט-פרייזען צוגע-פאסט צו דער אינטעליגענץ קריזיס-צייט נעמען ארום: פולע אויסהאלטונג, מעדיצין, אויפזיכט, רענטגען, אנאליזען א"א כשר'ע קיך! געשמאקע כשר'ע קיך.
פאר רעקאנוואלעסצענטען זארגפעלטיגע אויפזיכט.

אכטונג, דאמען!
אין מיין ניי-ערעפנטען קליידער-אטעליער אויף בושזשינער 11 פראנט 1 שטאק
בעקומט מען צו יעדער צייט פערשידענע באלאווע און חופה-קליידער
לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלן אויסגעבארגט.
Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych M. Józefowiczowa
Brzezińska 11, front 1 piętro, m. 5.

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יידיש, פראנצויזיש, ספעציאליטעט, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיציגע, 1. פאר שטאק, וואוינונג 30, שיף.

פאר גאר'ד, ביושוטעריע
אין לאמבארד-סוויסעם צאהלט די העכסטע פרייזען
אלוידאר פיאלקא
פעטריקאווער 7.

דאס ערשטע מאל אין לאדז!
שוינט אייער געזונט!
טריגנט מיטאגען
די בעסטע און נאהרהאפטיגסטע היימישע צו די ביליגסטע פרייזען פון 60 גר.
מיט לעבעדיגע פיש 1.30 זל. (6 פורעסען)
צו בעקומען נאר אין ניי-ערעפנטען רעסטאראן „שמאקהאפט"
31 פעטריקאווער 31, אין הויף לינקס, פאר'ען לעשער אייננאנג, פארטער.

איך פערקויף:
צנ'אייזערנע קאסע, וויסען ליקסוס בודואר צימער, קלובניע פון קליידער שאנק, בעט מיט מאטראץ, שרייב-טיש.
אינפארמ.: אל. 1-מאי 7, וואוינ. 7, 3 שטאק, פראגנס, פון 10—12 מיטאג.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו. זונטאג פון 9—1 פארמיטאג.
באזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען.

צאהן-ארצט
R. Glik-Liberman
האט זיך איבערגעצויגען אויף פיעשאיאד 8, טעל. 153-72.

Dr. med.
N. Kajzer
ספעצ. פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף בושזשינער 24 (ווינקל מלינארסקא) נעמט אן פון 10—12 און פון 4—7 נ"מ לעטשניצע-פרייזען

Dr. Jakób Handzel
ספעציאליסט אין ארטאפעדיע קראנקהייטען פון ביינער און גלידער.
Sienkiewicza 20, tel. 141-41
נעמט אן פון 4—6 נאכמ.

דער ניי-ערעפנטער
פריזיר-אנשטאלט „URODA" ס.א.
איז גדאנסקא 12 געפינט זיך אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון
Władysław i Bolesław
wł. p. Schütz
דער אנשטאלט איז מאדערן איינגעארדנט, די ארבעט ווערט אויסגעפיהרט דורך ערשטקל. פאר-קראפטען. מאניקור פיהרט אויס p. Marysia „WELLA" אנדולאציע ווערט אויסגעפיהרט מיט'ן בעסטען אפאראט מעסיגע פרייזען.

איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון
ראהמען צו גארדינען
צו די נידריגסטע פרייזען
זאוי אייל-בילדער פון בעקאנטע מאלער
ראהמען
לייסטען
קינסטלערישע פארטרעטען (פון יעדער פאטאגראפיע)
ספעציאליטעט: פון איינגעראמען בילדער
עלעס בעקומט איהר נור אין דער פירמע
Roma Spokojna
Łódź, Poitrkowska 13

LABORATORJUM ANALIZ LEKARSKICH „HIGJENA"
Gdańska 31a, tel. 192-64
אלע אנאליזען, נעמט א לאבארטאריע אנאליזען פאר אונטערזוכונגען — בלוט-אורין
GABINET ŚWIATŁOLECZNICZY
עלעקטרישע בעשטראלונגען, קווארץ-לאמפען, סאלוקס, דיאטערמיע.
Gdańska 31a, parter, tel 192-64

Lek.-Dent.
Tatjana Sokołow
MONIUSZKI 2, tel. 216-44
godz. przyj od 12-1, 4-7 w.
(פריהער אין „טאו")

Dr.
S. Kantor
ספעציאליסט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען (סיפיליס און טריפער), הילט מענער-שוואכע
פעטריקאווער 90, טעל. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 9—4 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען און אורין-קראנקהייטען
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אוו.

ברוך-קראנקע!!!
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז, פון דעם אין גאנץ פוילען בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט.
וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און אין געווארען אנערקענט פאר פראפעסאר.
ברוך-ליידענדע! ספעציעלע ארטאפעדישע גארטלען...

J. Rapaport

אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיק. פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען!
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

הערצליכען דאנק
דעם בעריהמטען ספעציאליסט-ארטאפעד ה' דיר. י. ראפאפארט, אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, דריק איך אויס מיין הערצליכען דאנק און ...
א. זאיאנץ, לאדז, גאוואנדמיעסקא 4.
1934 אקטאבער.

סענסאציאנעלער בריף

וועגען דער רייכסטאג=שרפה

ווי אזוי עס איז אונטערגעצינדען געווארען דער דייטשער רייכסטאג

פ א ר י ז. בעת'ן בלוט-באד דעם 30=טען יוני ה. י. ווען עס איז געמאכט געווארען דער אטענטאט אויף רעהם'ען, איז אויך פערשוואונדען געווארען אנ'אנגעזעהענער פיהרער פון די נאציאנאל-סאציאליסטען, דער פיהרער פון די בערלינער „שטורמסטאפעל" קארל ערנסט. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז ערנסט איז פערשוואונדען געווארען מיט זיין ווייב. שפעטער האט מען איהם געכאפט אין ברעמען פון וואנען מען האט איהם געבראכט קיין בערלין און דא דערשאסען.

איצט ברענגט דער פאריזער „לע זשורנאל" א סענסאציאנעלען בריף פון קארל ערנסט, וועלכער האט דעם בריף געשיקט קיין שוועדען און ענטדעקט די סודות פון דער רייכסטאג-שרפה דעם 27 פעברואר 1933.

„איך האב אונטערגעצינדעט"

ווי בעקאנט איז וואן דער לובא פערמשפט געווארען פאר אונטערצינדען דעם רייכסטאג.

אינ'ם בריף שטעלט ערנסט פעסט, אז ער אליין האט אונטערגעצינדען דעם רייכסטאג מיט דער מיטהילף פון פילער און מארענשילד'

ווער עס האט פריהער געוואוסט

ווייטער דערציילט ערנסט אז וועגען דער שרפה זענען געווען אינפארמירט פריער גערינג, געבעלס, רעהם, היינעס, קילינגער, העלדארף, האופשטעקל און סאנדער.

היטלער האט זיך דערוואוסט דעם אמת וועגען דער שרפה ערשט נאך דעם פאקט.

עס איז געווען א פראיעקט צו מאכען אנ'-אטענטאט אויף היטלערן, נאר עס איז דערפון גאר נישט געווארען.

אין קריטישען טאג

לאנג האט מען זיך בעראטען איבער די טעכנישע פרטים. ערנסט האט דריי מאל בעקוקט די געביידע פון רייכסטאג, ענדליך איז דער פלאן געווארען בעשטעטיגט. דעם 27 פעברואר 1933 איז ערנסט צוזאמען מיט זיינע צוויי חברים אוועק אין רייכסטאג ארום 8 אין אווענד. ער איז געווען געקליידעט ציוויל, געטראגען גומענע שיך.

נאכדעם ווי זיי האבען בעשמירט איניגע ערטער מיט לייכטברענענדע מאטעריאלען, זענען זיי 9 א זייגער אוועק.

מיט 5 מינוט שפעטער האט וואן דער לובע בעדארפען אונטערצינדען אלע בעשמירטע ערטער. לובע האט נישט געוואוסט וועגען ערנסט. לובע איז אריינגעפיהרט געווארען אין רייכסטאג דורכן רעסטאראן=פענסטער און האט אנגעהויבען זיין ארבייט.

דייטשע נאציס אין ענגלאנד

ווילען אריינציהען יודען אין דייטש-ענגלישע געזעלשאפטען

לאנדאן, 6 (יט"א טעלעגראפיש)

די דייטשע נאציס פון ענגלאנד פרובען צו גריבדען דייטש - ענגלישע געזעלשאפטען, אין די געזעלשאפטען, ווילען די נאציס אריינציהען די יודען.

די פרעסע האט פערעפענטליכט א קאמוניקאט פון יודישען באיקאט־קאמיטעט אין וועלכען די יודען ווערען געווארענט, נישט אריינצוטרעטען אין די דאזיגע געזעלשאפטען.

3 פערמאטערטע יודישע יונגע-לייט געפונען אין א צוג

האבען זיך געוואלט אריינסריגען קיין ארץ ישראל

פראג, 6 (יט"א טעלעגראפיש)

אויף א טשעכאסלאוואקישע סטאציע, האט מען פון א פערמאכטען וואגאן אין א שנעל־צוג ארויסגעפיהרט דריי יודישע יונגעלייט, וועלכע האבען זיך אזוי ארום געוואלט שמוגלען קיין ארץ־ישראל.

די יונגעלייט זענען געווען מיד און אזוי צובראכען, אז זיי האבען נישט געקענט געבען קיין שום ערקלערונגען.

פערשטענדיגונג צווישען דער פוילישער און ענגלישער קויהלען=אינדוסטריע

לאנדאן, 6 (ספ. טעל.) היינט איז אין לאנדאן אונטערגעשריבען געוואראן די פערשטענדיגונג צווישען די פוילישע און ענגלישע אינדוסטריעלער בנוגע דעם קויהלען-עקספארט.

לאנדאן, 6 (ספ. טעל.)

אין ענגלישען פארלאמענט האט מיניסטער בראון געענטפערט אויף אנ'אנפראגע וועגען רעזולטאט פון די פויליש-ענגלישע קויהלען-אונטערהאנדלונגען. דער מיניסטער האט אויסגעדריקט זיין צופרידענהייט מיט דער דערגרייכטער פערשטענדיגונג.

יודען ווילען פעריודישען ארץ=ישראל

אלארם פון דער אראבישער פרעסע

ירושלים (יט"א טעלעגראפיש)

די אראבישע פרעסע פאלט אן אויפ'ן הויך-קאמיסאר און אויף דער ארץ-ישראל=רעגירונג, פארוואס זי מוט פעריודישען ארץ-ישראל.

פראפ. נארמאן בענטוויטש וועגען אקטועלע א"י-אנגעלעגענהייטען

ירושלים. (יט"א) אין א פרעסע־אינטערוויאו האט פראפ. נארמאן בענטוויטש, געוועזענער יוסטיץ־שעף פון דער א"י־רעגירונג ערקלערט, אז הגם א"י לעבט איצט איבער א צייט פון פראספעריטעט, געהט דאך די ענטוויקלונג פון א"י נישט אין דער געוואונשענער ריכטונג. א"י, האט בענטוויטש געזאגט, איבעראניזירט זיך צופיל אויף דעם חשבון פון דער לאנדווירטשאפט. די בעסטע און יונגסטע כוחות געהען אוועק פון דארף און זוכען לייכטערע ארבייט און פרנסות אין שטאט.

נישט קוקענדיג אבער אויף דעם שווערען צעהנדליג יאהרען, האט בענטוויטש פארטגעזעצט האט דאך ארץ־ישראל בעוויזען פון פערשטארקען זיך און וואקסען אין דער ריכטונג פון פערנעמען פעסטערע פאזיציעס אין דער לאנדווירטשאפט, און דאס איז געווען א דערפרעהענדע ערשיינונג. אבער ער גלויבט, אז די ערשיינונג איז א צייטווייליגע.

אנ'ערנסטע סכנה פאר דער יודישער ענטוויקלונג אין א"י איז די אומגעהויערע שפעקולאציע מיט לאנד, וואס ווערט איצט געפיהרט. עס געפינען זיך פריוואטע יודען, וועלכע שטערען דער נאציאנאלער זידלונג צוליב זייערע פערזענליכע אינטערעסען. איינער פון אונזערע גרעסטע אידעאלען איז געווען אומצוקעהרען דאס יודישע פאלק צו ערד־ארבייט. צו דעם איז נויטיג א געזעלשאפט ליכער גייסט און איבערגעבענהייט צום געמיינזאמען אידעאל.

א דערפרעהענדע ערשיינונג אין איצטיגען מאמענט איז די גרייטקייט פון דער יודישער יוגענד פון דייטשלאנד צו פראפעסיאנעלער בילדונג. ער האט געזעהען אט די דייטש־יודישע יוגענד אויף דער הכשרה אין דייטשלאנד, פראנקרייך, ענגלאנד, און האלאנד. אט די יוגענד וועט ברענגען גרויסע נוצען ארץ־ישראל.

פראפ. בענטוויטש ווארפט אב דעם „עקסטרעמען נאציאנאליזם". ער איז פאר א פערשטענדיגונג צווישען די יודען און שטרייכט אונטער, אז די „ברודערשאפט צווישען ציוניסט און ציוניסט איז דער ווינקעלשטיין פאר דער ברודערשאפט צווישען יודען פון דער גאנצער וועלט".

פראפ. בענטוויטש האלט, אז א פארשלאג פון א יודיש־אראבישע־ פערשטענדיגונג מוז קומען פון דער יודישער זייט, ווייל דער יוד איז אינטעלעקטועלער, און זיין אלטע טראדיציע לערנט איהם, אז דאס איז דער איינציגער וועג, ווייל די יודען קעהרען זיך אום אין א לאנד, וואס איז שוין בעזעצט דורך אראבער. דעריבער מוז דער יוד דער ערשטער אויפזוכען דעם אראבער און זוכען א פערשטענדיגונג מיט איהם. די יודען האבען נויטיג א נאציאנאלע עטיק, וועלכע שטעהט העכער פון נאציאנאליזם. די עטיק מוז זיין א בי־נאציאנאלע און אנ'אינטער־נאציאנאלע", האט פראפ. בענטוויטש פערענדיגט.

ראדיא=פראגראם

פרייטאג, דעם 7-טען דעצעמבער

6,45 פריהמארגען-אודיציע, 6,48 פליטען. 6,52 גימנאסטיק, 7,07 פליטען, 7,15 ידיעות. 7,25 פליטען, 7,50 רעקלאמע-קאנצערט, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,03 ידיעות, 12,05 פרעסע, 12,10 קאנצערט, 1 ידיעות, 1,05 קאנצערט, 3,30 עקספארט, 3,35 בערזע, 3,45 מוזיק, 4,45 אודיציע פאר קראנקע, 5,15 קאנצערט, 6 פליטען, 6.10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6,15 פליטען, 6,45 רעפעראט, 7 מוזיק, 7,20 שמועס, 7,30 מוזיק, 7.50 ספארט, 8 פליטען, 8,15 אקאדעמיע אין ווארשאווער פאליטעכניקום צום נאמענסטאג פון מלוכה-פרעזידענט פראפ. איגנאצי מאשטשיצקי, 8,50 ידיעות, 9,05 מוזיק. שמועסען, 9,20 סימפ. קאנצערט, 10,30 רעציטאציע פון פאעזיע, 10,40 רעקלאמע-קאנצערט, 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11,05 פליטען, 12 טאנץ-מוזיק.

שבת דעם 8=טען דעצעמבער

9 צייט-סיגנאל, 9,03 פליטען, 9,07 גימנאסטיק. 9,22 פליטען. 9,30 ידיעות, 9,40 פליטען 10 גאטעסדינסט, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,03 ידיעות, 12,05 טעאטער איבערזיכט, 12,15 מוזיק. פריהמארגען, 2 אלטע וואלצען און פאפולערע לידלעך, 3 פליטען, 4 די נייעסטע פליטען, 4,30 פרעהליכע אודיציע פאר קינדער, 5 מוזיק צום טאנץ, 5,50 רעפעראט, 6 פליטען, 6,10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6,15 וויאלאנטשעל-קאנצערט, 6,45 רעפארטאזש, 7 אריעס און לידער, 7,20 רעפעראט, 7,30 קאנצערט, 7.50 ספארט, 8 קאנצערט, 9 סימפאנישער קאנצערט. 9,45 רעפעראט. 10 רעקלאמע-קאנצערט, 10,15 פליטען. 10,40 קאנצערט, 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11,35 קאנצערט.

קלאנג-קינא=טעאטער
Zachęta
זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
— I —
פאסצינירענד מייסטערווערק, קאמף פון 2 וועלטען, רעזשי: **Turzański**
שרפה איבער דער וואלגא
אין דער הויפטראל W. Imkiszyniew
— II —
די וואונדערבארע מעלאדישע אפערעטקע
„רייצענדע נאכט"
א. נ.
אין די הויפטראלען:
Ewelina Laye, John Boles.
אנהויב פון די סעאנסען: שבת און יום-טוב 12 א זייגער. געווענליכע טעג 4 נאכמ.

אין דעם קונסט-פאטאגראפישען אטעליער
„Polonja"
31 GDAŃSKA 31
איז איינגעארדענט פאר דער ג. קונדשאפט
א רעקלאמע=חודש
6 פאסטקארטען 6
ברוין מיט א פארטרעט
פון 4 זל. אן
נוצט אויס די זעלטענע געלעגענהייט! קומט און איבערצייגט אייך!
„POLONJA"
31 גדאנסקא 31

Casino
היינט און טעגליך:
די ווערט לאכט
(Wesołyje rebjata)
ווי אויך אימפאנירענדער רעפארטאזש פון די ווינטער-ספארט-רעוויעס אין לענינגראד
אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג 12 בייטאג

צום הערבסט
עמפפעהלט
די בייעסטע פאריזער
פערפומען
די איינציגע
קאנקורענץ=פערפומעריע
J. DRUKIER
5 ZAWADZKA 5
TEL. 175-92.
די פיינסטע
טואלעט-זייפען,
פודערן,
ווי אויך אלערליי
קאסמעטיק
אין און אויסלענדישע
בעמערקונג: ענגראסיסטען בעקומען א ספעציעלען ראבאט.

ערב דעם ערשטען צוזאַמענפאָהר פון דער יודישער אויטאָנאָמער געגענד

מאָסקווע. (יט"א) דער „עמעס" פּערנעהמט זיך זעהר אויספיהרליך מיט'ן אַרבייטס־פּלאַן פון דעם ערשטען" ראַטען־צוזאַמענפאָהר וואָס עפענט זיך דעם 10-טען דעצעמבער (און נישט דעם 11-טען, ווי עס איז פריהער געווען געמאָלדען) אין דער שטאָט בירא־בידזשאַן.

מ. כאַווקין, דער סעקרעטאַר פון אָרגאַניזיר־ביוראָ פון דער יודישער אויטאָנאָמער געגענד, רעדט וועגען די פּלענער אין דער ביז־איצטיגער אַרבייט אין בירא־בידזשאַן און וועגען די נייע מעטאָדען פון אַרבייט, וואָס וועלען פון איצט אָן אָנגעווענדעט ווערען. ער שטעלט זיך אויך אָפּ אויף דעם אַרבייטס־פּלאַן, וואָס איז אָנגעצייכענט אויף דעם קומענדיגען יאָהר. כאַווקין האַלט, אַז די פערפעסטיגונגען פון די איבערוואַנדערער איז איינע פון די הויפּט־פּראַגען, וואָס דאַרפען ערנסט בעהאַנדעלט ווערען אויפ'ן צוזאַמענפאָהר. ווי ווייט נישט בעפרידיגענד איז עס אין דעם דאָזיגען פּרט געשטאַנען די אַרבייט אין בירא־בידזשאַן, בעווייזט דער קאָלאָסאַלער אָפּפלוס פון די איבערוואַנדערער. פאַר די לעצטע 4 יאָהר, ד.ה. פון אָקטאָבער 1930, האָבען קיין בירא־בידזשאַן איבערגעוואַנדערט 20 טויזענד מאַן, און צוריקגעוואַנדערט האָבען 10 טויזענד. אין 1932 יאָהר זענען פון 9000 נפשות צוריקגעפאָהרען 6000, און אין 1933 איז די צאָהל צוריקגעוואַנדערטע געווען גרעסער, ווי די צאָהל איינגעוואַנדערטע. דער קאָלאָסאַלער אָפּפלוס ערקלערט זיך, זאָגט כאַווקין, אויסשליסליך מיט דעם שלעכטען אויפנעהם און שלעכטער איינאָרדנונג פון די איבערוואַנדערער? איצט האָט די געגענדליכע פּאַרטיי־אָרגאַניזאַציע פעסט גענומען די איבערוואַנדערונג אין איהרע הענד און האָט פערפליכטעט די סעקרעטאַרען פון די פּאַרטיי־קאָמיטעטען פערזענליך צו פערנעהמען זיך מיט איינאָרדענען יעדער איבערוואַנדערער־פאַמיליע און יעדען איינצעלנעם איבערוואַנדערער.

שטרענגע מיטלען ווערען אויך אָנגענומען, אַז דער אָבקלייב פון די איבערוואַנדערער זאָל זיין אַ געהעריגער. כאַווקין ווייזט אויך אָן אויף דער וויכטיגקייט דערפון, אַז די אינדוסטריעלע בויאונג זאָל דורכגעפיהרט ווערען צו דער צייט, ווייל די בעזעצונג פון נייע איבערוואַנדערער איז ענג פערבונדען מיט דער רעאַליזירונג פון אינדוסטריעלע בויאונגס־פּלענער. גרויס אויפמערקזאַמקייט וועט געשענקט ווערען דער ענטוויקלונג פון דער געווערב־קאָאָפּעראַציע, וועלכע דאַרף אין 1935 יאָהר געבען אַ פּראָדוקציע פון 11 מיליאָן רובל. דאָס גלייכען וועט פערגרעסערט ווערען דער פאַרזיי־שטח און עס וועט זיך ענטוויקלען די פיה־צוכט.

אין אַ צווייטען אַרטיקעל ווערט אויסגעדריקט די מיינונג, אַז נאָר אַ דאַנק דער „הורא־איבערוואַנדערונג", וואָס איז געפיהרט געוואָרען ביז איצט האָט מען צו פערדאַנקען, וואָס מען קומט צום ערשטען צוזאַמענפאָהר מיט אַ נישט־בעדייטענדיגער צאָהל בעזעצטע, כאָטש פּלענער זענען געווען גראַנדיעזע. לויט די איבערוואַנדערונגס־פּלענער האָט מען פאַר די 6 יאָהר צייט, זינט עס האָט זיך אָנגעהויבען די איבערוואַנדערונג, בעדאַרפט שוין האָבען אין בירא־בידזשאַן כאָטש 50 טויזענד איבערוואַנדערער, און פאַקטיש זענען היינט צו טאָג קוים 10 טויזענד.

אין אַנ'אַנדער אַרטיקעל פערנעמט זיך דער „עמעס" מיט דער פּאָליטישער זייט פון דער פראַגע. מען דאַרף, האַלט דער אויטאָר פון אַרטיקעל וואַכזאַמער בעציהען זיך צום אידעאָלאָגישען קאַמף.

ערשטענס, דאַרף מען זעהען אויסצוואָרצלען יעדע שפּור פון „נאַציאָנאַליסטישער עקזאָטיק", נישט דערלאָזען, אַז דער יודישער נאַציאָנאַליזם זאָל בעפאַרבען די בעציהונג פון די יודישע מאַסען צו דער אויסבילדונג פון דער ערשטער יודישער אויטאָנאָמער געגענד אין אַ נאַציאָנאַליסטישער פאַרב וואָס וועלען געוויס פּרובען טון בורזשואַזע נאַציאָנאַליסטען אין אויסלאַנד און אויך אין ראַטענפערבאַנד גופא". עס האָבען זיך שוין געווען געפונען אַזעלכע, זאָגט דער אויטאָר, וואָס האָבען בעצייכענט בירא בידזשאַן אַלס „סאָוויעטישע פּאַלעסטינא", אַ בעגריף, וואָס איז אונז אָרגאַניש פרעמד, גלייכצייטיג מוז אויך געקעמפט ווערען געגען „לינקאַטשישע" טענדענצען צו פערשמירען דעם נאַציאָנאַלען מאָמענט. געגען דער פערבאָרגענער און האַלב אָפענער טענדענץ צו מאַכען זיך נישט וויסענדיג טאַקע וועגען דעם נאַציאָנאַלען כאַראַקטער פון דער געגענד.

אין אַנ'אַנדער אַרטיקעל ווערט געזאָגט, אַז די גרינדונג פון אַ יודישער אויטאָנאָמער געגענד איז נישט קיין צופעליגקייט און נישט קיין סתם־דעקלאַראַציע פון דער ראַטען־רעגירונג, נאָר אַ טייל פון דער גאַנצער סאָוויעטישער נאַציאָנאַלער פּאָליטיק.

יודישער אינטערווענץ ביי דער ארץ־ישראל־רעגירונג

געגען דער אונאָרמאַלער לאַגע אין דער ירושלים'ער מוניציפּאַליטעט

ירושלים, (יט"א) דאָס ירושלימער קרייז־געריכט האָט פערענדיגט בעטראַכטען דעם פּראָצעס פון אָפּגעזעצטען ירושלימער בירגער־מייסטער ראַגעב־ביי נאַשאַשיבי געגען די לעצטע שטאָט־ראַט וואַהלען אין עטליכע וואַהל־קרייזען, אין וועלכע עס זענען אַדורך נאַשאַשיבי'ס קאָנטר־קאַנדידאַטען. דער אורטייל איז נאָך נישט אַרויסגעטראָגען געוואָרען.

דערווייל האָט זיך אין דער ירושלימער מוניציפּאַליטעט געשאַפען אַן אונאָרמאַלע לאַגע צוליב דעם וואָס נאַשאַשיבי נוצט אויס דעם לעצטען פּעריאָד פון זיין בירגערמייסטערשאַפט. כדי צו בעזעצען מיט זיינע אָנהענגער אַמטען, אָפּשליסענדיג מיט זיי לאַנגיעהריגע קאָנטראַקטען און כדי בכלל צו שטעלען די נייע שטאָט־לייטונג פאַר וואָס שווערע פינאַנציעלע און אַנדערע התחייבות, אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם דאָזיגען צושטאַנד איז פאַרגעקומען אַ בעראַטונג פון די ניי־געוועהלטע יודישע שטאָט־ראַט־מעמבער מיט דער בעטייליגונג פון עטליכע פּראָמינענטע ירושלימער כלל־טוער, עס איז בעשלאָסען געוואָרען זיך צו ווענדען צו דער רעגירונג מיט אַן אינטערווענץ, אַז זי זאָל מאַכען אַ סוף צו דער דאָזיגער לאַגע.

Telefon
123-33
Prywatne
Pogotowie Lekarskie
czynne w dzień i w nocy
Legjonów 6 (Zielona)

ווי לעבען יודען אין לעטלאַנד, עסטלאַנד און ליטע?

אַ געשפּרעך מיט זלמן זילבערצווייג נאָך זיין בעזוך אין די באַלטישע לענדער

— ס'איז איצט געוואָרען זעהר שווער אָפּצוגעבען אַ גרוס פון דעם מצב פון אַחינו בני ישראל אין די לענדער פון מזרח־אייראָפּע — הויבט אָן זיין שמועס מיט אונזער רעדאַקציע־פאָרשטעהער דער בעקאַנטער יודישער שרייבער זלמן זילבערצווייג, רעדאַקטאָר פון „טעאַטער־לעקסיקאָן", וועלכער האָט זיך איצט צוריקגעקעהרט פון אַ רייזע איבער לעטלאַנד, עסטלאַנד און ליטע.

די שוועריגקייט איז אַ דאָפּעלטע: ערשטענס, בין איך דאָרט נאָר געווען אַ גאַסט. איניגע אָפיציעלע אַנשטאַלטען האָבען מיך גאָר פיין בעהאַנדעלט, געגעבען אומזיסטע וויזעס, אומזיסטע באַהן־בילעטען און גוטע פּלעצער אין זייערע טעאַטערס און ס'איז נישט יושר'דיג, אַז איך זאָל זיי אָפּצאַהלען דערמיט, וואָס איך זאָל נישט אין הענטשקעס ריידען וועגען דער שווערער לאַגע פון זייער יודישער בעפעלקערונג. צווייטענס, ווילען אונזערע יודען אַליין דאָ נישט הערען בלויז קרעכצען און צרות. יעדער יוד אין פּוילען, וועלכער ליידט אונטער די זעלבע פערהעלטענישען בערך, וואָס אין אויסלאַנד, וויל זיך כאָטש טרייסטען מיט דעם געדאַנק, אַז זיינע ברידער אין די אַנדערע קלענערע לענדער, וועלכע זענען געוואָרען זעלבסטשטענדיג נאָך דער וועלט־קריג, און וואָס סיי צו זייער בעפרייאונג און סיי צו זייער ענטוויקלונג האָט די אָרטיגע יודישע בעפעלקערונג אַזוי פיל (מעהר ווי זייער פּראָפּאָרציע) מיטגעהאָלפען, לעבען אין לייטישע בעדינגונגען, אָבער לײדער איז דער אמת גאַנץ אַנדערש.

ערשט דער גאַסט, וועלכער איז נאָר מיט אַ קורצער צייט צוריק געווען אין לעטלאַנד און ליטע, קען אויפ'ן לייכטסטען אופן בעמערקען די קאָלאָסאַלע ענדערונג, וואָס איז איינגעטראָטען ספּעציעל אין דער לאַגע פון דער יודישער בעפעלקערונג.

אין ליכטיגער שטראַהל איז נאָך עסטלאַנד, לעת־עתה עקזיסטירט נאָך דאָרט אויך פאַקטיש דאָס רעכט פאַר די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען. די יודישע בירגער געניסען, אַלזאָ, און ליידען פונקט אַזוי ווי זייערע נישט־יודישע בירגער. איך האָב געהאַט דאָס פערגעניגען צו זיין אין טאַלינער (אַמאָל רעוועל) שטאָט־ראַט, בעת דער פייערונג פון אַ 15־יאָהריגען יובילעי פון עסטישען זשורנאַליסטען און ליטעראַטען־פעראיין. ס'זענען געווען אַ חוץ די וויכטיגסטע עסטישע שרייבער, אויך פאָרשטעהער פון דער מאַכט, גענעראַלען א. ד. גל. אַלס געסט זענען געווען פערבעטען די פאָרשטעהער פון די ליטעראַטען־פעראיינען אין די שכנות'דיגע לענדער. זיי האָבען בעגריסט אין עטליכע ווערטער עסטיש אַחוץ רוסיש, און דאַן האָט מען גערעדט לעטיש, פּויליש, רוסיש און פינלענדיש. קיינעם פון די פעראַמעלטע האָט נישט שאָקירט דאָס, וואָס מען האָט אויף אַנ'עסטישען יום־טוב גערעדט פרעמדע שפּראַכען. פערקעהרט, מען האָט נאָך די פרעמדע פּונקט אַזוי ווי די אייגענע רעדעס געלאָזט איבערגעבען דורכ'ן ראַדיאָ. איך האָב זיך בעקענט מיט'ן וויכטיגסטען עסטישען דראַמאַטורג, אַליין אַ שווער זיכטיגער, וועלכער זיצט זיין גאַנץ לעבען אין אַ סאַנאַטאָריום און איז צו דער קאָנפערענץ ספּעציעל געקומען. ער האָט זיך געפרייט צו רעדען מיט אַ יודישען שרייבער. ער האָט אָנגעשריבען צוויי פּיעסעס מיט אַ יודישען אינהאַלט. ביידע זענען געשפּילט געוואָרען אויף דער עסטישער ביהנע. די אָרגאַניזאַטאָרען פון דער קאָנפערענץ האָבען בעדויערט וואָס איך בין געקומען אין דער לעצטער מינוט און עס איז טעכניש אוממעגליך געווען אויך איינצושליסען אַ יודישע בעגריסונג פון מיין זייט.

עקאָנאָמיש איז נאָך די אַלגעמיינע לאַגע אין עסטלאַנד נישט שלעכט. מען לעבט בשלום מיט די שכנות'דיגע לענדער. די יודישע בעפעלקערונג איז אַ קליינע, אָבער זי דערנעהרט זיך בכבוד, דער גרעסטער טייל בעשטעהט פון סוחרים, וואָס פיהרט אָן מיט די פעדים, וועלכע פערבינדען עסטלאַנד מיט אויסלאַנד. אַ קליינער טייל יודען זענען אויך אַרבעטער־אַנגעגען צו האַנדווערקערייט. גייסטיג שפּייזט מען זיך מיט יודישע צייטונגען פון דער וועלט, בעזונדערס מיט די „ליטעראַרישע בלעטער", מען האָט אויך געמאַכט איניגע פּרובען אַרויסצוגעבען אַ וואָכענבלאַט, אָבער די אויסגאַבען זענען צו גרויס פאַר דער קליינער יודישער בעפעלקערונג און מען בעגנוגענט זיך איצט מיט אַ ספּעציעלער פרייטאָג־בלאַט צום קאָוונער „פאָלקסבלאַט". פערהאַן אָהן אַ שיעור יודישע אָרגאַניזאַציעס מיט אַלע נויטיגע קלאַפּערגעצייגען, אויך יודישע און העברעאישע שולען. פערשטעהט זיך, אַז די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז די דאָמינירענדע. ס'עקזיסטירט אין אַ שיינעם לאָקאַל מיט אַ ביהנע אַ „ביאַליק־פעראיין", וואָס טראָגט דעם נאָמען פון גרעסטען העברעאישען דיכטער און ער גאָר אַ יודישיסטישער. דער פעראיין אָרדענט איין אָפט פאָרלעזונגען, קאָנצערטען און פאָרשטעלונגען, ביים פעראיין האָט יאָהרען־לאַנג עקזיסטירט אַ דראַמאַטישע סעקציע אונטער דער אָנפיהרונג פון פערשידענע רעזשיסאָרען, דערונטער פון דעם אָרטיגען קולטור־עסקן יעקב האַלבריין, וועלכע האָט אויפגעפיהרט די שענסטע דראַמאַטישע ווערק. איצט האָט זיך פון די לינקערע עלעמענטען אָרגאַניזירט נאָך אַ קולטור־פעראיין „ליכט", וואָס האָט אויך אַ דראַמאַטישע סעקציע. מען האָט מיט מיר גערעדט וועגען אויסזוכען אין פּוילען איין רעזשיסאָר, וועלכער זאָל אָנפיהרען מיט ביידע דראַמאַטישע סעקציעס און ביי יעדער אויפפיהרען פיעסעס לויט איהר געשמאַק. פערהאַן אויך איניגע יונגע פאָרשער, צווישען זיי ד"ר נתן גרוס, וועלכער שטודירט און פערעפענטליכט פון צייט צו צייט וויכטיגע דאָקומענטען צו דער געשיכטע פון יודען אין עסטלאַנד און ד. באַנד, וועלכער זעצט איבער פון יודיש אויף עסטיש און פערקעהרט. אַזוי האָט דאָרט דאָס עסטיש טעאַטער שוין געשפּילט אויף עסטיש שלום־עליכמ'ס „צוויי הונדערט טויזענט", לידוויקס „שאָפ" און יעקב גאָרדינס „מירעלע אפרת" (מיט אַ קריסטליכער אַקטריסע אין דער הויפּט־ראָל).

ווי געזאָגט, איז שוין גאָר עפּעס אַנדערש אין לעטלאַנד און ליטע. אין לעטלאַנד איז, ווי בעקאַנט, מיט איניגע חדשים צוריק פאָרגעקומען אַנ'איבערקעהרעניש און איהר געדענקט דאָס נישט, דערמאָהנען עס אין די רויטע צעטלען אויף די גאַסען, אַז דער קריגס־צושטאַנד ווערט פערלענגערט אויף נאָך 6 חדשים. אין פּראָגראַם פון דער נייער רעגירונגס־פּאָליטיק פערנעהמט אַ בעזונדער וויכטיג אָרט דאָס פאַרלעטישען לעטלאַנד און ווי אין אַ סך אַנדערע לענדער, ווערט אויך דאָ, צום בעדויערען דער פּסוק אויסגעטייטשט אין דעם זין, אַז לעטען הייסען נישט אַלע בירגער, נאָר בלויז פון דער נאַציאָנאַלער מעהרהייט. מען האָט מיט איינמאָל אָפּגעשאַפט די נאַציאָנאַלע מינדערהייטס־רעכטע. מען טאָר נישט אַרויסהענגען קיין שילד אין קיין אַנדער שפּראַך ווי לעטיש. מען האָט פערמאַכט די גאַנצע יודישע פּרעסע, בלויז דערלויבט אין צייטונג און דערצו אויסדערוועהלט דער אַגודה, אַזוי אַז די יודישע צייטונג „היינט" דרוקט נישט די אַנאָנסען פון יודישען טעאַטער, אין וועלכע מען אַנאָנסירט די פרייטאָגדיגע פאָרשטעלונגען. דאַגעגען אַנאָנסירט מען די פרייטאָגדיגע פאָרשטעלונגען אין קאָנצערטען... דאָס גאַנצע יודישע געזעלשאַפטליכע לעבען איז אָפּגעשטאָרבען. אַ טייל יודישע פיהרער האָבען פערלאָזט דאָס לאַנד, אַנדערע זענען געוואָרען אָפּאַטיש. אין די יודישע שולען פיהרט מען אָבליגאַטאָרישען לימוד פון רעליגיע און בכלל זאָלען די למודים פאָרקומען אין די היטלען. געשעפטליך איז מען אָפּהענגיג פון ליצענציעס און פון ספּעציעלע הויזען־דערלויבענישען, און מען איז דאָ זעהר אָפּגעהיטען און איבערצולאָזען אַלע פערדינסט־מעגליכקייטען פאַר „ריינע לעטען". ביים יודישען טעאַטער, וועלכע עקזיסטירט ווייטער, און דאָס איז דאָס איינציגע אָרט, וואָס גייט נאָך אַרויס עפּענטליך אַנ'אַפּיש מיט יודישע אותיות, האָט מען צוגענומען די סובסידיע. אָבער אין גאַס איז רוהיג. מען טשעפּעט, חלילה, נישט קיין יוד און מען פיהלט נישט קיין ספּעציעלע שיקאַנעס געגען יודען, בלויז וואָס די גאַנצע עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון לאַנד ווערט געפיהרט אין זין פון פאַרלעטישען לעטלאַנד אַלס אַ לאַנד פון דער נאַציאָנאַלער מעהרהייט.

אַנ'ענליך בילד קאָן מען זעהן אין ליטע. דאָרט איז קיין מלוכה־איבערקעהרעניש נישט פאָרגעקומען. דאָרט איז קיין דעוויזען־בעגרענצונג נישט גילטיג. יודישע שילדען זענען דערלויבט. פערקעהרט, מען גייט אַפילו שבת אָוונט יודישע פאָרלעזונגען און קאָנצערטען אויף דער מלוכה־ראַדיאָ. אָבער דער קאַמף צו ליטוויניזירען דאָס לאַנד גייט מיט ריזיגע שריט. אָפיציעל פיהרט דעם קאַמף נישט אָן די רעגירונג, זי טאָלערירט אָבער די ספּעציעלע אָרגאַניזאַציעס צו דעם צוועק. אַזוי האָט זי דערלויבט פאָריגע וואָך, אַז די רעדעס אויף אַנ'אַנטיסעמיטישען קאָנגרעס פון אַ גרויסער פּאַרטיי, „ווערסליניקעס" זאָלען טראַנסמיטירט ווערען דורכ'ן ראַדיאָ, און אויפ'ן דאָזיגען קאָנגרעס האָט מען פייערליך פּראָקלאַמירט דאָס בעפרייען זיך פון די יודישע סוחרים. אַ פאָרשטעהער פון דער רעגירונגס פּאַרטיי האָט די קאָנפערענץ אַפילו בעגריסט און געוואונשען דערפאָלג אין זייער אַרבייט. מען נעהמט אויך אַז יעדען טאָג נייע געזעצען, וואָס זענען ספּעציעל געווענדעט, אויף אַ פערשטעלטען אופן, געגען יודען. אַזוי איז לעצטענס אַרויס אַ געזעץ וועגען די בעאַמטע אין די קאָאָפּעראַטיוען. (אין ליטע זענען די יודישע קאָאָפּעראַטיוען אַ וויכטיג בלעטעל אין דער עקאָנאָמישער עקזיסטענץ פון דער יודישער בעפעלקערונג). דאַן אַ געזעץ, אַז אַדוואָקאַטען פאַלען אַרונטער אונטער פולשטענדיגען רשות פון יוסטיץ־מיניסטער, און דער רעזולטאַט פון דער דאָזיגער גזירה לאָזט אויף זיך לאַנג נישט וואַרטען. עס איז שוין צוגעגרייט אַ ליסטע פון 33 אַדוואָקאַטען, ביי וועלכע עס ווערט צוגענומען זייער אַרבייטס־רעכט. די לעצטע וואַהלען צו די שטאָט־ראַטען האָבען אויך געוויזען, אַז דער ליטווישער דאָרף רוקט זיך אין „שטאָט אַריין" און דער פּועל־יוצא דערפון איז, אַז די ליטווינער וואַרפען זיך צו די שטאָטישע בעשעפטיגונגען. פערשטעהט זיך, אַז ביי די איצטיגע וועלט־פערהעלטנישען, ווען קיין לאַנד לאָזט נישט אַריין קיין אימפּאָרט פון אַנדערע לענדער, סיידען פאַר דער קאָמפּענסאַציע פון עקספּאָרט, און מען מוז זיך דערנעהרען פון דער אָרטיגער בעפעלקערונג, ווערט דורכדעם ערגער די לאַגע פון די יודישע בירגער, וועלכע האָבען נישט קיין מעגליכקייטען צו עקזיסטירען אויפ'ן דאָרף.

אויף גייסטיגע שפּייז האָט זיך ליטע נישט צו בעקלאָגען. קאָוונע אַליין האָט פינף טעגליכע יודישע צייטונגען: צוויי אַלגעמיין־ציוניסטישע „די יודישע שטימע" און „היינטיגע נייעס", 1 פאָלקיסטיש־יודישיסטישע „פאָלקסבלאַט", 1 פּועלי־ציוניסטישע „דאָס וואָרט" און 1 רעוויזיאָניסטישע „דער מאָמענט". שרייבער אין די רעדאַקציעס פּאַספּאָרט מען צו האָבען, ווייל מען קריגט אין די רעדאַקציעס אַלע יודישע צייטונגען פון דער וועלט און מען שניידט אויף רעכטס און אויף לינקס. אויסערדעם פעהלען נישט פון צייט צו צייט יודישע און העברעאישע פּעריאָדישע אויסגאַבעס. דאָס העברעאישע און יודישע שול־וועזען איז שטאַרק אָהן אַ שיעור וואָלטעטיגע אינסטיטוציעס, בעזונדערס אַרבייט גוט דער „אָרט", וואָס האָט אין זיין פאַרם, אין אונגעריגע, ביי כּשראַפּאַמפּאַל, אַ גרופּע דייטשע פּליטים. זעהר פּאָפּולער איז אויך די יודישע באַנק אין קאָוונע מיט איהרע אָפּטיילונגען אויף דער פּראָווינץ. אין קאָוונע שפּילען אויך צוויי יודישע טרופּעס, אין איינער גאַסטראָלירט ד"ר באַראַטאָוו און אין דער צווייטער דער אַמעריקאַנער סטאַר מיכאַל מיכאַלעסקאָ. ביידע טעאַטערס מאַכען נישט שלעכט.

דאָס וויכטיגסטע און דאָס שטאַרקסטע איז אויף דער טאָג־אָרדנונג ביי די יודען סיי אין לעטלאַנד און סיי אין ליטע איז ארץ־ישראל. טאָג־טעגליך פאָהרען אָפּ יודען מכל המינים און זייע'ע קרובים וואַרטען שוין אויף די מעגליכקייטען אויך אַהינצוקומען, און דער, וועלכער קען אַליין נישט פאָהרען, בעמיהט זיך כאָטש דורך אַ שטיקעל באָדען קניה, זיך צו פערבינדען מיט ארץ־ישראל. מען הויבט ווידער אָן קוקען אויף די געבוירען־לענדער ווי אויפ'ן צייטווייליגען גלות...

געראַנגעל פון שלום און קריג אין ענגלאַנד

גרויסע קאַמפּאַניע פאַר דער ענגלישער בעוואָפנונג

די ענגלישע פּרעסע איז אין דער לעצטער צייט פערפלייצט מיט אַרטיקלען און רעוועלאַציעס וועגען די דייטשע בעוואָפענונגען, זיי פערנעהמען כמעט שוין אַזוי פיל פּלאַץ ווי די בעריכטען און רעפּאָרטאַזשען וועגען... דער חתונה פון קעניגליכען פּרינץ מיט דער פּרינצעסין מאַרינע.

„דיילי טעלעגראַף", „דיילי מייל", „מאָרנינג פּאָסט" פערשיטען זייערע לעזער מיט אינפאָרמאַציעס וועגען די דייטשע בעוואָפענונגען, און אפילו אין פּאַרזיכטיגען קאָנסערוואַטיווען „טיימס" קאָן מען געפינען אָפטע אַרטיקלען וועגען זעלביגען ענין, אויך אָט די צייטונג וואָרענט אַז אין יאָהר 1937 וועט דייטשלאַנד זיין „גרייט צום קאַמף".

אַז דייטשלאַנד גרייט זיך פיבער־האַפטיג צו אַ קריג, אַז די בעוואָפענונגען פון היטלערלאַנד האָבען אָנגענומען אַ גראַנדיעזען מאַסשטאַב — דאָס איז זיכער. דער פאַקט אָבער, וואָס די ענגלישע פּרעסע איז מיט איינמאָל אַרויסגעטראָטען וועגען דער פראַגע און פיהרט אָהן אויפהער אַ קאַמפּאַניע וועגען דעם ענין האָט אויך אַנ'אַנדער מקור, וועלכע ס'איז נישט שווער צו געפינען, דאָס האָט גענומען רעדן די ענגלישע קריגס־אינדוסטריע, וועלכע האָט איינגעזעהן, אַז ס'איז דער פּאַסענדער צוגעגרייטעטער מאָמענט צו כאַפּען די שווערע בלייענע פיש אין וואַסער פון די קריגס־הכנות. כמעט אַלע בלעטער, און דער ערשטער רייה דער „דיילי מייל" חזרן איבער אָהן אויפהער דעם געדאַנק, אַז דער ענגלישער קריגס־פּלאַץ איז שוין פערעלטערט, אַז ענגלאַנד מוז בעניי'ען דעם לופט־פלאָט א.א.וו. נאַטירליך שמעקט דאָס מיט קאָלאָסאַלע בעשטעלונגען.

„דיילי מייל" האָט אַ טיראַזש פון צוויי מיליאָן עקזעמפּלאַרען, „דיילי טעלעגראַף" פון אַנדערטהאַלב מיליאָן „טיימס" איז דאָס איינפלוסרייכסטע בלאַט אין ענגלאַנד, „מאָרנינג פּאָסט" איז די איינפלוס־רייכסטע קאָנסערוואַטיווע צייטונג, די קאַמפּאַניע פון אַזעלכע ריזען קאָן נישט בלייבען אָהן השפּעה. אויף די ברייטסטע קרייזען פון דער ענגלישער געזעל־שאַפט.

ווי אַזוי רעאַגירט די ענגלישע געזעלשאַפט אויף דער קאַמפּאַניע?

עס זענען פאַראַן אין ענגלאַנד צוויי געגענזעצליכע שטרעמונגען. ביז נישט לאַנג צוריק איז די מאַסגעבענדע געווען די, וועלכע מ'קאָן אָנרופען מיטן נאָמען „ספּלענדיג איזאָליישן". דער הויפּט־געדאַנק פון דער דאָזיגער שטרעמונג איז אָפּצוהיטען ענגלאַנד פון אַנטיילנעהמען אין וועלכע ס'איז נישט קאָנפליקטען אויפ'ן איירָאָפּעאישען קאָנטינענט, אָט די שטרעמונג האָט געגאָסען פון סימפּאַטיע צו[?] געניסט אויך ביים היינטיגען טאָג פון גרויס סימפּאַטיע ביי דער ענגלישער געזעלשאַפט, וועלכע וויל שלום פאַר יעדען פּרייז. דער טייל פון דער געזעלשאַפט האַלט זיך ביים געדאַנק: שלום פאַר יעדען פּרייז. די וואַהל־נצחונות האָט די לייבאָר־פּאַרטיי צו פער־דאַנקען טאַקע איהרע עקסטרעמען פּאַציפיזם, ס'איז דאָך אינטערעסאַנט די שטעלונג פון דער לייבאָר־פּאַרטיי און איהר אָרגאַן „דעם „דיילי הערעלד", וועלכער איז דאָך איינשטימיג מיט דער דייטשער פּרעסע אויף אַרויסגעטראָטען געגען פראַנקרייך, הלמאי זי מאַכט אַלע מלחמה־צוגרייטונגען אויף די גרענע צען פון סאַאַר־געביט, לויט דער מיינונג פון די ענגלישע סאָציאַליסטען זענען די דאָזיגע הכנות נישט נאָר איבריג, נאָר ממש שעדליך, ווייל זיי שאַפען דעם באָדען פאַר אַ מיליטערישען קאָנפליקט.

די דאָזיגע שטימונגען זענען אין דער ענגלישער געזעלשאַפט זעהר פּאָפּולער, אַזוי אַז אויך אין די קאָנסערוואַטיווע קרייזען פעהלט נישט קיין אָנהענגער פון פערשטענדיגונג מיט דייטשלאַנד פאַר יעדען פּרייז, זיי האַלטען למען השלום דאַרף מען גיין אויף הנחות לגבי די דייטשען, אויב אַ שטייגער מ'קאָן ביי היטלערן קויפען דעם שלום פאַרן פּרייז פון איינגיין אויף זיינע בעוואָפענונגען, מעג מען דאָס טון, מ'דאַרף דאָס טון, מאַנכע ענגלישע פּאָליטיקער ווייזען אַפילו אָן אויף אַזאַ מאָטיוו. די צאָהל פרייוויליגע אין דער ענגלישער אַרמעע האַלט זיך אין איין פערקלענערען, דאָס איז אַ בעווייז אַז דאָס פאָלק וויל נישט קיין קריג, אַז ס'קאָן נישט און טאָר נישט פיהרען קיין קריג, דערפון איז געדרונגען אַז מ'דאַרף טון אַלצדינג, כדי קיין קריג זאָל נישט זיין. פאַרזאָן אָבער אין ענגלאַנד אַנ'אַנדערע שטרעמונג, וועלכע איז לעצטענס בעדייטענד פערשטאַרקט געוואָרען, די דאָזיגע שטרעמונג מאַכט גאָר אַנדערע אויספיהרען פון דייטשלאַנדס בעוואָפענונגען. די אָנהענגער פון דער דאָזיגער שטרעמונג זאָגען: אויב דייטשלאַנדס מיליטערישע קראַפט איז גרויס, דאַרף די ענגלישע זיין אומבעדינגט נאָך גרעסער, נאָך שטאַרקער.

דעם דאָזיגען געדאַנק האָט אַרויסגעזאָגט אין אַ ראַדיאָ־רעדע ווינסטאָן טשערטשיל, און די רעדע האָט אַרויסגערופען אין דייטשלאַנד אַנ'אמת'ן אָנפאַל פון ווילדער משוגעתדיגער אויפרעגונג, אין אַ מעהר דעליקאַטער פאָרם האָט דעמזעלבען געדאַנק אַרויסגעזאָגט דער ענגלישער קריגס - מיניסטער, לאָרד העלשעם, אין לאָרדען־הויז, דערביי האָט ער אונטערגעשטראָכען זיין סאָלידאַרישקייט מיטן בע־ריהמטען ווערטעל פון באַלדווינען, אַז די ענגלישע גרעניץ ליגט אויפן רהיין, לאָרד העלשעם איז אַרויס געטראָטען געגען די פּאַציפיסטען, ערקלערענדיג, אַז אין פאַל פון בויט, וועט ענגלאַנד ערפילען דעם חוב און אויב ענגלאַנד וועט דאָס נישט קאָנען טון אַליין, וועט זי גיין האַנד ביי האַנד מיט אַנדערע מלוכות, וועלכע זענען אויך בעדראָהט פון דייטשלאַנד, מיט פראַנקרייך און איטאַליען.

אין אַ זעהר דעליקאַטער פאָרם האָט דעמזעלבען געדאַנק אַרויסגעזאָגט דער ענגלישער פּרעמיער מאַק דאָנאַלד אַליין געזאָגט איז דאָס געוואָרען אויף אַ באַנקעט, אין דער אָבוועזענהייט פון דייטשען אַמבאַסאַדאָר, וועלכער האָט אויסגעצייכענט פערשטאַנען, וואָס מאַקדאָנאַלד מיינט.

מאַקדאָנאַלד האָט בכלל געהאַט אין דריטען רייה אַ „גוטע פּרעסע" אַלס „אויפריכטיגער פריינד פון שלום", נאָך דער דאָזיגער רעדע האָט די דייטשע פּרעסע איבגאַנצען געענדערט איהר בעציהונג צו איהם.

אַליין זיך בעוואָפענען איבער די קאָפּ און די פיס — פאַר די אַנדערע זיין די מלאכי השלום, דאָס איז דער געוואונשטער דעוויז פון די נאַציסטישע פּאָליטיקער.

דער קראַך פון נאַצי-לאַנד וועט מוזען קומען

זיי לאַכען פון באָיקאָט, אָבער ווי איז צום געלעכטער

די וועלט־קאָנפערענץ פאַרן אַנטי־היטלעריסטישען באָיקאָט אין לאָנדאָן האָט נישט געקאָנט פער־בלייבען אָהן אַנ'אָפּקלאַנג אין דייטשלאַנד, די דייטשע פּרעסע בעגנוגענט זיך מיט קליינע נאָטיצען, וועלכע שרייבען אין אַ טאָן אַביסעל ציניש, אַביסעל אָפּשפּאָטענדיגען, וועגען פערלויף און מעגען די רעזולטאַטען פון דער קאָנפערענץ.

ענדליך האָט אויך גענומען דאָס וואָרט די צייטשריפט „ווירטשאַפטס־דינסט", איינע פון די ערנס־טע עקאָנאָמישע זשורנאַלען אין דייטשלאַנד, דער מחבר פון אַרטיקעל זאָגט באַלד פאָראויס, אַז די האָפ־נונגען, וואָס זענען פערבונדען מיט דער קאָנפערענץ אַלס אַ מיטעל פון צווינגען דייטשלאַנד צו ענדערען איהר אינערליכע פּאָליטיק לגבי די דייטשע בירגער, זענען פאַנטאַסטיש און האָבען נישט קיין געמיינזאַ־מעס מיט דער ווירקליכקייט. די האָפנונגען זענען נישט רעאַל און פאַנטאַסטיש צוליב די פאָלגענדע טעמים:

1) די פינאַנסיסטען פון דער גאַנצער וועלט און די קרעדיטאָרען פון דייטשלאַנד קאָנען נישט צו לאָזען דערצו, אַז דער דייטשער האַנדעלס־בילאַנס זאָל איינגעבראָכען ווערען. ווייל דאַן וועלטען זיי נישט אָנגעקויקט קיין פעניג פון די חובות וואָס זיי קומט; 2) סער אָסוואַלד מאָסלעי איז אַ געשיקטער יונג און דייטשלאַנד קאָן פון איהם פיל ערוואַרטען אויפן געביט פון בעאַרבייטען די ענגלישע עפענטלי־כע מיינונג לגבי דייטשלאַנד. אַ חוץ דעם האָט גענע־ראַל סמוטס, אַ מיטגליד פון דער דרום־אַפריקאַני־שער רעגירונג אין זיין לעצטער רעדע געפאָדערט אַז ענגלאַנד זאָל ענדערען איהר אויסלענדישע פּאָלי־טיק און דאָס איז אַ גאָר וויכטיגע זאַך.

מיט דער מיינונג פון „ווירטשאַפטס־דינסט" איז ווערט זיך צו פערנעהמען ווייל דאָס איז אַנ'־עקאָנאָמיש וואָכענבלאַט, פון וועלכען מ'קאָן ע־ווארטען מעהר גענויאיגקייט איידער פון ערשטען בעסטען „פעלקישען בעאָבאַכטער", מיר האַלטען, אַז דער באָיקאָט וועט נישט נאָר זיך איינגעבען, מיר זאָגען, אַז דער באָיקאָט האָט זיך שוין איינגעגעבען. דער באָיקאָט איז דורכגעפיהרט געוואָרען קאָנסע־קווענט גענוג און איצט קאָנצענטרירען זיך די אָנ־שטרענגונגען פון די, וועלכע באָיקאָטירען דאָס דריטע רייך, אין דער ריכטונג פון אַרויסקריגען רעאַלע עפעקטען פון באָיקאָט. דערפאַר דאַרף דער באָי־קאָט ווייטער און מוז ווייטער דויערען ביז יעדער מענש אין דייטשלאַנד וועט בעקומען דיזעלבע רעכט אומאָפּהענגיג פון זיין ראַסע, אָפּשטאַמונג אָדער אי־בערצייגונג.

דייטשלאַנד, וואָס צאָהלט נישט די חובות אין אויסלאַנד, דייטשלאַנד וואָס האָט נישט די פּרימי־טיווסטע רוישטאָפען, דייטשלאַנד, וואָס האָט זייט יאָה־רען אַ פּאַסיווען האַנדעלס־בילאַנס .דייטשלאַנד, וואָס מוז אָנקומען צו פערצווייפעלטע און אומנוצליכע מיטלען פון קרעדיט־אינפלאַציע, כדי אָפּצושיבען די ווירטשאַפטליכע קאַטאַסטראָפע אויף אַ ווייטערען, הגם נישט גאָר ווייטען טערמין — צי דאָס זענען קליינע רעזולטאַטען פון באָיקאָט? צי האָט די באָי־קאָט־בעוועגונג געחלומט וועגען אַנ'אַנדער מיטעל ווי אַ־ריינצושליסען דאָס היטלער־לאַנד אין תהום פון באַנקראָט, ווי אַוועקצולייגען די וואַלוטע אויף ביידע לאָפּאַטקעס און אויסצוהונגערען די היטלער־מדינה דורך מאַנגעל פון רוישטאָף און לעבענס־מיטלען? שוין נישט רעדענדיג וועגען פּאָלשטענדי־גער פּאָליטישער איזאָלאַציע.

אין די ריזיגע אויסווירקונגען פון אַנטי־היט־לעריסטישען באָיקאָט, האָבען זיך שוין מודה געווען אַלע מיטגלידער פון דער היטלעריסטישער רע־גירונג. ד"ר שאַכט בענוצט דעם אַרגומענט פון באָי־קאָט ביי יעדער כמעט רעדע איבער דער טעמע פון די דייטשע חובות. און וואָס אַנבעלאַנגט דעם גענע־ראַל סמוטס, איז דער אויסגעצייכענטער פריינד פון יודענטום אין דערזעלבער רעדע, אויף וועלכער עס פערוופט זיך מיט טריאומף די „ווירטשאַפטסדינסט" אַרויסגעטרעטען מיט אַ פלאַמעדיגען פּראָטעסט געגען טרעטען די מענשליכע ציוויליזאַציע אין דייטשלאַנד, ער האָט אַלזאָ פולשטענדיג בעשטעטיגט דאָס פּראָ־גראַם פון דער באָיקאָט־בעוועגונג.

די רעאַלע פאָלגען פון אַנטי־היטלעריסטישען באָיקאָט וועלען אַרויסטרעטען מיטן מאָמענט ווען עס וועט קומען דער קראַך פון דער דייטשער מאַרק. צופיל הבטחות האָבען געמאַכט היטלער און שאַכט בנוגע אייינהאַלטען דעם קורס פון דער דייטשער מאַרק, צופיל וועט ליגט די דייטשע בעפעלקערונג אויף דער פעסטער וואַלוטע, אַז די דייטשע רעגירונג זאָל זיך דעצידירען אַליין צו לאָזען פאַלען דעם ווערט פון דעם מאַרק. אָבער די מאַרק וועט אַ קנאַל טון געגען ווילען פון דער היטלעריסטישער רעגירונג, ווייל לאַנג וועט זי נישט קאָנען אויס־האַלטען דעם דראַנג פון די אונגעהויערע ווירטשאַפט־ליכע שוועריגקייטען, וואָס קומען אַלס רעזולטאַט פון דער פולשטענדיגער ווירטשאַפטליכער איזאָלי־רונג פון דריטען רייך.

דער קראַך פון דער דייטשער מאַרק וועט גלייכ־צייטיג זיין אַ סוף צו דער פולשטענדיגער צושטער־ונג פון דער דייטשער ווירטשאַפט, דאָס וועט אויך זיין אַ סוף צו דער גאַנצער היטלעריסטישער רעגי־רונג.

מיר פרובען אויך זאָגען נביאות. דער אונטער־שיד איז, וואָס דאָס דייטשע בלאַט רופט אָן „פאַנ־טאַסטישע" זאַכען, וואָס זענען שוין ווירקליך געשע־הען, מיר זאָגען פאָראויס איינאיינעם מיט דער גאַנ־צער קולטור־וועלט, אויפן סמך פון אָביעקטיווע בע־דינגונגען, דאָס, וואָס מוז געשעהן. (אד.)

צי קומט טאַקי צו אַ גירוש פראַנקרייך?

די פראַנצויזישע פּליטים קייך ארץ-ישראל!

אין דער פּרעסע ווערט איצט זעהר פיל גע־שריבען מכוח אַ גרוש פון 800 טויזענד פרעמדע פון פראַנקרייך. צווישען זיי צוויי הונדערט טויזענט פרעמדע יודען. דאָס זאָל זיין דער קרבן, וואָס די פראַנצויזישע ראַדיקאַלען וואַרפען צו די דאַרטיגע פאַשיסטען: בעהמט זיך די פרעמדע און פרעסט זיי אויף. אַבי לאָזט אָפּ אונז אַליין, די פראַנצויזען.

ווי ס'זעהט אויס פון דער אויסלענדישער פּרע־סע, איז די מעשה מיטן גרוש אַ ביסעל גוזמאדיג, פראַנקרייך וועט נישט בעהמען סתם פון הוילער הויט און אַרויסטרייבען מענשען וואָס האָבען זיך מיט גאָר נישט פערזינדיגט קעגען געזעץ מיר לעבען דאָך נישט אין מיטעלאַלטער! נישט מעהר, זי וועט זיי מאַכען אַזוי ענג, אַז זיי וועלען אַליין מוזען אַנט־לויפען. היות ס'האָט אין פראַנקרייך זיך פערגרע־סערט די אַרבייטסלאָזיגקייט, וועט מען ביי די פרעמ־דע צונעהמען די אַרבייט־קאַרטען, וועלען זיי מוזען אַנטלויפען פאַרן געשפּענסט פון הונגער.

ווי זאָגט אַ פּויליש ווערטעל: מ'טרייבט נישט נאָר מ'בעט אַרויס...

ווידער בערוהיגט אונז אַ פּאַריזער צייטונג, אַז ביי קיין צוויי הונדערט טויזענט יודען האַלט עס סיי־ווי נישט. נאָר בלויז ביי עטליכע צענדליג טויזענד, וועלכע האָבען זיך איינגעזעצט אין פראַנק־רייך און וועלען איצט מוזען זוכען ערגיץ אַ מקום מקלט.

ס'נעהמט אָן אַ שודער, ווען מ'דערמאָנט זיך, וואָס ס'איז געוואָרען אין אייראָפּע פונ'ם ליבעראַ־ליזם, פון דער טאָלעראַנץ, פון די דעמאָקראַטישע און פּראָגרעסיסטישע פּרינציפּען! זיי זענען יוצא פאַר זייער געוויסען, אויב זיי בעגייען זיך מיט זייערע איינגענע בירגער־יודען נישט אויפן שטייגער פון היטלערן. אָהער ווי ס'האָבען חשק געהאַט די פּויליש „באַראָוועצעס" אידער זיי האָבען געקריגען איבער די הענט, אַ פרעמדער אָבער איז שוין הפקר. אויף איהם מעג מען אויסגיסען די גאַנצע אוממענשליכע אכזריות, און דער געוויסען זאָל נישט זיך אַ צאַפּל טון!

איצט זעהט מען, ווי באַריש און אומפּערזענ־ליך ס'זענען יענע, וועלכע אַנטלויפען פון די היימען ביי איטלעכס בלאָז פון אַ מינדסטען ווינטעל, ביי איטלעכס שאָטען פון אַנ'אָנקומענדיגער צרה, אָדער אַפילו ווען דער שטורם־ווינט האָט שוין די היימען צוטרייסעלט.

אַ וואָרעניש האָט מען געקענט האָבען אין דער מלחמה־צייט ווער ס'איז אַנטלאָפען פאַר דער אָקו־פּאַציע, איז אין דער פרעמד רואיבירט געוואָרען, און שפּעטער געוואָרען צוריק מיט שטעקען און טאָר־בע, און ווער ס'איז דאָ געבליבען, האָט אַפילו גע־ליטען צרות און בויט, האָט אָבער אַלץ איבערגע־לעבט און איז לסוף פאָרט געבליבען אַנ'איינגע־וואָרצעלטער.

מ'הויבט זיך אָן איצט אין ענגלאַנד, איטאַ־ליע און שווייץ, צוצוגרייטען אויפצונעהמען די גולי צרפת, וואָס וועלען שוין באַלד אָנקומען, אָבער מיר ווייסען שוין פון דער פּראַקטיק, וואָס דאָס בעטייט, אַכציג פּראָצענט פון אָט די פּליטים מוזען נעבעך אַריינפאַלען אין אַפּגרונט פון שנאָרעריי און צומאַנגע וועט ווערען — דאָס איז אונזער הילף!

ניין, אונזערע עלעמענטאַרסטע מענשליכע גע־פיהלען פּראָטעסטירען קעגען דער יודישער כאַאָ־טישער אַרומשלעפּעניש, ווי ציגיינערס און וואַגאַ־בונדען! מיר מוזען בלייבען ווי מיט טשוועקעס צוגע־שמידט צו אונזערע היימען. נישט בלויז אין אונזערע היימען, נישט בלויז אין אונזערע פאַטערלענדער, נאָר אַפילו אין די אַדאָפּטירטע היימען, נישט רירען זיך פון אָרט. אַפילו ווען ס'קומט אויס צו הונגערן! מיר קומען קעמפען פאַר אונזערע רעכט אויף יעדען אָרט, וואו מיר געפינען זיך, באשר הוא שם — אַפילו אין דער פרעמדער פראַנקרייך איז נאָך פאַראַן פאַר וואָס און מיט וואָס צו קעמפען.

אָט זענען די רוסישע עמיגראַנטען געקומען צו העריאַ און פערלאַנגט פון איהם. ער זאָל זיי טראַק־טירען אַנדערש ווי אַנדערע פרעמדע, ווייל זיי האָבען נישט קיין פאַטערלאַנד און העריאָ האָט זיי געגעבען געוויסע הבטחות.

אויך מיר האָבען וועגען וואָס צו שמועסען. די יודישע אימיגראַנטען אין פראַנקרייך האָבען, אמת, זייערע פאַטערלענדער, אָבער מיר דאַרפען זיך נישט שעמען אויסצוזאָגען דעם אמת: זייערע פאַטערלענדער האָבען זיי בעהאַנדעלט ווי שטיפקינדער, און אויב זיי זענען שוין אַוועק פון דאָרטען, האָבען זיי שוין אַוודאי נישט, וואו צוריקצוקומען!

אָבער די דאָזיגע יודען, וואָס האָבען זיך אָפּגע־זאָגט פון זייערע פריהערדיגער בירגערשאַפט, טאָרען אויך אָהן קיין היים נישט בלייבען, און קיין וואַגאַ־בונדען דאַרפען זיי אַוודאי נישט זיין!

צו פראַנקרייך קענען מיר קומען מיט אַ טענה, אַז אויב זי מוז אויסשפּייען די פרעמדע, וואָס זי האָט די אַנ'אַזיל געגעבען, זאָל זי אַרדענען און רעגולירען זייער אויסגאַנג, זאָל זיי העלפען קריגען די נייע היים, וואָס בויט זיך איצט — אין ארץ ישראל — ספּעציעל פאַר יענע יודען, וואָס האָבען אין זייערע אַלטע היימען שוין נישט געקענט פערבלייבען!

פראַנקרייך, דאָס לאַנד וואָס האָט געגעבען דער וועלט די דעקלאַראַציע פון פרייהייט און וואָס ביי איהר רעגירונג־רודער שטייט נאָך אויך איצט אַ העריאָ טאָר נישט פערוואַנדלען טויזענטער יודי־שע האָרעפּאַשניקעס אין וואָגלערס און שנאָרערס, זאָל זי זיי העלפען קומען צו אַנ'איינענעם ווינקעל אין זייער היימלאַנד!

און פאָדערען דאַרף עס נישט קיין אַנדערער, ווי דער קאָמיטעט פון די יודישע דעלעגאַציעס, די אַמ־באַסאַדע פונ'ם אַלוועלטליכען יודענטום, וואָס מוז אויטאָמאַטיש ווערען די רעפּרעזענטאַנץ פון די היים לאָזע יודען, ווען זיי דאַרף פערטיידיגען פּאָלי־טיש, ביז זיי וועלען קומען אל המנוחה ואל הנחלה.

אויב די געשיכטע האָט פאַר אונז שוין יאָ געשאַפען די רפואה פאַר דער מכה, מוזען מיר די רפואה בוצען ביי איטליכע פּלאָג, וואָס קומט אויף אונז!

די פּליטים פון פראַנקרייך זאָלען נישט ווערען קיין שנאָרערס, נאָר בויערס פון אַ נאַציאָנאַלער היים פאַר זיך און פאַר אַנדערע יודען, וואָס וועלען ליידען זייער גורל.

פ. כ.

אַ „ראָטשילד"-מוזעאום אין ראשון לציון

ירושלים (יט"א) אויף אַ פערזאַמלונג פון יודישע לאַנדווירטען אין ראשון לציון איז בעשלאָסען געוואָרען צו פעראייביגען דעם אָנדענק פון פערשטאָרבענעם באַראָן עדמונד דע ראָטשילד (הנדיב הידוע) דורך אויפשטעלען אין ראשון לציון אַ מוזעאום, אין וועלכען עס זאָלען געזאַמעלט ווערען אַלע דאָקומענטען און געגענשטאַנדען, וועלכע האָבען אַ שייכות צום באַראָנ'ס טעטיגקייט אין ארץ-ישראל. די לאַנדווירטען האָבען בעשלאָסען צונויפזאַמלען צווישען זיך טויזענד פונט אַלס אַנהויב-פאָנד פאַר דער גרינדונג פון ראָטשילד־מוזעאום.

Dr. REICHER
פאָלודביאָווא 28, טעל. 93-201
ספּעציאַליסט
פאַר מענער־שוועכע־בעהאַנדלונג,
סעקסועלע שטערונגען און פּסיכאָ־אַנאַליזען
נעהמט אָן פון 8–11 און פון 5–8 אָוונט

אייראפא פעהלען גרויסע שטאאטסלייט

פון לעא קעניג

אייראפא האט איצט נישט קיין איינציגען גרויסען שטאאטסמאן. — דאס איז דער נעגאטיווער און אונדירעקטער מוסר השכל וואס גענעראל סמאטס לעצטע גרויסע רעדע האט איבערגעלאזט נאך זיך אין ענגלאנד און אין אייראפא בכלל.

גענעראל סמאטס איז אריבערגעקומען פון זיד־אפריקא קיין לאנדאן און געהאלטען א רעדע וועגען דער איצטיגער לאגע פון אייראפא און דער וועלט בכלל.

ס'איז געווען א גלענצענדע רעדע. וואס האט אין זיך געהאט וויזיאן, א רעדע פון א דענקענדען שטאאטסמאן; נישט נאר פון א פאליטיקער נאר טאקע אויך פון א פילאזאפישען שטאאטסמאן, און אין א געוויסער מאס אויך פון א וועלט־בירגער.

אין דער רעדע האט ער געפרובט ארומנעהמען און בעלייכטען די גאנצע איצטיגע שווינדעליגע פאליטישע פאנאראמא, די רעדע איז אויך געווען אינספירירט מיט אמת'ן אויפריכטיגען הומאניזם.

און ענגלאנד, און גאנץ אייראפא, האט זיך באמת דערקוויקט מיט דער גרויסער רעדע פונ'ם זיד־אפריקאנער שטאאטסמאן און גענעראל.

ס'איז שוין אוועק א פאר וואכען פון זינט דער גענעראל האט געהאלטען זיין רעדע און דער רושם פון זיין רעדע האט זיך נאך נישט אויסגעוועפט.

מען האט די רעדע אפגעדרוקט אין א בעזונדערער בראשורע; צעהנדליגער פאליטיקער האבען שוין געלערנט און געשריבען וועגען זיין רעדע.

ס'איז שוין יארען, קען מען זאגען, ווי אין אייציגע רעדע פון א עלטער'ען שטאאטסמאן זאל האבען געמאכט אזא שטארקען און אפגרישענדען רושם, ווי גענעראל סמאטס רעדע האט איצט געמאכט אויף דער צוהערער און פאליטיש־קראנקער אייראפא.

נישט אומזיסט האט די רעדע דערמאנט אן פרעזידענט ווילסאנס רעדעס, ווען ער איז נאך געווען אין זיין פולער גייסטיגער קראפט, איידער ער איז נאך געפאנגען געווארען פון די איבערגעשפיצטע אייראפעאישע דיפלאמאטען און פאליטיקער.

אבער נישט דער פאזיטיווער אינהאלט פון דער גרויסער רעדע, נאר זיין נעגאטיווער און אונדירעקטער מוסר השכל אינטערעסירט אונז אצינד.

נאך אפשר מעהר ווי די איצטיגע אינטערנאציאנאלע פאליטישע לאגע האט די רעדע בעוויזען אז אייראפא, די אלטע קלוגע אייראפא האט איצט כמעט קיין איין איינציגען גרויסען שטאאטסמאן נישט.

ס'איז מעהר ווי כאראקטעריסטיש געווען, ס'איז געווען כמעט פאטעטיש ווי אלע צייטונגען און קאמענטאטארען אויף גענעראל סמאטס רעדע האבען זיך ווי געמוזט פרעגען:

פאר וואס האט איינער פון אונזערע קאבינעט מיניסטארען נישט געהאלטען אזא גרויסע און נויטיגע רעדע? ס'איז א שאד, וואס מיר האבען נישט אזא פעראנטווארטליכען שטאאטסמאן, וואס זאל רעדען מיט אזא אויפריכטיגקייט און אזא וויזיאן ווי גענעראל סמאטס האט גערעדט.

וואו זענען אונזערע שטאאטסלייט.

און ס'קאן זיין, אז די זעלבע טראגישע, קען מען זאגען, פראגע ווערט נישט נאר אין ענגלאנד איצט געשטעלט נאר אויך אין די אנדערע אייראפעאישע לענדער, וואו שטאאטסלייט און פאליטיקער האבען נאך נישט קיין שלעסער אויף זייערע מיילער און מעגען נאך רעדען.

האט בעדארפט אריבערקומען א גרויסער־שטאאטסמאן פון זיד־אפריקא און האלטען א רעדע און מיט דער רעדע בעוויזען וואס פאר א פאליטישע קארליקעס עס שטעהען איצט ביי די רודערס פון מלוכות און מדינות.

כמעט קיין איינער פון די איצטיגע אייראפעאישע פרעמיער'ען, אויסערן מיניסטארען און אנדערע פעראנטווארטליכע דיפלאמאטען און פאליטיקער שטעהען נישט העכער פון זייער'ע פאליטישע פארטיי אינטערעסען און אייגענע פאליטישע אמביציעס.

צוריק מיט עטליכע יאהר איז גענוג נאך געווען א פלאץ וואוהין אייראפעאישע שטאאטסלייט און דיפלאמאטען פלעגען זיך פון צייט צו צייט צוזאמענקומען האלטען „גרויסע רעדעס“.

איצט האבען זיי אפילו די אמביציעס אויך נישט. זיי זענען צופיל פערנומען מיט ווינקעלדיגע דיבגעגישען, פערהאנדלונגען און אבמאכען.

גלייך ווי קיינער פון זיי וואלט נישט געוואגט צו זעהן דאס גאנצע שרעקליכע בילד, גלייך ווי זיי וואלטען מורא געהאט צו זעהן די אמת'ע לאגע.

מיט'ן סך הכל, אז דער גרויסער עולם האט שוין דאכט זיך, אויפגעהערט צו לייענען און הערען זייערע רעדעס. מיט טרויעריגען און כאראקטעריסטישען סך הכל, אז נאך גענעראל סמאטס גרויסע רעדע האט זיך כמעט יעדער אין אייראפא געמוזט פרעגען: פארוואס האט אונזער'ער א קאבינעט מיניסטער נישט געהאלטען אזא רעדע?

וואו איז א אונזער שטאאטס מאנשאפט?

די אלטע אייראפא האט נאך א פאר פעהיגע עלטערע שטאאטסלייט, אבער זיי האבען, ווייזט אויס, נישט די מאכט און נישט דעם מוט צו זעהן און רעדען מיט א גרויסען פערנעהם און אפשר וואגען זיי נישט צו זעהן און רעדען ווייל זיי האבען אליין געהאלפען, דירעקט און אונדירעקט, פערקאכען די קאשע פון וועלכער אייראפא קען זיך איצט נישט ארויסקראבקען, און אפשר איז אט דער באנקראט פון דער אייראפעאישער שטאאטס־מאנשאפט נאר א לאגישער פועל יוצא פון א אלגעמיינעם באנקראט?

פון איין זייט באמבאסטישע שאוויניסטיש מיליטאריסטישע דיקטאטארען, און פון דער אנדערער זייט, פארלאמענטארע שטאאטסלייט און פאליטיקער אהן וויזיאנען און אידעאליזם. עס קאן זיין, אז א פרעזידענט רוזוועלט וואלט נאך געוואגט צו געבען א טאן די איצטיגע אייראפעאישע שטאאטסלייט און פאליטיקער.

אבער ער איז צו ווייט, צופיל פערנומען מיט אינערליכע פראגען און דער עיקר, ער איז נאך צופיל געבונדען צו דער דאקטרין פון נישט מישען זיך אין אייראפעאישע געשעפטען.

די חשמונאים אין תלמוד

פון גרשם באדער

די נסים פון חנוכה און די מלחמות פון די חשמונאים זענען פארגעקומען נאכ'ן פערענדיגען די „כתבי קודש“, איז דערפאר ביי די שילדערונגען פון יענע געשעהענישען אויסגעמישט דאס היסטארישע מיט'ן לעגענדארישען. האט מען עס געקענט צולאזען, אז עס זאל פערלוירען געהן דער אריגינעלער העברעאישער טעקסט פונ'ם ערשטען „מאקאבעער בוך“ צוזאמען מיט'ן ספר „יהודית“ און אז די אנדערע דריי „מאקאבעער ביכער“ זאלען בלייבען אין גריכיש, אזוי ווי זיי זענען פון זייערע מחברים געשריבען געווארען.

עס פערשטעהט זיך אויך, אז עס איז נישט אפגעהיט געווארען דער אינהאלט פון די פיר „מאקאבעער ביכער“ אין זייער היסטארישער אריגינאליטעט. אזוי ווי זיי זענען בעהאנדעלט געווארען אלס „ספרים חיצונים“, האט זיך ווארשיינליך יעדער איבערשרייבער ערלויבט צו מאכען דארט אזעלכע ענדערונגען, ווי עס איז איהם געפעלען.

קענען מיר זיך וועגען דער בעשרייבונג פון יענע צייטען פערלאזען בלויז אויף די ביכער פון יאזעפוס פלאוויוס, וואס זען מיר זאלען הייבט נישט האבען זיינע היסטארישע ביכער, וואלטען מיר גאר נישט געוואוסט וועגען די געשעהענישען וואס זענען פארגעקומען אין די צייטען פונ'ם צווייטען בית־המקדש. דערצו דארף מען אויך וויסען, אז עס זענען ביי יאזעפוס פערהאנען גרעסערע אדער קלענערע ווידערשפרוכען, וואו ער ווידערשפרעכט זיך אפטמאל אין איין בוך זיינעם אנ'אנדערען בוך אנגעשריבען. אויסער דעם זענען פערהאנען ביי איהם געוויסע קליינע פערשידענהייטען אין זיינע שילדערונגען פון דער ביבלישער געשיכטע, וועלכע זענען געווען מעגליך צוליב דעם, וואס ער האט געקענט האבען א פעהלער־האפט, איבערגעשריבענעם תנך,“ אדער ווען דער איבערשרייבער פון זיינע ביכער האט געמאכט א טעות.

דא מוז אויך בעמערקט ווערען, אז אזוי ווי יאזעפוס איז נישט אין גאנצען פערלעסליך ביי די שילדערונגען פון די געשעהענישען אין די צייטען פון קעניג הורדוס, ווייל ער איז געווען א גרויסער פערעהרער פון הורדוס האדומי און גאנץ בעזונדערס פון זיינע צוויי אייניקלעך, קעניג אגריפאס דער צווייטער און זיין שוועסטער בערעניקע, אזוי איז ער דער בעסטער מקור פאר דער בעשרייבונג פון די געשעהענישען אין דער צייט פון די חשמונאים. דא האט ער נישט געשטרעבט צו פערשענערען זייערע א מיאוס'ע טאט, אדער צו פערקלענערען די בעדייטונג פון זייערע זיגען. דא האט ער געארבייט ווי אן אומפארטייאישער היסטאריקער, און כאטש ער האט זיך גערעכענט פאר אן אפשטאמער פון די חשמונאים, האט ער פון דעסטוועגען נישט פערדעקט זייערע עוולות, פארטייאיש איז ער ערשט געווארען, ווען ער איז צוגעקומען צו הורדוס'ן, דארף מען איהם דארט נעהמען אביסעל קריטיש.

נויטיג איז אויך צו וויסען, אז די משנה, ווי גרויס זי איז, דערמאהנט גאר נישט וועגען די חשמונאים — און די חכמים פון דער גמרא זאגען כמעט גאר נישט וועגען זייערע מלחמות פאר דער פרייהייט פון ארץ־ישראל, וועלכע האבען געדויערט גאנצע 40 יאהר. פון דער קורצער נאטיץ אין דער גמרא וועגען די דאזיגע מלחמות, וואלט זיך געקענט אויסדאכטען, אז עס איז דעמאלט אלצדינג ערלעדיגט געווארען אין איין גאנג.

די אורזאך דערפון איז ווארשיינליך געווען, וואס נאכ'ן טויט פון יוחנן כהן גדול, וועלכער האט אליין אויך נישט פערענדיגט זיין לעבען אלס א צדיק גמור, האבען די חשמונאים געקעמפט צווישען זיך אליין און מיט זייערע אייגענע הענד האבען זיי געבראכט שרעקליכע צרות אויף יודען, האבען זיי דערפאר די חכמים פון דער גמרא כמעט אין גאנצען איגנארירט — און ווען עס האט זיך געהאנדעלט צו ערקלערען די בעדייטונג פון חנוכה, האט מען גאר נישט דערמאהנט וועגען די מלחמות און מען האט בלויז אנגעגעבען אלס אורזאכע פונ'ם יום־טוב דעם נס מיט'ן קריגעל בוימעל (פך השמן).

חנוכה ווערט אויך גאר נישט דערמאהנט אין דער משנה. די גמרא קימערט זיך בלויז וועגען די דינים פונ'ם אנצינדען. דעסטעגלייכען איז מעהר ווי זיכער, אז דאס אנצינדען די חנוכה־ליכט גופא איז נישט שטענדיג געווען איינגעפיהרט אויף דעם זעלבען שטייגער. אין דער צייט פון די מיינונגס־פערשידענהייטען צווישען „בית שמאי“ און „בית הלל“ איז נאך נישט געווען פעסטגעזעצט, ווי אזוי מען דארף צינדען די חנוכה־ליכט. לויט דער מיינונג פון „בית שמאי“ דארף מען צינדען די ערשטע נאכט אכט ליכטלעך און דערנאך דארף מען צינדען יעדען טאג ווייניגער א ליכטעל, דאגעגען זאגט „בית הלל“, אז די ערשטע נאכט דארף מען צינדען איין ליכטעל און דערנאך יעדע נאכט מיט איין ליכטעל מעהר.

ווייטער פרעגט די גמרא: „מאי חנוכה?“ און זי ענטפערט אויף דער דאזיגער שאלה מיט א ציטאטע פון א ברייתא, וועלכע געפינט זיך גאר נישט אין אונזער גמרא. דארט ווערט דערצעהלט, אז פונ'ם 25. טאג אין כסלו אנגעהויבען זענען אכט טאג חנוכה, וואס מען טאג נישט דעמאלט קלאגען, אדער פאסטען. ווייל די יוונים זענען אריינגעדרונגען אינ'ם בית־המקדש, האבען זיי דארטען פעראומרייניגט אלע אייל, און ווען דאס מלכות בית חשמונאי האט דאן געזיגט, האט מען געזוכט אביסעל בוימעל פארן „נר תמיד“, און מען האט בלויז געפונען איין קריגעל אייל, פערזיגעלט מיט'ן זיגעל פונ'ם כהן גדול, פון וועלכען עס האט געדארפט זיין גענוג, אנצוצינדען דעם „נר תמיד“ פאר איין טאג, איז אבער געשעהן א נס, וואס דער אייל האט געברענט אכט טעג. האט מען דערפאר אויפ'ן אנדערען יאהר בעשטימט, איינצופיהרען די דאזיגע טעג אלס א יום־טוב מיט זאגען הלל און דאנק־לידער (זעה שבת, דף כ"א, עמוד ב')

איז אפילו צו פרעגען א גרויסע קשיא, דהיינו: ווי קומט עס, וואס א נישט־פערזיגעלטער אייל איז שוין דעמאלט אין דער צייט פון די חשמונאים בעטראכט געווארען אלס „שמן עכו"ם?“ אמת איז, אז לויט דער מיינונג פון רב האט שוין דניאל געהאלטען, אז שמן עכו"ם איז טרפה. איז אבער פערהאנען אן'אנדער מיינונג, וועלכע בעהויפטעט, אז דער איסור אויף „שמן עכו"ם“, שטאמט פון די 18 גזרות, וואס מען האט מתקן געווען בעליית חנניה בן גוריון, דאס הייסט, אין דער צייט פון סוף בית שני. טא, ווי קומט עס, וואס די חשמונאים האבען זיך נישט געקענט בענוצען מיט שמן עכו"ם פארן „נר תמיד“? וויכטיגער איז נאך א גרעסערע פראגע וועגען דעם זיגעל פונ'ם כהן גדול, וואס מען ווייסט נישט, וועגען וועלכען כהן גדול, עס ווערט דא גערעדט? ווייל יאזאן אדער מענעלאאס, וועלכע האבען דעמאלט אמטירט אלס כהנים גדולים, זענען געווען ערגער ווי גוים און זייער חותם אויפ'ן בוימעל וואלט איהם ערשט רעכט געמאכט פאר „שמן עכו"ם!

האנדעלט זיך אונז אבער נישט וועגען דעם דין פון „שמן עכו"ם“, אדער פון צינדען חנוכה ליכט, נאר וועגען דעם היסטארישען פאקט, וואס די חכמים האבען איגנארירט די מלחמות פון די חשמונאים. דארף מען דא ווייטער ציטירען, וואס עס ווערט געזאגט וועגען דעם אין „מגילת תענית“ (פרק ט)

25 טאג אין חודש כסלו — זאגט זיך דארט — זענען אכט טעג, וואס מען טאר נישט אין זיי קלאגען, ווייל די יוונים זענען אריינגעדרונגען אינ'ם בית־המקדש, האבען זיי פעראומרייניגט אלע איילען, און ווען עס האט זיך געשטארקט די האנד פון בית חשמונאי און זיי האבען געזיגט, האט מען געזוכט און נישט געפונען מעהר ווי איין קריגעל אייל, וועלכעס איז געווען פערזיגעלט מיט'ן חותם פונ'ם כהן גדול, אז עס איז נישט פעראומרייניגט געווארען. איז אבער נישט מעהר געווען אין איהם ווי בלויז צו צינדען איין נאכט, איז דאן מיט דעם געשעהן א נס, וואס עס האט געלייכט גאנצע אכט טעג, האט מען צוליב דעם, בעשטימט אויפ'ן אנדערען יאהר, אכט טעג חנוכה ווי אכט טעג יום־טוב.

און וואס האבען זיי איינגעזעהען — ווערט דארט ווייטער געפרעגט — צו מאכען חנוכה אכט טעג, ווען די „חנוכת המזבח“, וואס משה רבנו האט געמאכט אין דער מדבר, האט בלויז געדויערט זיבען טעג. און דאס זעלבע איז אויך געווען ביי שלמה המלך. טא, וואס האבען זיי איינגעזעהען צו מאכען חנוכה אכט טעג? — איז דער תירוץ, אז אין דער צייט פון מלכות יוון זענען אריינגעקומען די חשמונאים אינ'ם בית־המקדש און זיי האבען אויפגעבויט דעם מזבח, נאכדעם, וואס זיי האבען איהם אויסגעקאלעכט און פעררייכט די כלים פון דער עבודה, האט דאס געדויערט אכט טעג, האבען זיי דערפאר איינגעפיהרט א יום־טוב פון אכט טעג.

פרעגט זיך ווייטער, פאר וואס האבען זיי געהייסען אנצינדען ליכט? איז דער תירוץ, אז ווען די חשמונאים זענען אריינגעקומען אין בית־המקדש, האבען זיי געהאלטען אין די הענד זיבען אייזערנע שפיזען, בעדעקט מיט האלץ, מיט וועלכע זיי האבען אנגעצינדען די מנורה.

און פארוואס זאגט מען דאן גאנץ הלל? — איז דער תירוץ, אז אלס א דאנק פאר יעדע הילף, וואס דער אויבערשטער האט ווען עס איז געשען צו יודען, האט מען איהם געזונגען לויב־געזאנגען, דארף מען איהם אויך ביים נס פון חנוכה אפדאנקען מיט הלל!

• •

בלויז אזוי פיל איז פערהאנען אין די תלמודישע ספרים וועגען דער היסטארישער זייט פון די מלחמות, וואס די חשמונאים האבען אנגעפיהרט פאר דער בעפרייאונג פון ארץ־ישראל.

די געשיכטע פון יודען אין לאדז

די פערגרעסערונג פון יודישען בעצירק אין 1841

פון ד"ר פ. פרידמאן

די נויטיגקייט צו פערגרעסערן דעם יודישען בעצירק אין לאדז, איז געווארען וואסאמאל בולט'ער. דער לענטשיצער קרייז־קאמיסאר, בעזוכענדיג די שטאט (לאדז) האט זיך איבערצייגט אין דער ענגשאפט פון יודישען בעצירק, און אין א רעסקריפט פון 9. מאי 1839, דא אויפ'ן ארט, ארויסגעגעבען, האט ער דיספאנירט פארצושטעלען אנ'ענטשפרעכענדיגען פראיעקט".

צו יענער צייט, האבען איצעק בלאוואט, אין נאמען פון דער יודישער בעפעלקערונג און סטעפאן קונץ, אין נאמען פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג, פון דער אלט־שטאט, דערלאנגט א בקשה, וועגען דער פערברייטערונג פון יודישען בעצירק. די דאזיגע בקשה, האט דער לאדזער מאגיסטראט אונטערגעשטיצט מיט פאלגענדיגע, כאראקטעריסטישע ארגומענטען:

„ווען אבער די דריי ווענד פון אלט־שטאטישען מארק, דהיינו: די מזרח'דיגע, צפונ'דיגע און מערב־דיגע, וועלכע זענען, ביז איצט אויסגעשלאסען פון יודישען פערנעהם, און וועלכע געפינען זיך אין דורכאויסיגען בעזיץ פון קריסטליכע, ווייניגער פער מעגליכע פויערים, לא די, וואס טראץ דעם אפלויף פון 15 יאהר, זייט יודען זענען פון דעם טייל שטאט אפגעריקט געווארען, איז קיין שום פרישער בנין נישט אויפגעשטעלט געווארען, באר עס איז אפילו נישט פערהאנען קיין שום אויסזיכטען, צוליב דער ארימקייט פון דעם קלאס איינוואוינער (קריסטליכע פויערים), אז עס זאל, ווען עס איז, א פרישער בנין אויפגעשטעלט ווערען, א דאנק, וואס דער מארק פון דער אלטשטאט (אויסער די איינע וואנד, וועלכע איז איינגעשלאסען געווארען אין יודישען בעצירק, וואו עס שטעהען שוין דריי לייטישע, שטאקיגע געביידעס און די רעשט וועט אויך, בקרוב, מיט לייטישע בנינים בעצירט ווערען), שטעלט מיט זיך פאר אנ'אפשטויסענדיגען אנבליק".

אזוי אלזא, זענען אין דער פערגרעסערונג פון יודישען בעצירק נישט בלויז יודען פעראינטערעסירט געווען, באר אויך דער מאגיסטראט, וועלכער האט גערעכענט אויף א שנעלערע בעבויאונג פון דעם פערנאכלעסיגטען מארק, און די קריסטליכע איינוואוינער, וועלכע האבען זעהר טרעפליך אויסגערעכענט, אז אין די גאסען, וועלכע וועלען בעשטימט ווערען פאר דעם נייעם יודישען בעצירק, וועלען די פרייזען אויף ליידיגע פלעצער און הייזער בעדייטענדיג שטייגען.

איב'ם זעלבען יאהר, האט לאדז בעזוכט דער מאזאווישער גובערנאטאר, פראנציש עק, גראף פאטאצקי און ער האט זיך פערזענליך איבערגעצייגט, אז דער יודישער בעצירק, „ביי דער איצטיגער, בעדייטענדיגער, פערגרעסערטער בעפעלקערונג פון דער דאזיגער אמונה (יודען) איז צו ענג און אויף אזוי פיל צונויפגעדרוקט, אז אין איין צימער וואוינען צו עטליכע פאמיליעס".

ווען אלזא, אלע מאסגעבענדיגע פאקטארען זענען שוין געווען איבערצייגט אין דער נויטיגקייט צו פערגרעסערן דעם יודישען בעצירק, איז צו־נויפגעשטעלט געווארען א פראיעקט, צוצוגעבען צום בעצירק פאלגענדיגע גאסען:

1) די צפון־זייטען פון די גאסען פאדזשעטשנע און וואלבארסקע,

2) די איבערגעבליבענע 3 ווענד פון אלטען מארק.

3) די גאנצע דרעווונאווסקע, אויסער דאס הויז נומער 132, ווי אלס א הויז, וועלכעס בעריהרט די פיעטריקאווער גאס.

4) די סטאדאלניע, וועלכע האט א בעריהה מיט דער פאדזשעטשנע און דרעווונאווסקע און

5) א טייל גאס פון דער פריהערדיגער זגערזשער און היינט „פיעטריקאווער" *) געגרופענער און פון עק מארק פון דער פאדזשעטשנע, וואס גייט לענג־אויס צום טייך און צו דער בריק.

נישט ווארטענדיג אויף דער ביוראקראטישער דערלעדיגונג פונ'ם ענין דורך דער צענטראלער מאכט, ווען דער פראיעקט איז צוגעשטעלט געווארען, האט דער מאזאווישער גובערנאטאר פאטאצקי, פארלייפיג בעפולמעכטיגט צוויי יודען, וועלכע האבען זיך דערוועגען משתדל געווען, תיכף אנצוהויבען דעם בנין פון שטאקיגע, געמויערטע הייזער אויף דער פאדזשעטשנע גאס. אויסערדעם האט ער בעפולמעכטיגט דעם לאדזער בירגערמייסטער אויף צו דערטיילען דערלויבענישען צו יענע יודען, וועלכע וועלען קויפען פלעצער, אדער ליידיג געבויעטע הייזער און אויף זייער ארט אויפשטעלען געמויערטע בנינים, אין די גאסען, וועלכע זענען פראיעקטירט פאר דער פערגרעסערונג פון יודישען בעצירק

אין א שריפט פון 27. יאנואר 1841, האט דער גובערנאטאר זיין פראיעקט פארגעשטעלט צו בעשטעטיגונג צו דער רעגירונגס־קאמיסיע פאר אינערליכע און גייסטיגע ענינים. אבער אין יענער צייט, איז אין די העכסטע, ווארשאווער ספערען פארגעקומען א רייבונג צווישען צוויי געגענזעצליכע שטרוימען:

דער אדמיניסטראטיווער ראט האט אויף זיינס א בעשטעטיגונג פון 25. אקטאבער 1833, איינגעהאלטען אין קראפט, „אלע פריהערדיגע פעראדע־

---

*) געמיינט ווערט דאס הויז, וועלכעס געפינט זיך היינט אויפ'ן ראג דרעווונאווסקע און זגערזשער. דער נומער 132 ווערט דא געמיינט, נישט דער פאליציי־נומער, וועלכעס יעדעס הויז האט היינט, און די פיעטריקאווער גאס האט אמאל פערנומען דעם שטח פון דער גאנצער היינטיגער באוואמיעסקא און א טייל פון דער זגערזשער. (י.ז.)

נונגען, וועגען יודישע בעצירקען אין די שטעט און וועגען דעם יודישען ארייננציהען זיך אין זיי", וואס עס האט שוין געקענט זיין דער ערשטער טריט, בכלל מבטל צו מאכען די יודישע געטהעס. און די רעגירונגס־קאמיסיע פאר אינערליכע ענינים דאגעגען, האט געשטרעבט צו דערהאלטען פון אדמיניסטראטיווען־ראט א דערלויבניש אויף דער ווייטערדיגער רעאליזירונג פון דער „יודען־איינשרענקונג", צוליב וואס, עס איז איהר זעהר נישט געווען צו דפי האנד דער איצטיגער פראיעקט פון מאזאווישער גובערנאטאר — גאר צו פערברייטערען דעם יודישען בעצירק אין לאדז...

פון דער שווערער סיטואציע, האט די קאמיסיע פאר אינערליכע ענינים, געפינען א העכסט דיפלאמאטישען אויסגאנג: זי האט דעם גובערנאטאר צוריקגעשיקט זיין פראיעקט, א נישט־בעשטעטיגטען, אבער האט אויך גלייכצייטיג בעמערקט, אז „זי געפינט פאר ריכטיג, אז די, דורך יודען פערטראכטע, און די שוין אנגעהויבענע בנינים אין דעם שטאט־טייל, וועלכער איז פארגעשלאגען געווארען אויף צו פערברייטערען זייער בעצירק, זאלען נישט ווערען צוריקגעהאלטען".

איב'ם ליכט פון אט א דער צווייזייטיגער רעגירונגס־דעציזיע, וועלען מיר שוין פערשטעהען, אויף וויפיל עס איז בערעכטיגט געווען די יודישע מורא, וועלכע איז אויסגעדריקט געווארען אין זייער בקשה, וועלכע איז אפגעגעבען געווארען—1841 צום פירשט נאמיעסטניק, וועגען א בעשטעטיגונג פון דער מינדליכער, גובערנאטארישער דערלויבעניש: (אפגעגעבען די בקשה, אין נאמען פון אלע יודען האט של. בלאוואט).

...„צווער, אז אויסער אונזער פערלאנג צו בעצירען די ליידיגע פלעצלעך, פאר וועלכע מיר וועלען בעקומען א לויב פון דער רעגירונג (!) שטרעבען מיר, לכל הפחות (!), איינמאל פאר אלעמאל צו האבען מנוחה..."

אבער די „איינמאל פאר אלעמאל מנוחה", איז זיי הפנים, נישט בעשערט געווען — דער נייער בעצירק, אנ'ענטשטאנענער, באר בתורת פאקט, אבער נישט אלס רעכטליכער, האט זיין לעגאליטעט יעדע מינוט געקענט קוועסטיאנירט ווערען. די צענטראל־מאכט האט דעם נייעם בעצירק לעגאליזירט ערשט אין יאהר 1861.

נישט געקוקט אבער דערויף האבען די יודען, אויסנוצענדיג זייער „פראוויזארישער" דערלויבעניש, זיך גיריג געווארפען אויף דעם איינקויף פון אומבעוועגליכקייט אויף די בייע, זיך פאר זיי געעפענטע גאסען. „די יודען, אין זייער פריהערדיגען, דוחק'דיגען בעצירק, צוזאמענגעקוועטשטע איבער אלע מעגליכקייטען, האבען זיך מיט זייער גאנצער ענערגיע געווארפען אויפ'ן קויף, סיי פון פלעצער, סיי פון ליידיגע הייזער" — דערצעהלט אנ'אפיציעלער דאקומענט. שוין אין 1841 האבען יודען איינגעקויפט א סך ליידיגע פלעצער און אלטע, האלבצעבראכענע חורבות, מערסטענטייל ביים מארק. (אין 1841 האבען אויפ'ן אלטען מארק, איינגעקויפט הייזער און פלעצער: הערש ליפסקי, קלמן פאזנאנסקי, משה פילגרים, אברהם שעפנער, איצעק בלאוואט, ל'י בייהויז און יואל בזשעזשינסקי.) איצעק בלאוואט, בשותפות מיט ל'י זיידלער, איצעק בירענבצווייג, מיט ל'י בייהויז און יואל בזשעזשינסקי האבען אויף זייערע פלעצער, במשך פון א קורצער צייט, אויסגעבויט איינשטאקיגע מויערען.

בעת, ווען אין 1842 האט דער שטח פון אלטען, צוזאמען מיט דעם נייעם בעצירק, געצעהלט 7 איינשטאקיגע, געמויערטע הייזער און 74 האלצערנע — האבען די יודען, במשך פון א צעהנדליג יאהר (געגנוי ביז 1851) אויפגעשטעלט, מיט דער הילף פון רעגירונגס־הלוואות, אין מארק, 11 געמויערטע, שטאקיגע הייזער און אין די זייטען גאסען, 7 געבויעטע הייזער, געדעקטע מיט שינדלען. אין אט א די נייע הייזער, האבען אין 1854 געוואוינט ארום 600 נפשות.

די אויבערפלאך פון דעם ניי־צוגעטיילטען שטח צום יודישען רעוויר, האט לויט דער אומגעפעהר אויסמעסטונג און אויסרעכענונג פון נאטשאלניק פון לענטשיצער דיסטריקט (פאוויאט) בעטראפען 16 טויזענד, 500 קוואדראט קלאפטער (סאזשניעס) דהיינו: דער צפון־טייל פון דער וואלבארסקע־גאס — 4160 קלאפטער, דער צפון־טייל פון דער פאדזשעטשנע־גאס — 1520 קלאפטער, דער מזרח־טייל פון אלטען מארק — 420 קלאפטער, דער מערב־טייל פון אלטען מארק — 420 קלאפטער, דער צפון־טייל פון אלטען מארק — 320 קלאפטער, די דרעווונאווסקא־גאס, בידע זייטען — 6480 קלאפטער און לסוף די סטאדאלניע־גאס — 2830 קלאפטער.

אפילו פון צווישען די נישט־יודישע בירגער פון דער אלט־שטאט, ווען עס האט, ביז איצט אזוי שטארק געפעהלט די בוי־איניציאטיוו, האבען זיך אויך טיליכע געלאזט מיטשלעפען מיט דער יודישער ענערגיע און זיי האבען אויפגעשטעלט 4 געמויערטע, שטאקיגע הייזער און צעהן האלצערנע.

אזוי ארום אלזא, איז די פערגרעסערונג פון יודישען בעצירק געווארען א ברכה פאר דער אלט שטאט, וועמעס פערוואהרלאזטער אויסזעהען, האט זיך, א דאנק דער בעבויאונג, געענדערט צום גינסטען. די גאסען פון יודישען בעצירק, האבען זיך אפילו אויסערליך גאט רעפרעזענטירט — אין 1851 זענען שוין אלע גאסען געווען אויסגעפלאסטערט.

דיין מאיעסטעט, דער „איבער־איכעל"!..

פלוידעריי לכבוד חנוכה

פון י. אבערזשאנעק

זאגט מיר, רבותי, וואס איז דאס געווארען מיט לאדז? וואס איז עס געווארען מיט אונזער לאדזער עולם?... עפעס זענען דאך אונזערע לאדזער מיט אמאל געווארען אזעלכע „סטאטעטשנע" מענשען. וואו זענען זיי ערגעץ? וואו האבען זיי זיך ערגעץ בעהאלטען? מ'זעהט זיי דאך נישט אויף דער ליכט־שיין. די טעאטערן פוסטעווען. די קינאס זענען ליידיג. אויף די קאנצערטען שלאפט א האל בער מנין בעזוכער. צו א פארלעזונג קומט... דער פרעלעגענט אליין און רעדט צו די ווענט, צום סוף, צו די בילעטערן.

— לאדזער עולם, וואו ביזטו?

— וואו האסטו דיך ערגעץ אויסבעהאלטען?

— פארוואס האט מען דיך איביג געזעהען אין היינט נישט?

אט א די פראגען האבען מיך שטארק פעראינטערעסירט, א צייט לאנג האב איך דיך, ליבער לאדזער עולם געזוכט און געדליך האב איך דיך געכאפט. יא, איך האב דיך דערטאפט. איך ווייס שוין וואו דו געפינסט דיך — ביים אויבער איכעל!..

איך קום די היינטיגע וואך אין טעאטער (אין יודישען און אין פוילישען). די ארטיסטען שטעהען אויף דער ביהנע, דער ארקעסטער שפילט, דער דיריגענט ארבייט מיט'ן שטעקעלע. דער סופליאר בעהמט די אויבערע צעג, די קאסירקע געניצט און יאגט פליגען, דער דירעקטאר דרעהט זיך ארום און רעדט צו זיך.

זעהט מען מיך ביי דער קאסע, מאכט מיר די קאסירקע קאמפלימענטען: „אך, יאק פאן שוועטשיע וויגלאנדא!" „פאן מא פיענקנע אטשי", „יאק שען פאן באווי"? „צא זשאנא פאראביאי"?

די קאסירקע בעשיט מיך מיט קאמפלימענטען און צום סוף פרעגט זי מיך:

— „יאקי בילעט פאן סאביע זשיטשי?"

דערהערט „פיערשי זשאנד", ווערט זי פי־עהליך: „פראשע באלקאן", „מאושע דווא בילעטי"?

— פשעפראשאם, ענטפער איך. איך וואלט גערן גענומען צוויי בילעטען, אבער איך וועל דאך נישט זיצען אויף צוויי פלעצער!...

קום אריין אין טעאטער. בעפאלען מיך זעקס בילעטערן, איינער רייסט מיך פארן ערמעל, א צווייטער כאפט מיך פאר דער האנד, דער דריטער פיהרט מיך ווי א חתן־בחור צו דער חופה

— אונטערן ארעם און בעוועצען מיך ווי א כלה צום בעדעקענס...

מ'גיט דעם ערשטען „דזוואנעק", דעם צווייטען „דזוואנעק", דעם דריטען. דאס „פובליקום", ד. ה. איך, זיץ איינער אליין. דער פארהאנג הייבט זיך, דער ארקעסטער שפילט. די ארטיסטען „באוויען" דאס פובליקום, מיך, הייסט עס.

זיץ איך אין געהאקטע ווענדען און פרעג מיך: וואו איז דער לאדזער עולם? וואו האבען זיי איינגעטריקענט?

צום סוף פרעג איך דעם דירעקטאר:

— פאניע דירעקטאזשע! זאגט מיר, וואו איז דער טעאטער־עולם?

— ביים „אויבער איכעל"! — איז געווען דער ענטפער.

פון דעמאלס אן, איז מיר דער סוד קלאר געווארען. איצט ווייס איך וואו דו, מיין ליבער לאדזער עולם, געפינסט דיך.

איך קום אין קינא. ס'בלאזט א ווינד, ערגעץ אין א ווינקעל זיצט א פארעל. הגם זיי לאכען נישט, האלטען זיי זיך דאך פאר די זייטען. איך פרעג שוין ביי קיינעם נישט. איך ווייס שוין דעם סוד, וואס מיר פילם? ווער מיר שפיל? — דער „אויבער איכעל" האט דאס ווארט!

די היינטיגע וואך בין איך געווען אין „פילהארמאניע" אויף א קאנצערט פון א פאלקס־זינגערין.

קומענדיג אין זאל אריין, האב איך געזעהען, אז דער עולם געפינט זיך... ביים „אויבער איכעל"!

איצט פרעג איך שוין נישט קיין קשיות. וואו איך געה און וואו איך שטעה, זעה איך זיין מאיעסטעט, דעם „אויבער איכעל" פאר די אויגען: איך קום אהיים צום מיטאג. די קוך איז געפרוירען, נישטא קיין מיטאג, פרעג איך די דינסט:

— מארישא, וואס איז געשעהען? פארוואס איז נישטא קיין מיטאג?

— די מאדאם שלאפט נאך — האט די דינסט געענטפערט.

— אהא, דער „אויבער איכעל!" די מאדאם האט א גאנצע נאכט געאויבער איכעלט!...

געה איך אין א רעסטאראן עסען מיטאג, זיץ איך און קלאפ אויפ'ן קעלנער: פאניע אבער... פאניע אבער!

נאך א האלבע שעה קלאפען, יאוועט זיך א האלב־פערשלאפענער קעלנער, רייבט זיך די אויגען און געניצט.

— גיט מיר א קאלבס־קאטלעט — זאג איך צום קעלנער.

זיץ איך ווידער א שעה־צייט. די נשמה פליהט מיר ארויס. איך קלאפ אהין, קלאפ אהער, נאך א שעה־צייט, דערלאנגט מיר דער קעלנער א... פאלקסבלאט.

פרעג איך איהם: פאניע אבער, אין וואו איז דער קאטלעט?

— הא? וואס? איהר האט בעשטעלט א קאטלעט? איך האב געמיינט, אז איהר האט בעשטעלט א פארציע פאלקסבלאט...

אין פלוג האב איך דעם קעלנער געוואלט געבען ביין מאל ביין, באר איך האב מיך איינגעהאלטען, וואס איז ער בעבעך שולדיג? — אלץ דער „אויבער איכעל!"

די היינטיגע וואך האב איך מיך געפיהלט עפעס אביסעל דאסיג. דאס הארץ איז מיט אמאל געווארען האפערדיג און אין א פראטשען מיטוואך געגומען מאנצען.

האט מען גערופען דעם דאקטאר, האט ער מיך בעהארכט, בעטאפט און בעקלאפט און צום סוף פרעג איך איהם:

— פאניע דאקטאזשע, וואס האב איך?

— א בייט! — האט דער דאקטאר א האלב־פערשלאפענער געענטפערט...

די טעג בין איך געווען ביי מיינע א קרובה, וועלכע האט זיך געריכט אין קימפעט. איז געקומען די אקושערקע, האט זי „געזובארעט" און נאך דער בדיקה, פרעגט זי דער מאן:

— פראשען פאני, ווען מיינט איהר, קען מיין פרוי געווינען?

— אז איך וועל האבען אונטערס און איער פרוי וועט האבען אויבערס, האט די אקושערקע געענטפערט.

איך האב צו טון מיט מיין ווירט. ער וויל דווקא, אז איך זאל ביי איהם וואינען ווייטער — א הויז ווייטער, האב איך דעם ענין איבערגעגעבען אנ'אדוואקאט. די היינטיגע וואך קום איך צום אדוואקאט און זאג איהם:

— פאניע מעצענאשע, דער ווירט סטראשעט מיך.

— הא? וואס? ער סטראשעט? גיט נאך אמאל „טיף" — האט דער אדוואקאט געענטפערט.

ביי מיינעם א שכן איז מיט עטליכע וואכען צוריק קראנק געווארען זיין ווייבעל מלכה, האט מען זי גענומען אין שפיטאל אריין. די היינטיגע וואך איז זי צוריקגעקומען פון שפיטאל. בין איך ארויף צו מיין שכן איהם אנזאגען די גוטע בשורה האב איך איהם אויפגעוועקט פון שלאף:

— ר' בטע, מלכה איז געקומען!

— א מלכה? ווער דארף זי? איך שפיל דאך גאר אויף ביינטלעך! — האט ר' בטע א אשריי געטון.

הכלל, לאדזער עולם, איך האב דיך דערטאפט. איצט ווייס איך שוין וואו דו געפינסט דיך. פון איצט אן זוך איך דיך נישט מעהר. נישט אין טעאטער, נישט אין קינא, נישט אויף א קאנצערט, כ'פרעג נישט מיין ווייבעל, פארוואס ס'איז נישטא קיין מיטאג. פארוואס דער קעלנער דערלאנגט מיר, אנשטאט א קאטלעט — א פארציע פאלקסבלאט. פארוואס דער דאקטאר זאגט מיר, אז איך האט א בייט, און פארוואס דער אדוואקאט הייסט מיך געבען „טיף". פארוואס די אקושערקע ווייסט ווען מ'געווינט און פארוואס מיין שכן ר' בטע, געפעלט נישט די מלכה — איצט ווייס איך, אז אין אלעם איז שולדיג זיין מאיעסטעט, דער „אויבער איכעל!"...

ליבער לאדזער עולם, כ'האב איך געפאקט!

צוליב חנוכה־לאטקעס

אַ מעשה פון אַמאליגע יאהרען

פון א. הירשין

מיכלע דאָבע די שטאָט־„זאָגערין“, אַהער הייוועז — פערקויפערין פון קאַרטישעווער רופט מען אין שטעטל „די יודענע מיט'ן באָס“. דערפאַר, ווייל, וואָס זי זאָגט, בילעוועט זי זיך מיט אַ גראָבען קול.

דערצו פערמאָגט זיך אַ כפול־שמועהדיגע, קטוואַס פערקרימטע אָדלער־נאָז און אַ בראָדאַווקע אויף דער שפיץ גאָמבע, פון וועלכע עס שטאַרצט אַרויס אַ ניש'קשה'דיג בעידעל.

מען שמועסט, אַז זי איז שטאַרק בעהאַוועט אין די שוואַרצע פיבטעלעך און קען דעם גאַנצען ש"ס מעט־נה כמעט פון אויסענווייניג. ביי ראש־חודש בענשען און גאַר בעזונדערס אין ימים־נוראים לאָזט זיך מיכלע־דאָבע שטאַרק הערען פון עזרת־נשים אין קאַרטישעווער בית־מדרש.

* * *

זימעל „ריפּע“ דער באַנד־יסט ביי די דאָרטיגע כלי־זמרים האָט אַמאָל געשפּילט אויף אַ גרויסען קאָנטראַבאַס. בעקומען האָט ער די כלי במתנה פון אַן'אַלטען פריץ. פאַסירט האָט מיט איהם איינמאָל אזא צופאַל:

ביינאַכט, נאָך דער חופה־וועטשעריע, ביי די מצווה־טענצלען, ווען עס קלאַפּט זיך, האָפּקעט זיך סיי ווי דרימעלט אַביסעל אונטער זימעל און זיין סמיק ריפּעט שוין אַליין צו איבער די סטרונעס פון דער באַנדורע — וואָאום! וואָאום! זאָאום! וואָאום.

נאָך פיל נישט דערשלאָפענע נעכט אין חתונה סעזאָן, שפּילען די קאַרטישעווער כלי־זמרים איינמאָל צוזאַמען מיט זימעלע אויף אַ פּריצישען באַל אין „שלאָס“. ריפּע ווערט ביסלעכווייז אַנדרימעלט און פאַלט מיט'ן ריזיגען כלי־זמר אומוואַרפענדיג דערביי אַ יונג טאַנצענדיג פּאָרל. דער קאַוואַלער מיט זיין דאַמע זענען אַפּגעקומען בלויז דערמיט, וואָס זיי זענען געפאַלען אין אַ נישט איבעריג אַנשטענדיגער פּאָזע און דער פּריצישער עולם האָט זיך דערביי שטאַרק אַמוזירט.

דער אויבערדעק פון קאָנטראַבאַס איז שטאַרק צושפּאָלטען געוואָרען. מאַכט זימעל מיט דער הילף פון זונדעל דעם סטאָלער פון דעם גרויסען באַס אַ קליינעם בעסעל, וועלכען ער האָט אַ נאָמען געגעבען באַנדורע און טראָגט איהם שוין אויף אַ רימענעם פּאַס אָנגעלעהנט אויף זיין בויך.

ווען זימעל פיהרט חתן־כלה צו דער חופה זעהט ער מיט זיין באַנדורע אויס פון דער ווייטענס ווי אַ פילפאַכיגע מעוברת אין די הויכע חדשים.

* * *

מיכלע דאָבע איז קיין עין־הרע אַ שטיק בעל פּרנסה; ערשטענס, איהר „מאָנאָפּאָל“ אויף הייוועז־פערקויף אין שטעטל, אַליין פאַבריצירט זי עס און איז קאָנקורענצלאָז אין דעם. קיינע מכשולים פאַסירען נישט מיט איהר הייוועז, ווי עס טרעפט אָפּט חלילה ביי די ווייבער פרייטאָג מיט די חלות באַקען.

מיכלע דאָבעס געבעקס אָבער צעוואַקסט זיך אין אויוועז, אַז ס'איז אַ נחת. די בלינעס און בפרט די חנוכה־בלינעס צערונדלען זיך ווי שוואָמען, זאַפּען זיי אין זיך די פּוטער אָדער דאָס שמאַלץ, אַז דער מלכות אַליין מעג עס פערזוכען.

טייג מיט איהר הייוועז דאַרף יוהרען נישט מעהר ווי אַ שעה העכסטענס אַנדערטהאַלבען, בשעת אַנדערע דאַרפען שטעהן פון דאָנערשטאָג אויף פרייטאָג איבער נאַכט אונטער קישענס, אָדער אויפ'ן אויוועז, אויפ'ן פּריפּעטשאָק. צי אויף דער הייסער „לעזשאַנקע“ און דאָך — הלוואַי זאָל זיך אַזוי נישט טרעפען ווי עס טרעפט — אַז דער טייג האָט זיך איבערפרעה פון אָרט נישט גערירט.

וואָס אַזעלכעס טוט זי דאָרט אַריין אין הייוועז וויים קיינער נישט עד היום. אפשר גאָר אַ כשוף, כאָטש זי ערקלערט עס פּשוט, אַז מ'דאַרף נאָר וויסען די מאָס פון די האָפּען און וואַסער און דעם סוד האַלט זי פאַר זיך. אויף אַלע רייכסטע שמחות אין שטאָט און אין דער סביבה, ווי אויף אויף קהל'שע סעודות איז פערהאַן נאָר מיכלע דאָבע מיט איהר געבעקס און צוזאַמען דערמיט, וואָס זי איז שטאָט־זאָגערין, האָט זי ווי מען שמועסט אין קניפּלען אַ היבשע אַפּותיקא.

אַנ'עגונה איז מיכלע דאָבע שוין יאָהרען לאַנג. אַ קורצע צייט נאָך דער חתונה האָט זי דער מאַן פערלאָזט און מען ווייס עד היום נישט פון זיין געבליין.

מען שמועסט, אין שטעטל, אַז זי סוד'עט זיך אָפּט אויף די חתונות מיט זימעל ריפּעל, אַבער וועמענס עסק איז עס!

* * *

דער קאַרטישעווער רב איז אַוועק קיין באַרנוע, טשערניגאָווער גובערניע, אויף אַ העכערען רבנות־אַמט.

פון די פיל קאַנדידאַטען אויף דער קאַרטישעווער רבנות איז שטאַרק נושא חן מיט זיינע דרשות בעזונדער מיט דעם ניגון פון זיין זאָגען, אַ יונגער רב.

פיל פאָדערונגען שטעלט ער דער קהלה, בעזונדער דעם הייוועז־פערקויף, וועלכער זאָל אונטער אַנ'איסור געהערען נאָר צו איהם.

דער בעגייסטערטער עולם פון־גענעסט אין גרויס התלהבות פון מיכלע דאָבעס עקזיסטענץ און דערקען אויף די מנהגים נאָכצוגעבען דעם נייעם רב אַלע זיינע פאָדערונגען.

דער כתב איז געמאַכט, די פאָרמאַליטעט דורכגעפיהרט און דער הייוועז־פערקויף איז בלי שום טענה געאַסר'ט צו פערקויפען פריוואַט.

פרשת תולדות האָט דער נייער רב איבערגענומען דעם כסא־הרבנות אין קאַרטישעוו.

עס איז אַדרבה אַ פּאָר וואָכען — דער עולם איז אָפּגעקיהלט, די הייוועז־מכה וואַקסט, פלאַציגע חלות, צורעפּעטע מיאוס'ע לאַטקעס — אַ מיתה־משונה טעם, די ווייבער רייסען אויף זיך די האָר, אָבער... פערפאַלען! געמאַכט איז געמאַכט!

די קלוגע מיכלע דאָבע מאַכט זיך נישט וויסענדיג — ניש'קשה'. די ציג וועט קומען צום וואָגען.

די צייט לויפט, חנוכה קומט — סעודה'לעך, שמחה'לעך, ר' מאיר צירלין, דער נגיד פון שטעטעל מאַכט אַגב אַ התחלת הספר צום פינפטען חנוכה־ליכטעל לכבוד זיין בן־יחיד'ס תנאים. חשוב'ע געסט קומען צו זיין שמחה פון אומעטום — רבנים סוחרים מיט דעם גאָרנאָסטאַיפּאָלער רבי בראש — ווי וועט מען זיך בעגעהן אָהן מיכלע דאָבען?

צירליניכע די נגידית שיקט מיט אַ וואָך פריער בעשטעלען מיכלע דאָבען צו קומען מיט איהר הייוועז צו באַקען די חנוכה־בלינעס צו דער סעודה אויף איהר שמחה.

די געוועזענע הייוועז־פערקויפערין זאָגט צו. אַז זי וועט זיך בעמיהען.

די צייט איז געקומען. אונטער דער בעגלייטונג פון דער קאַרטישעווער כלי־זמר קאַפּעלע איז פייערליך געמאַכט געוואָרען דער התחלת הספר. אַלע געסט זענען געקומען צו פאָהרען נישט קוקענדיג אויף דעם שטאַרקען ווינטער.

די בעסטע מאכלים: געבראָטענע גענז, קאַטשקעס, היבער, פערשידענע פליישען, שמאַלצען, כל־ערליי געזאַלצענע קאָנסערוועז און נאָך און נאָך זענען געגרייט צו מיכלע דאָבעס חנוכה־בלינעס אויף דעם נגיד'ס סעודת מצווה. היינט די בעסטע ווייבען און געטראַנקען.

אָבער... וואו איז מיכלע דאָבע! שוין צייט אָנהויבען גרייטען די בלינעס צום באַקען.

עס לויפען צו איהר שלוחים איינער נאָך דעם צווייטען — זי האָט זיך מישב געווען, אַז עס לוינט איהר נישט.

די נגידית איז זיך אַליין מטריח צו איהר, אָבער מיכלע דאָבע ענטפערט קאַלט: צו וואָס עובר זיין אויף דעם רב'ס אַנ'איסור? די בעאומרוהיגטע צירליניכע זאָגט איהר, אַז דער רב ערלויבט איהר אַ שמחה, המ — אַזוי אויף איהר גראָבען קול — ניין, עס לוינט נישט.

ספּאַזמעס קריגט שיעור די נגידית, אַהיימקומענדיג מיט גאָרנישט. וואָס וועט מען טון? אַ פערשטערטע סעודה, אַ פערשטערטע שמחה, וואָס פאַר אַ ווערט האָבען די אַלע אויסגערעכענטע מאכלים אָהן מיכלע דאָבעס חנוכה־בלינעס. רב מאיר אַליין איז אויך בעטריבט.

דער רבי בעמערקט עס ענדליך, און דערוויסענדיג זיך די אורזאַך שיקט ער בכבודו ובעצמו אַליין זיין גבאי מיט ר' מאיר'ס אַ מענש נאָך איהר. איהם זאָל לעבען פאָלגט זי און קומט.

דער רבי הערט אויס איהרע טענות וועגען דעם הייוועז, וואָס זי האָט שוין כמעט בחזקה, פערקויפענדיג יאָהרען־לאַנג און איצט האָט מען עס ביי איהר אַרויסגעריסען.

אַ קליינעם שטייער אויף עופות־שעכטען זאָל די קאָראָבקע מוסיף זיין צוליב העכערען דעם רב די שכירות — דאָס איז דעם רבי'ס אויסוועג און דער הייוועז־פערקויף זאָל ווערען פריי — אַלע זענען מסכים.

אונזער בעל־דבר'טע שטעהט נאָך אָבער מיט אַנ'אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, —

— נו, וואָס פערלאַנגסטו נאָך? — פרעגט שוין דער רבי אַביסעל אומגעדולדיג.

די כיטרע מיכלע דאָבע וויל אויסנוצען די געלעגענהייט און וואַרפענדיג אַ גנב'ישען בליק אין דער זייט פון די כלי־זמרים, וואו עס געפינט זיך מסתמא אויך זימעל ריפּע, פערלאַנגט זי, אַז דער רבי מיט די רבנים זאָלען שוין מאַכען אַ בית־דין און בעפרייען איהר פון צו זיין אַנ'עגונה, זי זאָל מעגען חתונה האָבען.

אַזעלכעס האָט שוין דער רבי נישט ערוואַרט. ער ווערט אויפגעבראַכט, אָבער ער בעהערשט זיך תיכף האָבענדיג מיטלייד מיט די בעל־שמחה, איבעריגענס איז דאָך טאַקע אויף איהר אַ רחמנות.

נאָך אַ לענגערער בעראַטונג מיט די רבנים אין אַ צווייטען צימער קומט אַרויס דער גאָרנאָסטאַיפּאָלער און איז איהר מבטיח צו בעמיהען זיך, ביז דער שטאַרקסטער אָנשטרענגונג אויסצוגעפינען איהר מאַן, בכדי אַרויסצובעקומען פון איהם אַ גט.

מיכלע דאָבע איז צופרידען און בעווייזט איצט איהר בעזונדערע קונסט מיט איהרע חנוכה־בלינעס.

אפילו דער רב בעקומט התפעלות — אַוואַ! אַנ'אַנטיק אין דער וועלט! אַנ'אמת'ער עונג פון חנוכה־סעודה — בפרט, ביי אַ סעודת מצווה... זי איז באמת ווערט. מען זאָל זיך וועגען איהר בעמיהען.

* * *

און דער רבי איז טאַקע מקיים זיין הבטחה. מיט דער הילף פון פיל רבנים און זיינע הונדערטער חסידים אין אויסלאַנד געפינט דער רבי אויס איהר מאַן אין אַ פּראָווינץ־שטאָט אין ענגלאַנד, וואו דער בעל־דבר האָט שוין אַ צווייטע פרוי מיט קינדער.

בכדי נישט צו ווערען געריכטליך פערפאָלגט — שיקט ער איהר תיכף אַ גט.

מיכלע דאָבע האָט אַלזאָ אַ חופה בעשטעלט מיט זימעל ריפּע דעם כלי־זמר און איז נאָך לאַנג לאַנג מחנה דעם עולם מיט איהרע חנוכה־בלינעס.

נייער קולט אין קאָצקער חסידות

פון מנשה אונגער

מיט דעם וואָס דער חדושי הרי"ם האָט אָנגעהויבען ווערבירען נייע חסידים קיין קאָצק, האָט ער זיך געשטעלט בראש פון אַלע חסידים.

ווי די אמונה האָט נישט געזאָלט זיין גרויס ביי אַ חסיד — איז דאָך שווער געווען אַפּצוזיין אַ פּאָר וואָכען אין קאָצק און אוועקצופאָהרען מיט אַ בטחון, אַז מען איז געהאָלפען געוואָרען, ווייל דעם קאָצקער גופא האָט מען דאָך נישט געזעהן.

אַזאַ מין גלויבען, אַז ווען מען געפינט זיך בלויז אין בית המדרש פון רבי'ן — קאָן מען שוין געהאָלפען ווערען, איז אין קאָצק נישט געווען אָנגענומען.

דערפאַר האָט דער חדושי הרי"ם געמוזט זיך אַזוי שטאַרק אָנשטרענגען, כדי צו שאַפען נייע חסידים פאַר קאָצק;

אדרבא. עס האָט זיך אָנגעהויבען אויסצוקריסטאַליזירען אַ נייע שיטה, אַז מען דאַרף גאָר נישט זעהען דעם רבי'ן, אַז צווישען דעם רבי'ן אַליין און די חסידים מוז זיין אַ פערמיטלער.

עס האָט זיך אויסגעבילדעט אַ שיטה, אַז אַמאָל איז דער צדיק אַליין אַזוי גרויס, אַז ער קאָן אַליין נישט קומען אין דירעקטער פערבינדונג מיט די חסידים, און זיין התקשרות מיט די חסידים מוז קומען דורך אַ צווייטער פּערזאָן, אין דעם פאַל — דער חדושי הרי"ם.

עס האָט זיך אָנגעהויבען צו פערשפּרייטען אַ פאָרשטעלונג, אַז דער קאָצקער רבי איז אַזוי הייליג און גרויס, אַז ווער עס ריהרט נאָר אָן די קליאַמקע פון זיין חדר מיוחד — ווערט שוין געהאָלפען...

און ס'איז באמת געווען אַ מערקווירדיגע זאַך, אַז ווי דער קאָצקער רבי איז נישט געווען אָפּגעזונדערט פון זיינע חסידים, האָט ער דאָך געוואוסט, וואָס „אין דרויסען טוט זיך“.

און עס האָט נישט איינמאָל געטראָפען, אַז אַ חסיד איז געקומען צו פאָהרען מיט אַ צובראָכען האַרץ. ווייל ער האָט עפּעס געהאַט ספקות אין יודישקייט, שלעכטע מחשבות האָבען איהם געמאַטערט און ער האָט זיך אַרומגעדרעהט פער'מרה'שחורה'ט אין דער קאָצקער קלויז און נישט געהאַט מיט וועמען אַ וואָרט צו רעדען — האָט זיך דאַן פּלוצלונג געעפענט די טיר פון רבי'נ'ס חדר און דער קאָצקער איז אַרויסגעלאָפען מיט אַ ווילדען, פרעמדען קוק, האָט געזוכט איימיצען צווישען עולים חסידים, האָט זיך מיטאַמאָל געגעבען אַ שטעל אָפּ פאַר דעם חסיד — און איהם געזאָגט אַ פּאָר שאַרפע ווערטער, וואָס האָבען געטראָפען טאַקע פונקט אין פּינטעל אַריין.

וואָס האָבען איהם, דער צווייפעלדיגען, אָנגעריהרט ביז אין דער נקודת־הלב... קיינער האָט נישט פערשטאַנען וואָס דער רבי האָט דערמיט געמיינט, מ'האָט אַפילו אין זיינע ווערטער צייטענווייז גאָר געזעהן אַ שמוץ פון כפירה, אָבער דער חסיד גופא, וואָס איז שוין געווען איינגאַנצען צופּרעסען פון ספקות, האָט גראָד גוט פערשטאַנען דעם רבי'נ'ס דבורים, פאַר איהם זענען די פּאָר ווערטער געווען אמת'ער באַלזאַם, וואָס האָט געהיילט זיין נשמה...

און באַלד נאָך דעם ווי דער רבי האָט די פּאָר ווערטער אָפּגעזאָגט, איז ער צוריק אַריינגעלאָפען אין זיין חדר מיוחד און האָט זיך צוריק פערמאַכט אויף גאַנצע וואָכען...

אָט דאָס אַלץ האָט געבראַכט דערצו, אַז חסידים האָבען אָנגעהויבען אמת'דיג צו גלויבען, אַז כאָטש דער רבי זיצט פערשלאָסען אין זיין חדר מיוחד, דאָך שטעהט ער אין פערבינדונג מיט זיינע חסידים.

און איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז אַ חסיד פון אַמשענע איז געקומען צו פאָהרען מיט זיינער אַ טאָכטער, וועלכע האָט געהאַט אַ גאָר אויסטערלישע קרענק: זי פלעגט פּלוצלונג אוועקפאַלען און אַרומדרעהען דעם קאָפּ און אָנהויבען קרעהען ווי אַ האָן. מען איז מיט דעם מיידעל שוין נזהאַט אויסגעווען ביי פערשידענע דאָקטוירים אין וואַרשע און קיינער האָט איהר נישט געקאָנט העלפען.

די יודען האָבען עס אָנגענומען פאַר אַ „נישט גוטער קרענק“, דאָס הייסט, אַז „נישט גוטע“ האָבען זיך בעזעצט אין איהר גוף און מאַטערען זי.

איז דער חסיד מיט איהר געקומען קיין קאָצק צום רבי'ן און אַזוי ווי צום רבי'ן האָט מען סיי ווי סיי קיינעם נישט צוגעלאָזט, האָט דער חסיד זיין טאָכטער יעדען טאָג צוגעפיהרט צום רבי'נ'ס חדר מיוחד און איהר געהייסען אָנריהרען די טיר פון רבי'נ'ס חדר.

דאָס מיידעל האָט אָבער אַליין די טיר נישט געוואָלט אָנריהרען, און ווען דער פאָטער האָט בגוואַלד מיט איהרע הענט אָנגעריהרט די טיר פלעגט זי מאַכען אויסטערלישע קולות, בפרט נאָך אין די שעהן, ווען דער רבי האָט געדאַווענט און מען האָט אַרויסגעהערט אַ יאָמערליך ברומען, דאַמאָלט פלעגט דאָס מיידעל שרייען אויף מאָדנע קולות... עס האָט אַזוי געדויערט אַ פּאָר וואָכען, ביז איינמאָל האָט דער קאָצקער רבי געעפענט דאָס פענסטער פון זיין גאַנעק און געגעבען צו עסען די פייגעל קרישקעס שריים פון זיין סעודה.

דאַמאָלט פלעגען טויזענדער חסידים שטעהען ביים פענסטער און קוקען מיט גרויס קנאה אויף די פייגעל, וואָס דער רבי גיט זיי שריים, אין דער צייט, וואָס די חסידים האָט ער איינגאַנצען פערלאָזען...

האָט זיך געמאַכט, אַז ווען דער חסיד איז געשטאַנען מיט זיין טאָכטער צוזאַמען מיט די אַלע חסידים אונטער'ן גאַנעק — זענען אַראָפּגעפאַלען אַ פּאָר קערנדלעך שריים, האָט עס דער חסיד אויפגעהויבען און עס געגעבען צו עסען זיין קראַנקער טאָכטער און — די טאָכטער איז באַלד געזונט געוואָרען..

דער דאָזיגער מופת, וואָס איז אפשר מעהר געווען פערבונדען מיט אַ ריינעם צופאַל אָדער מיט אַ שטאַרקער סוגעסטיע, האָט זיך באַלד פערשפּרייט צווישען אַלע חסידים און עס האָבען אָנגעהויבען צו קומען קיין קאָצק פוהרלעך מיט קראַנקע אויף פערשידענע חולאת'ן און מיחוש'ן.

די קראַנקע פלעגען זיך אוועקשטעלען פאַר דער קלויז און דאָרט אַזוי אָפּליגען גאַנצע וואָכען, ביז זיי זענען געהאָלפען געוואָרען.

עס איז אינטערעסאַנט, ווי אַזוי יודען ווערען תמיד דורך די מאַסען פערקריפּעלט און שלעכט פערשטאַנען.

דער גאַנצער קאָצקער דרך, וואָס איז געווען אַ המשך פון פשיסכע, איז בעשטאַנען נאָר אין זוכען דאָס ריינע חסידות און אין מבטל מאַכען דאָס „פּראַקטישע“ חסידות, וואָס האָט געזעהן אין רבי'ן נישט קיין גייסטיגען מורה־דרך, נאָר אַ צדיק, אַ בעל־מופת, וואָס טוט וואונדער.

מעגליך, אַז דער קאָצקער רבי איז שוין דאַן געשטאַנען אַזוי הויך איבער דעם אַלעם, אַז ער האָט עס מעהר גאָרנישט געפיהלט און עס האָט איהם גאָר נישט געאַרט. וואָס גאַנץ קאָצק איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ גרויס קראַנקען־הויז, וואו עס געפינען זיך כל'ערליי חולאים.

אָבער דערפאַר האָט עס זעהר שטאַרק וועהע געטוהן דעם חדושי הרי"ם, ווייל ער האָט מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן, ווי עס ווערט מיט איינמאָל חרוב דער גאַנצער קאָצקער דרך, ווי פון אַלעם ווערט אַ תל... ער האָט אָבער גאָרנישט געקענט טון דערצו, ווייל ער האָט מורא געהאַט, אַז אויב ער וועט פערזאָגען די אַלע יודען, וואָס זענען געקומען מיט זייערע קראַנקע, וועט דער עולם זיך איינגאַנצען צעלויפען און קאָצק וועט ווידער בלייבען פּוסט.

אָבער וואָס מעהר עס האָבען זיך אָנגעהויבען צו פערשפּרייטען די מופתים, וואָס מעהר עס האָט אָנגעהויבען צו קומען דער פּשוט'ער המון, האָבען זיך געפיהלט אַלץ פּראָמינענטער די „אמת'ע“ קאָצקער חסידים, און, כדי זיי אויך צו דערהאַלטען, האָט דער חידושי הרי"ם געמוזט מסכים זיין אויף דעם, אַז ער זאָל ווערען דער גייסטיגער פערמיטלער צווישען די חסידים און דעם קאָצקער.

די חסידים האָבען אויך אָנגעהויבען צו זוכען פערשידענע תחבולות, ווי אַזוי זייערע קוויטלעך זאָלען אָנקומען צום רבי'ן דירעקט אין דער האַנד אַריין.

מען פלעגט דאָ זעהר אָפט אויסנוצען די פּראָטעקציע פון דער קאָצקער רבי'צען, דעם חדושי הרי"מ'ס שוועגערין.

און עס פלעגט זיי זעהר אָפט טאַקע געלונגען די קוויטלעך צו איבערגעבען דעם קאָצקער רבי'ן אין דער האַנד.

פלעגט מען פון צייט צו צייט אויסרופען אין בית־המדרש אין קאָצק, אַז אַלע מלמדים, וואָס ווילען אַהיימפאָהרען זאָלען איבערגעבען זייערע קוויטלעך דעם „חידושי הרי"ם“ און ער וועט עס איבערטראָגען דעם קאָצקער רבי'ן.

דאָס אַליין, האָט שוין געבראַכט דערצו, אַז דער חידושי הרי"ם האָט זיך אַלץ מעהר פערבונדען מיט אַלע חסידים און איז געוואָרען זייער גייסטיגער פיהרער, דער מקשר צווישען זיי און דעם קאָצקער.

דאָס האָט אָבער אויך געבראַכט דערצו, אַז דער קאָצקער רבי אַליין האָט אָנגעהויבען צו האָבען אַ שטיקעל תרעומה אויף דעם חידושי הרי"ם און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ שטיקעל מחלוקת אין קאָצקער הויף אַליין...

„שטאלענע חברים“

א קאפיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער“ פון יודישער סאלאניזאציע אין ראטענפערבאנד

פון פרץ הירשביין

לאנע איז צוריקגעקומען פון מאסקווע אנ׳אויסגעלייזטע פון א סך שווערע מחשבות, וואס האבען די לעצטע צייט, ווי דערנער אויפגעקומענע אין א תבואה־פעלד, איהר רוהיג לעבען און ארבייט געשטערט; און יוסף איז, פערקעהרט, צוריקגעקומען פון מאסקווע א בעלאדענער מיט נאך מעהר מרה־שחורה און מיט האפנונגען נאך שטארקער פערנעבעלטע. מעהר ווי שטענדיג האט איצט יוסף אויסגעקוקט אויף א נס, וואס זאל איהם אויסלייזען פון זיין אומצופרידענעם מצב און דערפיהרען צו א זיכערען ברעג, וואו זיין ארבייט און יונגע יאהרען וואלטען געהאט מעהר זינען.

כאטש לאנע האט תחילה געהאט בדעה צוריקצופאהרען פון מאסקווע אליין, פונקט ווי זי איז אליין געפאהרען קיין מאסקווע, האט זי פונדעסטוועגען אין די לעצטע פאר טעג איהרע דארטען צופיל איבערגעלעבט. און דער לאנגער וועג פון מאסקווע צוריק אין איינענעם דארף האט איהר אנגעהויבען אויסזעהן א סך לויטערער, אויב זי וועט האבען יוסף׳ן ביי דער זייט. זענען זיי טאקע געפאהרען אינאיינעם. קיין סך האט מען נישט גערעדט, יוסף האט נישט געוואלט צושטערען לאנעס אילוזיעס; און דערצו איז זיין הארץ געווען פערלאפען מיט טרויער און פערדראס צוליב א מיידעל, וואס האט זיין הארץ פערטראגען קיין מאסקווע; טאקע לאנעס יונגערע שוועסטער האט פון זיין הארץ גארבישט געמאכט. ער פערשטעהט, אז לאנע האט איהם כסדר געהאלטען צוליב ביילקען פאר א נאר; זי האט עס קיינמאל נישט ארויסגעזאגט, באשר ביילקע איז פארט איהרע א שוועסטער, פאר בענעהמט ווי לאנעס לעבען איז פול מיט ליבע, דעריבער לויכטען אזוי איהרע ברייט־געעפענטע שווארצע אויגען, גלייך ווי זיי וואלטען פון ווייטען דורך די פענסטער פון וואגאן ארויסגעזעהען קרימער אנהויב־ווינטערדיגען סטעפ, וואו עס שפרייזט אום מיט שווערע טריט איהר געליבטער און טראכט פון איהר... „ווער איז לאנעס געליבטער?

— טראכט ביי זיך יוסף, — כא־כא־כא, צוויי בחורים האבען זי ליב, אבער פאר לאנען איז דאס איין גרויסע ליבע; דעריבער איצטער, ווען זי עפענט אויף דאס מויל צו רעדען, הויבט זי נישט אן דעם שמועס פון דעם ווינטער, וואס האט זיך ערשט איצט דערנעהנטערט; זי, לאנע, רעדט שוין פון קומענדיגען פריהלינג“; ממש יוסף זעהט ווי דער ווייטער פריהלינג בעלייכט שוין איהר פנים און בעוועגט הויך איהר ברוסט.

— גוט צו זעהן לאנע, ווי פון דיין פנים שיינט ארויס דיין בעגייסט לעבען; מעגסט איצטער יוסף׳ן האלטען פאר א נאר.

— איך האב דיך קיינמאל נישט בעטראכט פאר א נאר; איך זאג שטענדיג, אז דו ביזט דער קליגסטער ביי אונז.

— כא.כא.כא — האט יוסף א לאך־געטון צופרידען.

— דאס איז מיט דיר די צרה, יוסף; קלערסט צופיל, פילאזאפירסט וועגען זאכען, וואס הייסען פשוט — ברויט מיט וואסער...

— ביזט לאנע, צו קלוג, צו בעציהען אלע ערגסטע פראבלעמען, וואס די רעוואלוציע האט אויפען ארימען מענשען אנגעווארפען, ער זאל זיי אויפקלערען אזוי פשוט — ווי ברויט מיט וואסער. איך ווייס, דו האסט איצטער נישט קיין חשק צו קנייטשען דעם שטערען און מאכען אנ׳ערנסטע מינע.

— האב געזאגט, ביזט דער קליגסטער ביי אונז. ביזט גערעכט, מען בעדארף קיין סך נישט רעדען. בעסער טו א קוק דורכ׳ן פענסטער; אטא דארטען איז שוין געלעגען שניי און איז כמעט צוגאנגען געווארען... וואס ווייטער פון מאסקווע, אלץ ווארימער ווערט, און דער הימעל איז בלויער, אין קרים מוז עס נאך זיין גאר. גאר...

בשעה לאנע האט איהר שטערען צוגעשפארט צו דער שויב פון וואגאן, געגרעדט און בעטראכט דעם דרויסען, האט יוסף אנגענומען איהר לינקע האנד און דערנעהנטערט צו זיינע ליפען.

— וואס טוסטו יוסף? — האט לאנע אפגעווענדט צו איהם איהר פנים און דערביי זיך זייער לעבען איהם אנידערגעזעצט — לאמיר, יוסף, פרובען טרעפען, וואס אונזערע טוען איצטער אין דארף.

— געהוענדט, וועמען דו מיינסט; די עלטערע קלייבען זיך אויף א גאנצען ווינטער שלאפען, און די יונגערע — ווער עס קלערט פון לאנען און ווער פון „שטאלענע חברים“, טראקטארס!

— איי, דו שלעכטער, וואס דו ביזט! — האט לאנע איהם א פאטש געטון איבער די האנד, — מיינסט מיט דעם מיר א שטאך צו טון; זאג איך דיר, אויב זיי ליגט דארטען אינזינען די ביידע זאכען, וואס דו האסט דא נאר וואס דערמאהנט, איז נישט גאר באריש.

— בענקסט נאך א שטאלענעם חבר!

— אוודאי, קאלעקטיווען און טראקטארס.

— ווי מיינסטו לאנע, טראקטארס און קאלעקטיווען וועלען ראטעווען די מענשהייט פון דער שלעכטקייט, וואס זי טראגט איינגעבוירען אין איהר בלוט? מענשען האבען נישט וואס צו לערנען, נישט ביי די מוראשקעס און נישט ביי די בינען; ווארים אין יעדער געזעלשאפטליכער ארדענונג וועלען זיין די קעניגען מיט א קאמערילע פאראזיטען אויף וועמען עס וועלען הארעווען מיליאנען קנעכט.

— די רעוואלוציע וועט דאס בעקעמפען.

צוליב דעם וועט נאך ווען עס איז ווידער זיין א רעוואלוציע, — אנ׳אויפשטאנד פון קנעכט אנטקעגען דייערע נייע הארען.

די פיהרער פון דער איצטיגער רעוואלוציע זענען דאך נישט געווען קיין קנעכט... יוסף, נישט אמת, אז אלע גרויסע רעוואלוציאנערען זענען געקומען פון א פאראזיטישער געזעלשאפט?

— איך האב דאס נישט געמיינט, לאנע.. איך וויל פון דעם מעהר נישט רעדען.

לאנע האט פערשטאנען, אז ביי יוסף׳ן האט זיך ארויסגעכאפט גארבישט ווילע־דיג אנ׳אמת, וואס פרעסט איהם; זי האט איהם נישט געוואלט איבערפרעגען און אויספרעסען ביי איהם נאך עטליכע ווערטער וועגען דעם, וואס ער האט נאר וואס געזאגט.

יוסף האט דערקענט אין לאנעס פנים, ווי זי איז מיט אמאל אומעטיג געווארען.

— נעהם זיך נישט צום הארצען לאנע, צוליב דעם, וואס יוסף ראטנער איז א קאנטר־רעוואלוציאנער.

— זיי נישט פערביטערט; איך גלויב דיר יוסף; בפרט איך בין נישט איינע פון די, וואס האבען רעכט אימיצען חושד צו זיין, דו האסט נישט קיין צוטרוי צו קיין מענשען; דאס האב איך אין דיר דערקענט אין מאסקווע, ווען מיר זענען פון „רויטען סקווער“ אוועק איבער די ווייטיגע גאסען. ס׳איז אויך אמת, יוסף, וואס דו האסט מיר געזאגט, אז אין מאסקווע פוצעווען די רעוואלוציע מיט צופיל אויסערליכקייטען; אבער דו, ווי איך, גלויבסט דאך אין דער בעסערער צייט, וואס קומט אן פאר אלע מענשען אין סאוויעטען־פערבאנד. אט שפיר איך, אז די רעוואלוציע האט מיך געמאכט פאר א בעסערען מענשען און בעסערער פרוי. איך וואלט געווען א בורזשויקע, א טאטע־מאמעס טעכטערל...

— בעדארפסט זיך נישט פערענטפערען; איך בעדארף זיך אויך נישט פערענטפערען. איך וועל געהן אין שפאן, אויב איך וועל פערבלייבען אין קרים. איך וועל סיי־ווי ווערען פערפויערט, צי איך וועל נאכגעהן די אקסען, צי איך וועל זיצען אויפ׳ן טראקטאר. קאן זיין, די אקסען וואלטען מיר געווען בעסערע פריינד ווי דער „שטאלענער חבר“.

לאנע האט גוטמוטיג א לאך־געטון.

— וואס לאכסטו? יא, לאנע, אין מאסקווע רעדט מען שוין צופיל אין נאמען פון דער רעוואלוציע; מען רעדט צופיל פון שטאלענע ריזען, וואס וועלען קומען דעם מענשען צוהילף; נו, וואס קומט מיר, אז איך האב נישט אזוי פיל אמונה אין „שטאלענעם חבר“?

— ביזט פערביטערט יוסף.

— אויך עפעס האט דאך דיר אויך פערדראסען אין מאסקווע, בעת דו האסט דערזעהען די הונדערטער און טויזענדער מענשען, וואס שטעהען אין דער רייה, ווארטען אויפ׳ן שטיקעל ברויט... הערסט, איך רעד; פון מיר רעדט ארויס מיין צער און מיין וועהטאג, און איך קאן מיר נישט העלפען!

פונדעסטוועגען, וואס ווייטער דער צוג האט זיי פערפיהרט פון מאסקווע, אלץ בעהענטער האבען אנגעהויבען זיך טיגלען פאר׳ן דמיון די אייגענע פעלדער; אלץ בולט׳ער האט זיך אויסגעשטאלטיגט דאס אייגענע דארף.

— געדענקסט, לאנע, איך האב געפרעגט אין מאסקווע, וואס דיר איז טייערער, — די „רויטע פעלדער“, צי דער „רויטער סקווער“?

— איך געדענק; איצטער וועל איך דיר אויף דעם נישט ענטפערען. איך האף נאר, דו וועסט ברענגען צו די „רויטע פעלדער“ א לעבעדיגערן פנים, כא.כא.כא!

הערשעלע

חנוכה

(פאלקסטימליך)

חנוכה אין שטעטעלע,
יום־טוב אינדערוואכען;
ווינטער־ווייס די נעכטעלעך
בלאנקען מיט בטחון. —

אנגעצונדען ליכטעלעך,
איינגעהייצט דעם קוימען;
פרעגעלט מען די גריוועס —
ס׳פסח - שמאלץ צו שוימען...

דרויסען ווייס די שנייעלעך
זילבערן פונאנדער;
שליטעלעך און גלעקעלעך
שאלען דורך אין וואנדער. —

חדר - פריי די קינדערלעך
איילען צו משפחה;
קלויבען זיך צו קערמישען
פרובען די הצלחה. —

איבער מארק און געסלעך
שטוב פאר שטוב צעוואריעמט;
שפילען אויף די טרובאריעס —
זעלבער - מארש צעליארעמט. —

יונגוואַרג אין די באשליקעס,
פלעכטען ענג אין קרענצעל;
לאזען זיך אויף גליטש אוועק
אין א שדים־טענצעל — — —

מאטע - מאמע פרעהליכע
רחבות׳דיגע און איידעל;
טיילען צדקה אריעמע,
קליינוואַרג — געלד צו דריידעל. —

אויפ׳ן טיש די טערבישקע,
נוסען און קוויטלעך;
ווילט מען זיך ביז האלבע נאכט,
הימיש און געמיטלעך.

מען דערצעהלט זיך מעשה׳לעך
פונ׳ם וואונדער־לעבען;
פון די חשמונאים־לייט
זייער קאמף און שטרעבען...

מען דערמאהנט זיך אנ׳ם נס,
קוועלט אן פון נצחון;
חנוכה אין שטעטעלע —
יום־טוב אינדערוואכען.

נייע מעטאדן פון היילען מיט עלעקטריציטעט

מעדיצינישע שמועסן

פון פראפ. א. ל. טושיזשעווסקי

— 3 —

דער קאמף מיט אלטקייט

דאס קעמערל, ווי בעוואוסט, שטעלט פאר מיט זיך א קאמפליצירטע פיזיש־כעמישע סיסטעם, אין וועלכער די עלעקטרישע הערשיינונגען שפילען אנ׳אויסערגעוועהנליך וויכטיגע ראלע. די גרונט־פראצעסען פון לעבען; די פראצעסען פון אסימילאציע און דיסימילאציע, די אקסידיר־פראצעסען, די באקטעריציד־טעטיגקייט און א סך אנדערע ווערען בעשטימט דורך דער אנלאדונג פון איהרע טיילען און דורך דער גרויס פון איהר עלעקטרישען פאטענציאל.

דער ארגאנישער עלעקטריע־בייט שפילט אין דער לעבענס־פונקציע פונ׳ם קעמערל, און במילא פון גאנצען ארגאניזם, איינע פון די סאמע פעראנטווארטליכסטע ראלען, אויף וועלכער די וויסענשאפט האט ביז היינט קיין אכט נישט געלייגט.

די ווייטערדיגע פערטיפונג אין דער דאזיגער פונקציע האט אונז געבראכט צו א גאנצער רייה אויספיהרען, וואס זייער ריכטיגקייט ווערט ביים היינטיגען טאג בעשטעטיגט דורך דער לאבאראטאריע. אזעלכע פראצעסען, ווי אנצינדונגען, אנוואוקסען, ביינארטיגע געשוואולסטען (ראק, סארקאמע). ענדליך דער פראצעס גופא פון פערעלטערונג, ווערען בעטראכט דורך די ענדערונגען פון דעם קאלאיד־בעשטאנד פון דעם פאטאלאגישען, זיך עלטערנדיגען קעמערל, ווי אויך דורך דער האסטיגער פערקלענערונג פון דער נעגאטיווער עלעקטרישער לאדונג אין די קאלאיד־טיילען.

ווירקליך, די גלענצענדיגע אויספארשונג, וואס איז אין 1933־1934 דורכגעפיהרט געווארען דורך דעם דאצענט א. י. וואינאר אונטער דער אנפיהרונג פון פראפ. וואסיליעוו און פראפ. גאלדענבערג, האט מיט פולשטענדיגער זיכערקייט בעוויזען, אז דאס עלטערן זיך פונ׳ם ארגאניזם ווערט דערפיהרט צו דער פערקלענערונג פון דער עלעקטרישער לאדונג פונ׳ם קעמערל, אזוי צו זאגען — צו דער סיסטעמאטישער אויסלאדונג פון קעמערל. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז ביי אנ׳עמבריאן בעמערקען מיר א מאקסימאלע אנלאדונג פון די געוועב־קאלאידען. מיט׳ן עלטערען זיך, ווערט די לאדונג שטופענווייז קלענער, און ביי זקנים בלייבט נאר א טייל פון דער פריהערדיגער לאדונג, וואס איז אומבעדינגט נויטיג צו דערהאלטען ביים לעבען די אפגעשוואכטע לעבענס־פונקציעס פון קעמערל..

די דאזיגע אויספארשונג האט דערלויבט, אויפן סמך פונ׳ם יאניפיקאציע־מעטאד און דער טעאריע פון עלעקטריע־בייט, ארויסצורוקען דאס פראבלעם פון פערייונגערונג און ווייזען עס אין א פולשטענדיג נייער אביסעל אומדערווארטעטער בעלויכטונג.

מיר האבען זיך צוגעקוקט צום עלטערונגס־פראצעס פון ארגאניזם פון אנ׳עלעקטריע־ביאכעמישען שטאנדפונקט. אויב מיר קענען נישט פערייונגערען די קעמערלעך־קאלאידען, צי קען מען דען נישט אפשטעלען זייער באטיירליכען עלטערען זיך!? דער ריזיגער עקספערימענטאלער מאטעריאל איבער דעם מעטאד פון יאניפיקאציע און די ספעציעלע אויספארשונגען זאגען עדות, אז אריינפיהרענדיג אין ארגאניזם אעראיאנען אדער געוויסע כעמישע איבעריליכע צעלאזונגען „לאדען מיר אן“ די געוועבען מיט נעגאטיווער עלעקטריציטעט און מיט דעם אליין פערהאלטען מיר דעם אפפלוס פון די נעגאטיווע לאדונגען פון די קעמערלעך־קאלאידען.

אויף דעם אופן וועט דאס קינסטליך אריינפיהרען אין ארגאניזם אעראיאנען, אדער כעמיש־ביישראלע קאלאיד־צעלאזונגען אפשר זיך ארויסווייזען פאר יענעם מיטעל, א דאנק וועלכען מ׳וועט קענען פערלאנגזאמען דעם עלטערונגס־פראצעס בכלל. הייסט עס, אז מיר רעדען דא נישט וועגען דער טעראפיע פון אלטקייט, נאר וועגען דער פראפילאקטיק פון לעבען און מיר מיינען, אז די אויפגאבע פון פערלאנגזאמען דאס עלטערן זיך פון ארגאניזם דורך עלעקטרא־כעמישע ווירקונגען קען געלעזט ווערען גינסטיג.

דער קאמף מיט ראק

אין דער וועלט פון טעאריע פון עלעקטריע־בייט, הייבט־אן זיך אויסשיילען נאך איין וויכטיג פראבלעם — דאס פראבלעם פון טעראפיע פון ביינארטיגע געשוואולסטען, בעזונדערס פון ראק.

דער פראנצויזישער געלערנטער פראפ. פ. וולעס, האט נישט לאנג אויפגעוויזען, אז די פונקציאנעלע אייגענשאפטען פון געוועב, וואס מאכען איהם אויפנאהמפעהיג פאר׳ן ראק, שטיין אין צוזאמענהאנג מיט דער גרויס פון דער עלעקטרא־נעגאטיווער לאדונג. וואס גרויסער עס ווערט די דאזיגע לאדונג, אלץ גרעסער ווערט די מעגליכקייט פון זיין פולשטענדיגער נייטראליזירונג און גלייכצייטיג פערגרעסערט זיך די נייגונג פונ׳ם געוועב אויפצונעהמען א ביינארטיגען געשוואולסט. די דאזיגע דערפאהרונגען האבען בלי־ספק דערוויזען, אז די מדרגה פון דער אויפנאמפעהיגקייט פון ראק שטייט אין פערבינדונג מיט דער גרויס פון עלעקטרא־נעגאטיווער לאדונג אין די קעמערלעך־קאלאידען.

ארויסגייענדיג פון דער הנחה, בין איך מיט פראפ. וואסיליעוו געקומען צום אויספיהר אז ס׳איז אומבעדינגט־נויטיג אנצעווענדען דעם אעראיאניזאציע־מעטאד אויפ׳ן געביט פון פראפילאקטיק און טעראפיע פון ראק. ביים איצטיגען מאמענט שטייען מיר נאך ביים אנהויב פון אונזער ארבייט אין דער דאזיגער ריכטונג. נאר אונזער השערה זעהט אונז אויס צו זיין זיכערער דערפאר, ווייל דער זעלבער פראפ. וולעס האט פון א ריזיגער צאהל בעאבאכטונגען איבער ווייסע מייז געמאכט דעם אויספיהר, אז די נאטירליכע יאניזירונג פון דער לופט איז גורם די אפטע אדער זעלטענע פאלען פון אומגעריכטען ראק ביי די דאזיגע בעשעפענישען.

ער האט דערוויזען, אז דאס איזאלירען די ווייסע מייז פון דער ערד האט פערקלענערט די צאהל ראק־קראנקהייטען און אפגעשוואכט די ביינונג צו דזשענעכץ־ראק און פערקעהרט, דער קאנטאקט מיט דער ערד האט געשאפען א ביינונג צו אפטע ראק־געשוואולסטען.

אויפ׳ן סמך פון אונזערע ארבייטען ווייסען מיר, אז אין דעם פאל, קומט פאר דאס אריינפיהרען אין ארגאניזם דורכ׳ן אטעמען עלעקטרישע לאדונגען פון נעגאטיווען צייכען, אין דער פארם פון נעגאטיווע אעראיאנען. דעם איזאלירטען פון דער ערד קערפער נעהמען באמבארדיר׳ען די נעגאטיווע יאנען פון דער לופט, און דעם נישט־איזאלירטען — די פאזיטיווע יאנען, ווירקליך, די גאנצע עקספערימענטאלע פראקטיק פון דער יאניפיקאציע זאגט עדות אויף דער מערקווירדיגער פיזיאלאגישער ווירקונג פון די נעגאטיווע יאנען.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאלקסבלאַט" נומער 282
פרייטאג, דעם 7 דעצעמבער 1934

לכבוד חנוכה

הנרות הללו...

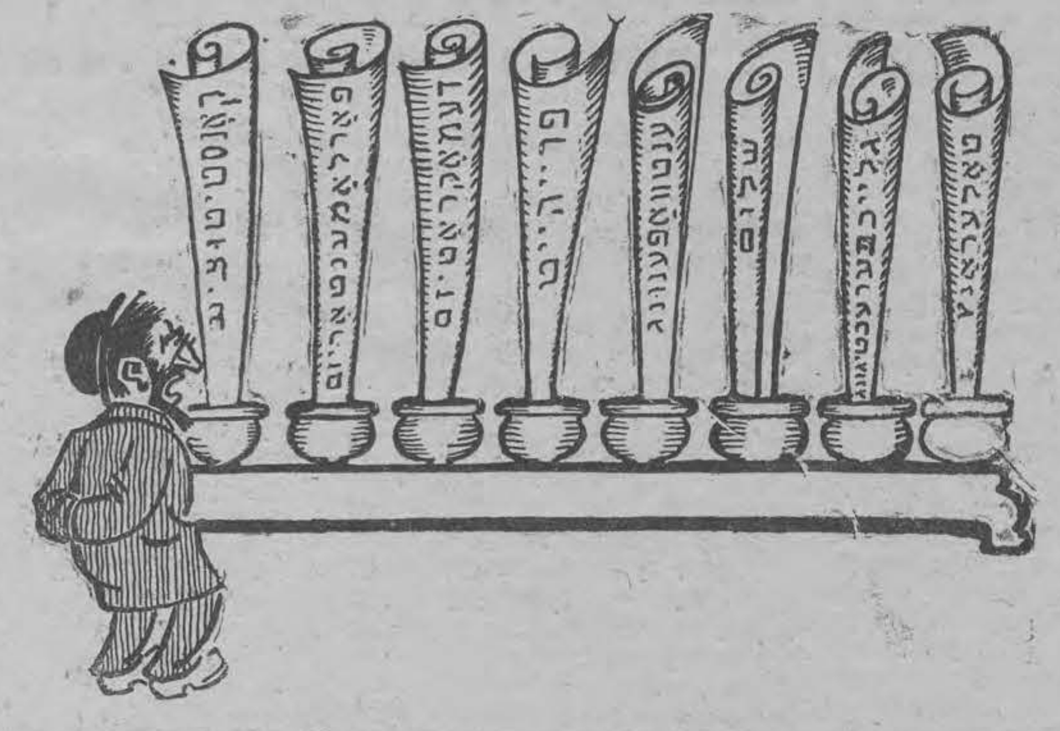

יוד: שוין! אויסגעברענט די אכט „ליכטעלעך"...

פּיניעלע מזיק
גיט רשון

פ'הערט יאַטן, איך בין די וואָך געווען אַפּן אָרשטן זיצעכץ פין 'שטאַט־ראַר (געמיינט: שטאַט ראַט). כאָמיך אַראַנגיכאַפּט בעגאַפּע אָף דער גלעריע און אַב גיזעיען דוס גאַנצע פּירים־שפּיל.

צאָך גידאַרעפט זעיען די לאַנדשאַפטן פין די אַינדיקעס (געמיינט: ענדעקעס!) כ'זוג ענק — שוין אַיינמוילט פּוזיבאַניעס! (געמיינט: פּוזיבאַמיעס!) כ'אַב אָכעט גיזעיען בעקאַנטע שאַלעווס פון באַליט. אַבן מיעך אָף געקנאַסט, איינער אָט צי מיער אַראָפּגישריגן אָף דער גלעריע:

— פיגטשאַ ,נא זנאַש טי טעגא האַראַקא?

אַב איעך גיענטפער'ט:

— העי, בעי, פּאַטוש נאַ טעגאַ שובראַקאַ!

כ'אַב אָכעט גיזעיען אינדזערע. זיי אַבן מיעך אָקעט דערשנאַפּט. איינער אָט צו מיר אַ ,שיקעל גיגעיבן מיט אַנ'אייגל, ווי ער וואָלט גיזוגט: זעיך צאַר, זעיך גאַר, פּיניעלע מאַזיק איז דאָך אָכעט גיקימן צום זיצעכץ פון שטאַט.ראַר!

איעך אָב מיעך אָבער גיהאַלטן ביי דער מאַראַניגע, כאָניש גיוואָלט, אז די כווירים פון דער גלעריע זאָלן מיינען, אַז זיי, די לאַפּיטוטען, פון שטאַט־ראַר, זעגע מאַנע פשיאַטשעלעס...

כ'זוג ענק, יאַטן, כאָמיך זעיער גיט געבאַווטעט. אַ סאָך בעסער ווי אין צעריק.

מערטשים דעם שאַבים, על איעך אַלץ פאַצייִלן אין „בעריל־שמעריל־טעאַטער". כעל פאַציילן, וואָס די אינדעקעס (ענדעקעס) אָבן גיליימערט און ווי אזוי זיי אָבן געריששט אין בופעט אָף אַלע באַק־ציין, אז די זאַוויאַסעס אָבן זיך זיי גישאַקלט.

דערוואַל אַצין מיער אַ גיטן שאַבים און זאַצט איך גיזינט!

א בריוועלע
פון אַ פראווינצער צו זיין ווייב

אַ פּראָווינצער יוד שרייבט צו זיין ווייבעל אַזאַ בריוועלע:

צו מיין ווייבעל זאָשע דוואָשע אין זשיכלין! געקומען בין איך אַרונטערגעפאַלען אונטער אַ סאַמאָכאָד, כ'האָב צובראָכן אַ פוס, אַ האַנד און צוויי זשעבערעס. אַ צווייט מאָל מעהר, כ'קוש דיך, דיין מאַן איטשע לאַטש.

הינטער די קוליסן

אַקטריסע (צום רעזשיסער): איך וועל האָבן אַ מאָל אין דער פּיעסע?

רעזשיסער: יאָ, איהר וועט בעקומען אַ מוטער־ראָל, וואָס שטאַרבט צעהן טעג פריהער איידער ס'הייבט זיך אָן די אַקציע.

אַנ'אשה אין די יאָהרען*)

איך בין דאָך שוין אַ אשה אין די יאָהרען,
און כ'וואַקס דאָך אָהן עין־הרע אין דער ברייט —
נאָר ס'ווערען נאָך די מענער פאַר מיר די כפרה—
און שפּרינגען אינ'ם פייער זעגען גרייט...

בפרט נאָך יענע לייט אינטעליגענטע,
זיי לייגען איין פאַר מיר די גאַנצע וועלט...
און כ'נעהם זיי צו פּאַוואָליע.. און נעהם זיי
צו גאַמיענטע...
איך נעהם זיי צו ס'גאַנצע ביסעל געלד!

ביי מיר זיי קריגען אַלע עולם הבא,
כ'פערשרייב זיי אינ'ם „ליבה" אויף אַ וויץ...
איי, זענען זיי נתפעל — טאַ מאַראַזיא באַבאַ...
ביעזשע טילע אי ביע דאַיע ניץ!

*) אַ פּאַראָדיע אויפ'ן פאָלקס־ליד: „כ'בין שוין אַ מיידעל אין די יאָהרען", געזונגען אין „בעריל־שמעריל־טעאַטער" דורך דער לאַלקע: אסתר טענדערעוואַ.

צווישען גרעזער'ס
אַ טענה פון ד"ר. רעדלוס

דירעקטאָר רעדלוס האָט זיך אַריינגעצויגען אַ טעלעפאָן. וועמען ער זעהט גיט ער אַן דעם נומער פון זיין טעלעפאָן.

די היינטיגע וואָך טרעפט ער אַ צווייטען גרעזער, פרעגט ער איהם: פאַרוואָס טעלעפאָנירסט דו נישט צו מיר?

— דו האָסט אַ טעלעפאָן? — פרעגט איהם דער צווייטער.

— וואָס? דו לייענסט גאָרנישט דאָס טעלעפאָן בוך? — האָט זיך רעדלוס געוואונדערט.

די וועלט איז א שוויץ־באָד
אַזוי זאָגט חיים ראסנער

חיים ראַסנער זאָגט אַזוי:
די וועלט איז געגליכען צו אַ שוויץ־באָד:
וואָס העכער מ'געהט, אַלץ מעהר שוויצט מען.

א רייכער חתן

כלה: דער חתן האָט עפּעס געלד?
שדכן: ער האָט אַזוי פיל, אז ער וייס אַליין נישט וויפיל.
כלה'ס פאָטער: געלד?
כלה: ניין, האָר אויפ'ן קאָפּ.

מאַקראַטעס.

גוטע קינדער

קינדער (צום אַלטען רייכען פאָטער): פאַר וואָס ווילסטו נישט פערזיכערען דיין לעבען אין דער אַסעקוראַציע - געזעלשאַפט?

פאָטער: ווייל דעמאָלט וועט איהר זיכער בעטען אויף מיין טויט.

א „טאַבליטשקע מנאַזשעניע"
ביי אַ היגען ווינקעל־דיסקאָנטער

ביי אַ היגען פראָצענטניק געפינט זיך אויף זיין שרייבטיש אַזאַ „טאַבליטשקע מנאַזשעניע":

2 מאָל 2 — 8.
3 מאָל 3 — 15.
4 מאָל 4 — 40 א. אַז. וו.

זאָל איהם גאָט מוחל זיין!
אַ מצבה אין 120 יאָהר אַרום

איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר, וועלען מיר אויף אַ בית־עולם זעהען אַ מצבה מיט אַזאַ אינהאַלט:

„דער, וואָס ליגט דאָ איז געווען אַנ'אַיענטלי־כער מענש

נ א ר

דאָס איינע, וואָס ער האָט אויסגעקלעהרט אַ קראַנ־קען־קאַסע.

זאָל איהם גאָט דערפאַר מוחל זיין:"

ווי נח'ס תבה
דער יוד און די דאַמע

אין טראַמוואַי קומט אַריין אַ דיקער יוד זעצט זיך אַוועק נעבען אַ דאַמע מיט אַ פּעריסען בעזעל.

די דאַמע האָט זיך שטאַרק דענערווירט:

— דער טראַמוואַי איז דאָך נישט געמאַכט פאַר קיין העלפאַנטען! — האָט זי געשריגען.

— פשעפּראַשאַם! דער טראַמוואַי איז פּונקט ווי נח'ס תיבה: אי פאַר העלפאַנטען, אי פאַר בהמות! — האָט דער יוד רוהיג געענטפערט.

וואָס איז ער?

מאַן (צום סובלאָקאַטאָר): מיין פרוי זאָגט, אז איהר זענט אַ ברונעטשיק און איך זאָג, אז איהר זענט אַ פּאַסקודניאַק.

נישטאַ צו וואָס
שילדען פאַר די בענס

ווי מ'שמועסט, וועלען פאַר די היגע בענק אַ דיסגעהאַנגען ווערען בעקאַנטמאַכונגען מיט אַזאַ אינהאַלט:

„צו די געעהרטע קליענטען!
געהט נישט אַריין, ס'איז נישטאָ צו וואָס".

ביי א „פּול טשאַרני"

ערשטער: איך בין געווען אין אַפריקע. האָב איך בעקענט אַ נעגער, איז ער געווען אזוי שוואַרץ, אז מ'האָט געמוזט אָנצינדען אַ לאָמפּ, כדי מ'זאָל איהם קענען זעהען.

צווייטער: דאָס איז גאָרנישט. איך קען אַ מיידעל איז אזוי דאַר, אז זי מוז צוויי מאָל אַריינגעהן אין דער שטוב ביז מ'דערזעהט זי.

אַנ'אומגליקליך בעשעפעניש

— די מאָל איז אַנ'אומגליקליך בעשעפעניש: אַ גאַנצען זומער איז זי אין פעלץ, און ווינטער — אין באָד־קאָסטיום.

לכבוד חנוכה!
גאַר וואַזשנע

לאַטקעס

קען מען פּאַקען אויף ווייך־געבעטע פּרעזעס־פאַטעלען. אויף זיצונגען אין שאַצונגס־קאָמיסיעס, און סוחרים־ און אין האַנדווערקער־פעראיינען אז"וו.

אָפּערטען צום „קונדס".

פאליטיק פון וואר

ווי דער פעלקער־ליגע ראט.

דיצט מען שוין ווידער ביי די טישען און מען שמועסט. וועגען וואס שמועסט מען דארט? מען שמועסט וועגען פאליטיק און אויב פאליטיק הייסט דאס ביים היינטיגען מאמענט: סאאר־געביט. אלס אי בער־גע. אין דער וועלט־פאליטיק איז קיין שמעק־טאבאק נישט ווערט אין פערגלייך מיט'ן ענין סאאר־געביט.

וואס איז דאס אזוינס מיט דעם סאאר־געביט?

אין איז'ן גאר פשוט: מען דארף מאכען א מלחמה אזוי דער וועלט, דארף מען דאך האבען עפעס א טשעפעניש. ביי דער לעצטער וועלט־מלחמה איז דאס געווען סאראיעוע און איצט, זאל דאס זיין, דאס סאאר־געביט.

וואלט נישט גלייכער געווען, אנצוהויבען א מלחמה גלאט אזוי זיך אהן תירוצים?

איז דאך אבער פערהאן א פעלקער־ליגע אויף אונזער אנשיקעניש, זוכט זי פוילע תירוצים,

אמאל און היינט

חנוכה-געדאנקען

אמאל, אז מ'האט אנגעצונדען אביסעל בוימ־אייל, האט עס געברענט גאנצע אכט טעג.

היינט, האט היטלער מיט איין פעדערשטריך אנטערגעצינדען די גאנצע ערד אונטער אונז.

מאקראטעס.

א „פרעהליכע" שטימונג אין לאדזער מסחר

געשפרעך פון „קונדס" מיט א פאבריקאנט

דער „קונדס" האט געהאט אן אינטערוויו מיט א היגען פאבריקאנט וועגען דער לאגע אין מסחר.

— פאניע הויזענצווייג, ווי זעהט אויס די לאגע אין מסחר? — האט דער קונדס־מיטארבייטער גע־פרעגט.

— אין מסחר איז איצט זעהר א פרעהליכע שטימונג: אז מ'פראנירט ומיצען א געשעפט — לאכט ער!...

גראטולאציעס

צו דער חתונה פון ענגלישען פרינץ

ווי דער „קונדס" דערוויסט זיך. זענען ארויסגעשיקט געווארען צו דער חתונה פון ענגלישען פרינץ גראטולאציעס פון די פאלגענדע מלכים און פרינצען:

קעניג — מאכל.

מלך — ראטבארד,

מלכה — רעזניק.

פרינץ — מאיר.

(ס:ארשע פון קאמאשען־שטעפער־צעך).

איינשטיינס טעאריע

— קאנסטו מיר נישט ערקלערען איינשטיינס טעאריע?

— דאס איז גאנץ לייכט צו ערקלערען; למשל, ווען דו לייגסט יענעם אריין א פינגער אין מויל, האסטו א פינגער אין מויל, און יענער האט אויך א פינגער אין מויל.

מאקראטעס.

דער אריער־פאראגראף

אנאנסען אין „אנגריף"

באכ'ן איינפיהרען אין דייטשלאנד דעם אריער־פאראגראף, בעווייזט זיך אין „אנגריף" אנאנסען מיט אזא איינהאלט

אן'אויטא שעווראלעט אין גוטען צושטאנד וועט זיך אויס אויף א ריינע אן'אריער".

אויגען, אויערען און קעפ

(א פלוידעריי אזא אפילו אויף שבת חנוכה) ● פון ב. קאווענער

יעדער מענש האט, מעהר אדער ווייניגער, אויגען: בלויע, שווארצע, גרויע, וואסערדיגע און האלב־וואסערדיגע.

עס זענען אויך פערהאן מענשען, וואס האבען רויטע אויגען, קראנקע אויגען און קאסאקע אויגען.

ווידער זענען פערהאן מענשען, וואס האבען גלאט אזוי גרויסע אויגען: זיי פערגינען זיך נישט וואס איהר לעבט אויף דער וועלט, וואס איהר עסט.

אבער נישט אלע מענשען ווייסען ווי צו בע־נוצען די אויגען.

מיינט נישט, אז אויגען זענען בעשאפען גע־ווארען בלויז אויף צו טראגען שפאקולען, אדער ארומגעהן אין די גאסען און קוקען אויף דער ערד, טאמער האט אימיצער פערלוירען א פאר גילדען.

מען קען מיט די וועלבע אויגען קוקען אויף הויכע בערג און טיפע טאלען; אויף בליהענדע גערטנער און סעדער.

מען קען מיט די וועלבע אויגען, זעהען מיסט־פעסלעך און וואונדערליכע וואסער־פאלען, שניי־בערג און שעהנע סטאטועס.

אט האב איך מיט עטליכע חדשים צוריק דער־זעהען מיט מיינע צוויי אויגען א פעלד פון רויטע און ווייסע רויזען; גאנצע גערטנער מיט עפעל־בוימער און בארנע־בוימער.

און איבער די אלע בוימער האב איך גע־זעהען א לויטערען הימעל מיט ווייסע זיידענע וואלקענדלעך, וואס האבען אויסגעזעהען ווי שטי־קער פערלמוטער.

און ווען איך האב געפרעגט מיין חבר, אויב ער האט אויך געזעהען די זעלבע בילדער, וואס איך, האט ער מיך אנגעקוקט מיט מאדנע בליקען און געענטפערט:

„ניין, איך האב זיך פערקוקט אויף די בערג מיט מיסט, וואס דער פויער וויל פערקויפען. אין די גוטע צייטען, זאגט ער, איז אזא ביסעל מיסט ווערט געווען א סך געלד."

יא, עס ווענדט זיך אויף וואס איינער קוקט און וואס ער זעהט מיט זיינע אויגען.

מען קען זעהן דאס „בערל שמעל־טעאטער", וואסערפאלען טאנצען מיט זונענשטראהלען, און מען קען זעהן זומפען, פול מיט גרינעם שימעל.

אויערען זענען כמעט אזוי וויכטיג ווי אוי־גען, מיט אויערען קענט איהר הערען ווי פייגעל זינ־גען, איהר קענט הער'ן ווי עס שפילען פריץ קרייז־לער, חפץ, עלמאן און יהודה מנ־חין, און מען קען, מיט די זעלבע אויערען, הער'ן בילינע דזשעז, בארישע לידער און וואולגארע וויצען.

עס ווענדט זיך ביי וואס פאר א סאר'ט מענ־שען די אויגען און די אויערען שטעהען איין; ווער דער מענש איז.

איינער זעהט בלומען און א צווייטער זעהט שטעכעדיגע דערנער.

טייטעמס איגען ווער'ען זאט מיט די רייכע פארבען פונ'ם רעגענבויגען און דעם אנדערענס אויגען ווער'ען זאט מיט גריבע זומפען.

דאס אייגענע איז אויך מיט אויערען: איי־נער הערט פויגעל־געזאנג און א צווייטער הערט דאס שילטען פון א מארק־יודענע.

איינער הערט וועלט־בערימטע זינגער און א צווייטער הערט דאס קוואקען פון דזשאבעס, אדער דאס וויסטע געשריי פון שווארצע קראען.

איינער הערט וואונדערליכע סימפאניעס און א צווייטער הערט א פיליגען פיקלער.

און איצט, מיינע ליבע יודען און לעזער, ווילען מיר א ביסעל א שמועס טון וועגען קעפ:

קעפ, ווי איהר ווייסט און זייסט נישט, זענען זעהר און זעהר נוצליך; כמעט אזוי נוצליך ווי אויגען און אויערען.

און פונקט ווי מען דארף וויסען ווי צו בע־נוצען די אויגען און אויערען, אט אזוי דארף מען נאך מעהר וויסען ווי צו בענוצען דעם קאפ.

דער קאפ איז דער קוואל פון שכל, דער ברונעם פון וויסען.

און טויזענד מאל ווי־און־ווינד־און זייסט אין צו דעם מענשען, וואס מיינט, אז א קאפ איז בלויז בעשאפען געווארען צו טראגען אויף איהם א היטעל, אדער א שטריימעל, אדער די פינגער זאלען האבען וואס צו קראצען און די קעמלעך, זאלען האבען וואס צו קעמען און די פריזירערס זאלען האבען וואס צו שניידען.

די מענשען, וואס מיינען אזוי, האבען נישט קיין קעפ, נאר טשאלענט־טעפלעך.

און אפט מאל — דאס אויך נישט. ווען איי־נער האט א קאפ אויף די פלייצעס און ער דענקט מיט איהם וועגען הויכע זאכען, הויכע אידעאלען, בענעמט מיט איהם גוטע ביכער פון גרויסע שרייבער, דיכטער, דענקער און פילאזאפען — אט אזעלכע קעפ פערדינען דעם נאמען קעפ.

אבער ווען איינער געברויכט דעם קאפ נאר

בעס אויף שמד־שטיק, צו האקען א טשיינעק, צו זאגען ליגען, צו שמוציגע ווערטער און צו זידלען אזא קאפ דארף איינשטעהן ביי א בהמה, ביי אן אידיאט. ביי א גראבען־יונג.

מיט דעמזעלבען קאפ קען מען אויפקלערען די ארבייטער, זיי בעלייכטען זייער לעבען, זיי פיהרען צו זייער בעפרייאונג, און מען קען זיי אויך פערפיהרען אין איבערפיהרען און ארונטערפיהרען פון וועג און זיי אוועקפיהרען אין א בלאטע און זיי לאזען שטעהן...

קעפ זענען פערהאן שארפע, גוטע, קלוגע און נארישע און גאר נארישע!

איך בין א חסיד פון קלוגע קעפ, פון שארפע, פון ליכטיגע מוחות.

און ווער עס איז א חסיד פון נארישע קעפ, איז אליין א נאר, א שוטה!

עס איז בלויז א רחמנות אויף די קינדער וואס האבען אזא אידיאטישען טאטען.

און נאך א גרעסערער רחמנות איז אויף דער פרוי וואס האט אזא מאן!

אין קורצען, איך ליב אויגען — וואס זעהען די זון; אויערען — וואס הער'ען שעהנע מוזיק, און קעפ — וואס דענקען ליכטיגע געדאנקען.

גיט מיר מעהר אזעלכע קעפ, און איך וועל קערען בעזונדער לאזען בעוואפען מיט פרישע בלומען און איהם מאכען א באנקעט און מיט פראפעסאר איינשטיין אלס טאסטמייסטער.

נאך מעהר. איך וועל איך צושטעלען אלע סטארס פיר'ן קאנצערט.

שאלאפין, מארטינעלי, סקיפא און טיבעט האבען מיר שוין צוגעזאגט צו קומען.

מארגען ערווארט איך ענטפערס פון די־פער סטארס: אל דזשאלסאן, עדדי קאנטאר און גייל ראדזשערס.

ליגט די אנאנסען:

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: פערטייטשט מיר, פאניע שבת הגדול איין זאך: אמאל האבען די ראשי תיבות ג. ג. ה. ש. אויפ'ן חנוכה־דריידעל בעדייט: „נס גדול היה שם", און וואס בעדייטען איצט די פיר אותיות?

שבת הגדול: היינט בעדייטען די אותיות: ב־אציס, ג־זלנים, ה־אלטען ש־מאל.

נסים ונפלאות

לכבוד חנוכה

ווען דייטשלאנד איז בעוואפענט ביז די ציין, און פאריזער גאסען זענען פון גיפט־גאזען ריין

איז נסים ונפלאות.

און מ'פליהט נישט ארונטער פון אלע שטיגען,

איז נסים ונפלאות.

אז דו רעדסט אין גאס מיט א חבר איין ווארט, און בעצאהלסט נישט א זלאטע אויפען ארט

איז נסים ונפלאות.

ווען דו לאזט דיין געלד ליגען אין טאש אי־בער נאכט

און דיין פלונית'טע האט קיין גרינדליכע רע־וויזיע נישט געמאכט

איז נסים ונפלאות.

ווען דיין ווייבעל האט א רייה גאלדענע ציין, און דו בראכסט מיט זיי אין לאמבארד נישט צו געהן

איז נסים ונפלאות.

אז 10 יאהר ווי דאס פע־ליבטע פאר האלט אין געהן,

און טאטע־מאמע דערלעבט, זיי זאלען צו דער־חופה געהן

איז נסים ונפלאות.

ווען אין דריטען רייך, אין נאצישען גן־עדן, זאל אריבער א טאג און היטלער זאל וועגען שלום נישט רייד'ן

איז נסים ונפלאות.

אז א פרוי, וועלכע האט די עלטערע גוט דער־שפירט,

זאלען די בעגעל נישט זיין פיין מאניקירט

איז נסים ונפלאות.

אז איז א לאנד ערגעץ אויף דער וועלט, זאל דעם דארטיגען קעניגס לעבען נישט זיין איינגעשטעלט

איז נסים ונפלאות.

אז דער פאבריקאנט, וואס איז פון ווארימען ווינטער־סעזאן בדיל הדל,

זאל דיין פרוי און טעכטער נישט שטודירען דעם מאדערנעם נאל

איז נסים ונפלאות.

אז ס'געהט אריבער א טאג אויף יעקבס ערד, און עמלק פאכעט נישט מיט'ן שווערד

איז נסים ונפלאות.

אז מ'געהט אויפ'ן דריטען שטאק נאך א חוב אפצוקריגען,

איז נסים ונפלאות.

אז א פריילין מיט זילבערנע האר, איז אין פאס עלטער פון 18 יאהר

איז נסים ונפלאות.

אז ס'געהט אריבער א גליקליכע מינוט, און ס'ווערט נישט פערגאסען יודיש בלוט

איז נסים ונפלאות.

אז מ'האט א ביי־געבאקענעם הויז־ווירט, וואס האט נאך קיין עקסמיסיע נישט אויסגעפיהרט

איז נסים ונפלאות.

אז מ'האט מעבעל, שטוהלען, טישען, שענק, און די וויסען נישט פון דער עקזעקוציער קרענק

איז נסים ונפלאות.

פון מאקראטעס.

ווען ער רעדט אייגענע פראזע

געשפרעך צווישען דירעקטאר צעלמייסטער מיט'ן כאראקטער-קאמיקער מאקס באזשיק

דער כאראקטער־קאמיקער מאקס באזשיק, וועלכער שפילט לעצטענס אין טעאטער „ראזמאטאש־טשי" איז זעהר בעליבט, נישט בלויז ביים טעא־טער־עולם נאר אויך ביי די ארטיסטען.

די היינטיגע וואך פרעגט איהם דירעקטאר צעלמייסטער:

— פאניע באזשיק, מיט וואס ערקלער'ט זיך, דאס, וואס אויף דער ביהנע האט איהר אזוי פיל הומאר און אין לעבען זענט איהר א טראגישע פערזאן?

— דאס איז דערפאר, ווייל אין לעבען רעד איך מיין אייגענע פראזע — האט באזשיק גע־ענטפערט.

א שאד געלד!

אונטערגעהערט אין א לאדזער מאנופאקטור=געשעפט

לעמבערגער סוחר (צו א לאדזער פאבריקאנט): איך בין געקומען ביי אייך נעהמען א פעקעל. איהר בעקומט א העלפט געלד און א העלפט אייגענע קונדישע וועקסעלעך.

פאבריקאנט: ס'איז א שאד געלד;

סוחר: כ'פערשטעה איך נישט, ס'איז אייך א שאד מיין געלד?

פאבריקאנט: ניין, מיין געלד!...

דארקע קאץ.

וואו געפינט מען?

די טייערסטע בריליאנטען אין פוילען גע־פינט מען — אין לאמבארד — זאגט א לאדזער יובעליר.

צו דער קעניגליכער חתונה אין לאנדאן

קינד: טאטעשי, וואס איז דאס אזוינס א פרינץ?

פאטער: דאס איז א מענש, וואס נישט ער ציהט, נישט ער אקערט און דאך שנייד ער.

א בעל חוב, נעבעך!

רייכער פעטער: איך קאן דיר היינט מיט גאר נישט העלפען, ווייל איך אליין בין א בעל־חוב איבער'ן קאפ.

ארימער פלימעניק: ווי אזוי קומט עס? דער פעטער איז רייך ווי קורח?

פעטער: יא, אבער איך האב נאך נישט בע־צאהלט פאר דעם קאפעלוש.

סאקראטעס.

א שריט פאראויס צו פעראייניגען די יודישע האנדווערקער אין לאדז

ראט פון צענטראלען האנדווערקער-פארבאנד זאגט זיך ארויס פאר א פעראייניגונג

מיטוואך, איז אין לאקאל פון צענטראלען יודישען האנדווערקער- און קליינאינדוסטריעלער-פערבאנד, פילסודסקיעגא 69, פארגעקומען א דרינגענדע ראט-פערזאמלונג, גערופען ספעציעל אין דער פראגע צו פעראייניגען די לאדזער יודישע האנדווערקער.

דער פרעזעס פון ראט עפענט די פערזאמלונג און גיט דערביי א איבערזיכט איבער דער פראגע. דער רעפ. הע'טאנט, אז שוין עטליכע מאל האט די צענטראלע אונטערנומען שריט זיך צו פעראייניגען און אויך לעצטענס, ווען דער פארשטעהער פון דער ווארשאווער צענטראלע איז געוועזען אין לאדז, האט מען זיך בעוואנדען צו איהם ווע־לען דער פראגע. ס'איז איהם דעמאלט פארגעלעגט געווארען א מאדוס, וואס איז דורך איהם אנגענומען געווארען און ער האט געזאלט אונז שריפטליך מודיע זיין וועגען דעם ווייטערן גאנג, לײדער האבען מיר נאך ביז היינט קיין ענטווארט נישט בעקומען.

די פראגע פון פעראייניגען, איז אבער ביים היינטיגען טאג דער געבאט פון דער שעה און מוז שוין ערלעדיגט ווערען. דער רעפ. לעגט פאר אנצונעהמען אויף דער היינטיגער פערזאמלונג א שטעלונג בנוגע דעם ענין.

עס ענטשטעהט אויך די פראגע צי די צעכען, וואס האבען בעקומען איינלאדונגען אויפ'ן המשך פון דער קאנפערענץ, וואס איז גערופען דורך דער האנדווערקער=עקספאזיטור זאל געהערען צו דער קאנפערענץ.

די פראגע רופט ארויס א ברייטערע דיסקוסיע, אין וועלכע ס'נעהמען אנטייל די ה"ה: י. אדערבערג, שווארצבערג, פראגא, ווילדער, סענדאוסקי, טאבאקמאן, ראדאשיצקי, באלדבערג, פרושיגורסקי, ראטמאן, קאלסקי א. א.

אין דער דיסקוסיע זאגען זיך אלע ארויס דערפאר, אז צוליב דעם, וואס אויף דער דערמאנטער קאנפערענץ וועט אויך בעטראכט ווערען די פראגע פעראייניגונג, איז אונבעדינגט נויטיג, אז אלע צעכען זאלען אין איהר אנטייל נעהמען.

אין דער פראגע פון פעראייניגונג נעהמט אויך א ווארט דער דעלעגאט פון קאמיטעט פאר דער יודישער מלאכה אין לאדז, ה' דיר. קאצענבאגען. דער רעפערענט ערקלעהרט, אז דאס צערשפליטערטקייט פון די יודישע בעל-מלאכות בעדראהט די עגזיסטענץ פון דער יודישער מלאכה בכלל. אז נישט בלויז צוליב דער האנדווערקער-קאמער מוז קומען צו א פעראייניגונג נור צו ראטעווען די יודישע מלאכה. ער בעטאנט, אז אלע קריסטליכע האנדווערקער אין פוילען קאנסאלידירען זיך און שאפען אנ'איינהייטליכען פראנט, דעריבער מיזען אויך די יודען זיין פעראייניגט, כדי צו קענען אפשלאגען די אטאקעס, וואס בעדראהען זייין עגזיסטענץ. די פראגע — בעמערקט דער רעדנער — איז שוין ברענענד צוליב דעם, וואס די קריסטליכע האנדווערקער שאפען שוין ביי זיך אזוי גערופענע „קאלא זוואדאווע“ און רעדען שוין וועגען גרינדען ווירטשאפטליכע צוואנגס-ארגאניזאציעס, לויט'ן אינדוסטריע-געזעץ.

דער רעפערענט שטעלט זיך אויך אפ אויף דעם, וואס די יודישע צעכען פערנאכלעסיגען דעם ענין „דאסטאוועס“ פאר מלוכה=אינסטיטוציעס, און ווען די האנדווערקער-קאמער שיקט ארויס אויפפאדערונגען, אז די צעכען זאלען אויפגעבען פירמען, וואס קענען אויספיהרען ארבייטען און בעשטעלונגען, געבען די יודישע צעכען אפילו נישט קיין ענטפער. דער רעפערענט לעגט פאר צו שאפען א קאמיסיע, וואס זאל אנהויבען די אקציע פון פעראייניגען די יודישע בעל מלאכות. דער פלאטפארם זאל זיין: אז עס זאלען פארקומען וואהלען פון א פעראייניגטע האנדווערקער=פאר-שטעהערשאפט אויף פראפארציאנעלע יסודות. וואהלען זאלען נור די האנדווערקער, וואס בעזיצען האנדווערקער=קארטען, וועט ממילא שוין אפפאלען די פראגע פון די „שפיצען“ דאס הייסט אנפיהרער וועלכע זענען בכלל נישט קיין האנדווערקער.

ד"ר קאצענבאגען אפעלירט אויך צו די פערזאמעלטע אין נאמען פון קאמיטעט פאר דער יודישער מלאכה, צו די פארשטעהער פון די צעכען, אז זיי זאלען נישט גרינגשעצען די אנפראגען וועגען אפיניעס צו בעקומען האנדווערקער-קארטען, וואס די האנדווערקער-קאמער שיקט ארויס. די צעכען דארפען פריהער גוט חוקר ודורש זיין איידער זיי געבען אנ'אפיניע.

נאך א דיסקוסיע בעשליסט די פערזאמלונג פאלגענדעס: 1) דער ראט איז דערפאר, אז עס מוז קומען צו א פעראייניגונג פון אלע יודישע בעל מלאכות, און די צענטראלע וועט דערצו שטרעבען מיט אלע מעגליכקייטען, 2) אויף דער קאנפערענץ אין דער עקספאזיטור נעמען אנטייל די פארשטעהער פון אלע צעכען, 3) אויסוועהלען 5 פערזאן פון יעדען צד, וועלכע וועלען בילדען א קאמיסיע, וואס וועט פיהרען די אונטערהאנדלונגען וועגען דער פעראייניגונג, 4) דער ראט פאדערט אולטימאטיוו, אז אלע יודישע ראטמענער זאלען צוזאמענארבייטען מיט דער קאמיסיע, וואס וועט געשאפען ווערען, ביז די פעראייניגונג וועט צושטאנדקומען.

אין דער קאמיסיע ווערען אריינגעוועהלט מצד דעם צענטראלען יודישען האנדווערקער-פערבאנד פילסודסקיעגא 69 די ח"ח פראגא, ח. ד. הערשקאוויטש, י. שווארצבערג, ל. בוים און מ. ליבערמאן. די קאמיסיע דארף אויך דער קאנפערענץ אין דער עקספאזיטור איבערגעבען די בעשלוסען און פאדערן, אז אויך די עקספאזיטור זאל פון זיך אויסוועהלן 5 פערזאן אין דער דערמאנטע קאמיסיע.

מיט דעם ווערט די פערזאמלונג געשלאסען. ס'איז כדאי צו בעמערקען, אז א גרעסערע צאהל רעדנער האבען אפען אנגעוויזען, אז א שטערונג צו דער פעראייניגונג זענען די איצטיגע אנפיהרער וועלכע שפילען פאליטיק. ס'דארף נישט שטעהען די פראגע וועגען פעראייניגען די ארגאניזאציעס נאר די האנדווערקער גופא איבער די קעפ פון די אנפיהרער, וועלכע האבען געברענגט צו דער ירידה און צו דער קאמפראמיטאציע פון דעם יודישען האנדווערקערטום אין לאדז.

זאל פילהארמאניע טעל. 213-84

צוליב'ן גרויסען ערפאלג פון זונטאג'דיגען אויפטריט, וואס א סך מענשען זענען אוועק אהן בילעטען, קומט פאר אויפ'ן אלגעמיינעם פערלאנג פון פובליקום

מארגען, שבת, דעם 8-טען דעצעמבער, 8.30 אוונד

צווייטער גרויסער טאנץ-פעסטיוואל פון

Ruth Sorrel-Abramowicz i Georg Groke

וואס זענען בעשאנקען געווארען מיט דעם העכסטען פריז פון ה' פרעזידענט פון דער פוילישער רעפובליק און מיט א גאלדענעם מעדאל.

בילעטען צום פרייז פון 1 זל. צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

DR.

L. Czarnożył

וואוינט יעצט אויף

פיעטריקאווער 62 טעל. 224-94

און נעהמט אן פון 9,30 ביז 10.30 פארמיטאג און פון 4—6 נאכמ.

ספעצ. הארן-קראנקהייטען

Wagons Lits Cook

Łódź, Piotrkowska 64

tel. 170-77

ארגאניזירט

טוריסטישע רייזעס

נאך פאלעסטינא

מיט דער שיף „Polonja“

III קל. 620 זל. פון לאדז

II קל. 840 זל.

פערקויפט

שיף-קארטען אין אלע ריכטונגען פון אלע שיף-ליניעס.

פערקויפט

באהן-בילעטען נאך פאלעסטינא מיט דער יבשה 870 זל.

II קלאס מיט שלאף-וואגאנען.

די ארבייט אין דער מיטעלער טעקסטיל-אינדוסטריע

(אג) לויט ידיעות פון לאנד-פערבאנד פון דער טעקסטיל=אינדוסטריע האבען אין דער צייט פון 5 ביז 10 נאוועמבער האבען אין 66 פאבריקען, וואס געהערען צום דאזיגען פערבאנד, געארבייט צו 6 טעג אין דער וואך, בעשעפטיגט זענען געוועזען 7523 ארבייטער. 9 פאבריקען מיט 1094 ארבייטער האבען געארבייט צו 5 טעג אין דער וואך, 4 פאבריקען מיט 364 ארבייטער האבען געארבייט צו 4 טעג אין דער וואך און 10 פירמען מיט 366 ארבייטער האבען געארבייט צו 3 טעג אין דער וואך, 7 פאבריקען זענען אינגאנצען נישט געווען טעטיג.

דאס טיעטער זאל געשלאסען ווערען 10 אין אוונד

אזוי פערלאנגען די דאזארצעס

(2) אין די נאהענטסטע טעג וועט ביי די הויז-דאזארצעס פארקומען א פערזאמלונג, אויף וועלכער ס'וועט אנגענומען ווערען א בעשלוס, אז די טויערן זאלען ווינטער-צייט פערמאכט ווערען 10 א זייגער אין אוונד און ס'זאל פעסטגעשטעלט ווערען א סטאלער אפצאהל פאר אויפמאכען דאס טויער.

רעד. זלמן זילבערצווייג אפגעפאהרען קיין אמעריקא

אונזער מיטארבייטער, רעדאקטאר פון „טעאטער-לעקסיקאן“ זלמן זילבערצווייג, איז די טעג צוריקגעקומען פון זיין רייזע איבערן באלטיקום. נעכטען האט רעד. זילבערצווייג אויפן וועג קיין ענגלאנד און אמעריקא זיך אפגעשטעלט אין לאדז און ביינאכט אוועקגעפאהרען.

ר. איזראעל

דער בערזע-סוחר

שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

58

— איהר האט מיר געדארפט אונטערשרייבען א דאקומענט, אז איהר וועט נישט ארויספאהרען פון לאנדאן אהן דעם וויסען פון דער פאליציי.

— האט איהר באך אליין נישט קיין צוטרוי צו מיר, הער אינספעקטאר.

— איך בין איצט צוריק הער אינספעקטאר און איהר צוריק הער ערדוט, דעריבער בין איך ווי-דער צעפעסרעטען צו מיינע פליכטען און מוז לייד-דער פון אייך די דאזיגע אונטערשריפט פאדערן.

— פאני, האט אונטערגעשריבען, דער אינספעקטאר האט אויפן קול, אזוי אז פאני זאל דאס הערען. ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, אז מ'זאל אראפנעהמען די שמירה פון פאני און זי איז אוועק אהיים צו זיך. זי האט זיך נישט געקענט פארשטעלען אז נאך דעם אלעם וואס ס'איז פארגעקומען צווישען איהר און ראלפ'ן אין דער וואוינונג פון פרוי רובין, האט זיך ראלף נאך געקענט ערלויבען צוריקצוקומען צו איהר אין האטעל, אזוי איז אבער דאך געוועזען. נאכן זי איז אריינגעקומען אין צימער האט זי געטראפען זיצען ראלפ'ן אזוי ווי ס'וואלט גארנישט פארגעקומען. דער עלעגאנט איז שוין געוועזען אין אנ'אנדער אנצוג, פיין אפראזירט, און רוהיג פער-צויגען דעם פאפיראס.

— ווייסט פאני, איך האב שוין אנגעהויבען און רוהיג צו זיין צוליב דיר, וואס ביזטו אזוי לאנג געבליבען. מיין אונרוהיגקייט איז נאך מעהר געשטיגען צוליב דעם, ווייל איך ווייס אין וואס פאר א לאגע דו געפינסט זיך, לייד-ער, אז די פאליציי פאלגט דיך נאך יעדען שריט און זיי קענען דיר אנ'עוולה טון.

פאני האט גארנישט געענטפערט, ראלפס רוהיגקייט האט זי אריינגעברענגט אין אזא רציחה, אז זי האט זיך אינגאנצען קיין ארט נישט געפונען.

— דו ענטפערסט גארנישט. פאני, דו ביזט נאך אנגעבראגזט אויף מיר?...

— גיעה מיר ארויס די אויגען, האט פאני ארויסגעשריגען, כאפענדיג איין דער האנד די לאמפ, וועלכע איז געשטאנען אויפן טיש, ווייל אנדערש קען געשעהען אנ'אומגליק.

— וואס וועט אזוי געשעהען?

— אדער איך וועל דיך דערהרגענען, אדער איך וועל זיך דערהרגענען.

— זעהסטו דאס צווייטע געהט מיך נישט אן. אבער זיך, וועל איך נישט ערלויבען צו דער-הרגענען: סיידי ביזטו שוין געווען מיט אין פוס אויף יענער וועלט בעת דו ביזט געווען אין שפיטאל און איך האב אויך נישט צו שטארק געוויינט צוליב דעם...

— אזוי? האסט דו געוואוסט אז איך בין אין שפיטאל? איך האב נישט געהערט וועגען דעם און דו האסט דאס אויך קיינמאל נישט בעריהרט.

פאני האט צוריק אוועקגעשטעלט די לאמפ אויפן טיש, די בלויזע בעוועגונג האט זי בערו-היגט, איצט איז איהר איינגעפאלען גאר אנ'אריגינעלער געדאנק, ביז איצט האט זי נישט געקאנט דערגעהן פון איהר פלצלונגען קראנק ווערען אין טעאטער, זי האט געוואוסט באר דאס וואס די דאקטוירים האבען איהר דערצעהלט, אז זי איז פערסמט צוערשט האט מען זי חושד געווען אז זי האט זיך אליין פערסמט, מיט זעלבסטמארד-צוועקען, דאן, אבער האט מען איהר געזאגט, אז ס'איז מעגליך, אז זי איז פערסמט געווארען דורך עפעס אנ'עסען, וועל כעס מ'האט איהר דערלאנגט, זי פערזענליך האט דער-ריין נישט געגלויבט, אז זי אליין האט זיך נישט פער'סמט. דאס האט זי דאך אויסגעצייכנט געוואוסט און געלאכט אויס דעם בלויזען פערדאכט, וואס שייך דער צווייטער ווערסיע האט זי בשום אופן נישט גע-גלויבט אז אימיצער זאל זי האבען פערסמט. ווער? צוליב וואס? מיט וועמען האט זי דען געהאט גע-שעפטען? ווער האט געהאט אנ'אינטערעס דערין, אז זי זאל נישט לעבען? און ביי וואס פארא אומשטענדען האט מען זי פערסמט? זי וואלט דאך גע-דארפט עפעס בעמערקען. עפעס פארפיהלען, זי האט זיך אויסגעלאכט הערפון. נישט געגלויבט דער-ריין.

— אט פשוט א צופאל, האט זי זיך געטראכט, צופעליג האט זי עפעס געגעסען אזעלכעס וואס האט ענטהאלטען גיפט און זי איז אזוי שווער קראנק געווארען.

איצט אבער ווען ראלף האט בעריהרט דעם ענין ווען ער האט זי דער'מאהנט די צייט ווען זי איז געוועזען אין שפיטאל און דערביי צוגעגעבען אז ער האט זיך דערמיט נישט שטארק איבערגענומען, אז איהר איינגעפאלען דער דאזיגער געדאנק.

— אפשר.. אפשר.. אלץ איז מעגליך. זי וועט דארפען וועגען דעם מעלדען דעם פאליציי-אינספעקטאר, איצט האט זי דאך פאר וועמען זיך אראפצו-רעדען דאס הארץ.

— אט אזוי, האט ראלף געזאגט, האסט אוועק געשטעלט דיין מעדערישען אינסטרומענט, איצט קענסטו מיר דאך זאגען צוליב וואס איז די רציחה אזוי שטארק!? וואס ביזטו אזוי ברוגז אויף מיר?

— דו האסט באך געוואגט דא אהערצוקומען נאך דעם ספעקטאקל. וועלכער איז פארגעקומען ביי שולמיתן?

— דאס האסטו דאך דעם ספעקטאקל אפגעשפילט און נישט איך, ווי פאלסטו אויס בכלל צו געהן צו דער פרוי רובין וואס האסטו דארט צו זוכען?

— איצט חעסטו מיך שוין פון געדולד ביישט ארויסבריינגען, איצט וועל איך מעהר נישט שרייען און נישט בייזערן זיך, נאר טון דאס, וואס איך וועל געפינען פאר נויטיג, איך וועל אפילו נישט ענט פערען אויף דיין חוצפהדיגער פראגע, צוליב וואס איך בין געגאנגען צו דער פרוי רובין. דו ווילסט מיך ווידער פערפלאנטערען אין א געשפרעך, דאס וועט זיך דיר בשום אופן מעהר נישט איינגעבען, איך וואָרן דיך בלויז נישט אנצוהויבען מיט מיר, ווייל מיין געדולד געפינט זיך שוין אויף דער גרעניץ פון דער גלייכגילטיגקייט. איך בעפעהל דיר באר געבען...

—אהא, וואס פארא דרייסטע ווערטער? פון ווען אן? וואו ביזטו דאס איצט געווען? ווער האט דיר דאס דעם קאפ אזוי אויפגעשרויפט? געוויס עפיס א נייער געליבטער. וועלכער וויל דיר דעם קאפ פערדרעהען?

— דאס איז נישט דיין זאך. און נישט פאר דיר וועל איך זיך איצט פערענטפערן איך פערלאנג אז דו זאלסט פערלאזען דאס צימער און זאלסט זיך מעהר פאר מיר נישט בעווייזען.

ראלף האט געפיהלט אז פאני מוז אימיצען האבען היינטער זיך. ווען זי פיהלט זיך מיטאמאל אזוי שטארק, ער האט שוין אנגעהויבען ערנסט צו נעהמען די דראהונגען פון פאני און האט געפרובט זי צו בערוהיגען.

— שוין ארויס, האט פאני ווייטער געשריגען.

(פארטזעצונג קומט).

פעראייניגעו די יודישע האנדווערקער

די נעכטיגע גרויסע בעראטונג

אין לאקאל פון בעקער-צעך איז נעכטען פאר געקומען א גרויסע פערזאמלונג פון די פרעזידיומס פון אלע לאדזער יודישע צעכען וועגען פעראייני גען די יודישע האנדווערקער-בעוועגונג אין לאדז.

די פערזאמלונג האט זיך אנגעהויבען אין א זעהר אנגעשטרענגטער אטמאספערע, אבער שפע טער האבען זיך די געמיטער בערוהיגט און ס'איז פארגעקומען אנ'ערנסטע דיסקוסיע וועגען ברענגען צו א פעראייניגונג פון די יודישע האנדווערקער. די דיסקוסיע האט זיך פערצויגען ביז שפעט ביי= נאכט. א גענויען בעריכט וועלען מיר ברענגען.

א יאהר טורמע

פאר רולעטקע-שפיל אין גאס

(2) דאס קרייז=געריכט האט נעכטען פער= משפט א געוויסען פילארסקי פאר רולעטקע-שפיל אויף די גאסען אויף א יאהר טורמע.

דאקטוירים קענען אויך געניסען פון וואוינונג-מאראטאריום

(2) אין דער פרעזידיאלער קאנצעלאריע פון קרייז-געריכט אין לאדז, איז אנגעקומען א צירקולאר פון יוסטיץ-מיניסטער, אז אויך דאקטוירים וועלכע האבען נישט קיין ארבייט קענען געניסען פון וואוי נונגס-מאראטאריום, דאס איז חל נישט נאר פאר דאקטוירים, וועלכע האבען פערלוירען זייערע פאס טענס נאר אויך די, וועלכע האבען נישט קיין פרייע פראקטיק.

באהן-הנחות פאר שול-יוגענד בעת די ווינטער-פעריען

(2) אין דער צייט פון די שול-פעריען, וועלכע הויבען זיך אן דעם 22 ד.ח. זענען די שולען בעפולמעכטיגט געווארען אויסצושטעלען די שילער בעשייניגונגען, אויף וועלכע מען קען בעקומען באהן-בילעטען מיט פופציג פראצענטיגער הנחה.

אראפגעפאלען פון אנ'אויטא און צובראכען דעם שארבען

שרעקליכער פארפאל אויף נארוטאוויטשא

(2) בעכטען אינדערפריה איז אויף עק נארו טאוויטש און וויעזבאזא פארגעקומען א שרעקליכער פאל.

אויף א מיליטערישען לאסט-אויטא איז גע פאהרען דער זעלנער דימיטר קופאלקא, אין א געוויסען מאמענט, איז קופאלקא אראפגעפאלען פון אויטא מיט'ן קאפ אויפ'ן ברוק און צובראכען דעם שארבען אין א שווערען צושטאנד האט די פאגאטאוויע אפגעפיהרט דעם אומגליקליכען אין מיליטערישען שפיטאל אויף זאגאיניקאווא גאס.

פון דער עמיגראציע-געזעל-שאפט „יעאס“

עס ווערען געזוכט פאל״ע פערזאנען:

1. רחל גאמפעל, וועגען איהרע עמיגראציע אנגעלעגענהייטען נאך בראזיל׳ען מיט איהרע 3 קינ דער, 2. פרוי רודאווסקא, וועגען ידיעות פון איהר מאן אין אפריקע, 3. ראזא האלפערן און איהרע קינדער 1) בערנארד, 2) יחיאל, 3) איזאק, 4) נא טאליא, וועגען ידיעות פון זייער זוהן און ברו דער ר. האלפערן אין רוסלאנד.

די אלע אויבענאויסגערעכענטע דארפען זיך מעלדען אין ביורא פון דער לאדזער אפטיילונג פון דער יודישער צענטראלער עמיגראציע-געזעל שאפט „יעאס“, אויף דער נייער אדרעס פיעטרקא ווער 83, אין הויף, קווער אפיציגע, ערשטער שטאק (פריהער גדאנסקא 40).

דאס ביורא איז טעטיג יעדען טאג אחוץ שבת פון 10 ביז 2 מיטאג, פרייטאג פון 10 ביז 1 מיטאג.

הלאנג-קינא

„MIRAZ“

11 ליסטאפאד (קאנסטאנט.) 16

היינט און פאלג. טעג!
פרעהליכסטער פילם פון דער נייעסטער פראדוקציע פון איצטיגען סעזאן!

Flip i Flap
Laurel i Hardy

אלס

זיהן פון דער מדבר

אויסערן פראגראם:
קלאנג-צוגאבען.

בילעטען צום פרייז: III פלאץ - 54 גר., II פלאץ - 85 גר., I פלאץ - 1.09 גר.

רעפרעזענטאנץ-טעאטער
„ראזמאיטאשטשי“
ציגעל-גאס 27, טעל. 112-25.
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

לעצטע וואך גאסטשפילען פון בערימטען יודיש-דייטשען שוישפילער און רעזשיסער

קורט קאטש

היינט, פרייטאג, 9.30 אווענד און מארגען, שבת, 9.30 אווענד

קורט קאטש׳ס לעצטע גרויסע אויפיהרונג

פון דער בעריהמטער סענסאציע- צום ערשטען מאל אויף

פרעמיערע

נעלער ענגליש-כינעזישער פיעסע דער יודישער ביהנע!

אין 3 אקטען פון ווערנאן און אווען, יודיש: ס.קארן-טייער

מאנדארין וואו

MANDARYN WU

קורט קאטש אין זיין גלאנץ-ראלע אלס „מאנדארין וואו“

מאטא׳ס פון „מאנדארין וואו“:

... „א אויג פאר א אויג, א צאהן פאר א צאהן..“

... „נישט פאר מיין טאכטער׳ס שאנדע, בין איך זיך נוקם, נאר פאר מיינע“

... „כינעזער האבען די זעלבע פערלאנגען, ליידענשאפט, נקמה און ליבע“

... „מוטער-ליבע איז גרייט צו יעטוועדען קרבן...“

... „וואס איז ביי דער פרוי טייערער ווי דאס לעבען? — די טוגענד!“

גרויסע אויסשטאטונג! נייע, ספעציעלע דעקאראציעס פון ב. קודצוויטש.

מארגען, שבת 4 פארשטעלונגען:

מארגען, שבת, 12 פארמיטאג לטובת דער מערעם-שול „מאנדאריז וואו“

מארגען שבת, 4.30 נאכמיטאג גרויסע הנחה- און פאלקס-פארשטעלונג

אלע בילעטען אין פארטער 1 זל. יעדער האט דאס רעכט מיטצונעמען א קינד בחנם.

ס ווערט געשפילט די שוין- לאנג נישט געשפילטע העכסט-מעלאדישע פיעסע

קאווקאזער ליבע

מארגען, שבת, 7.30 (האלב 8) אווענד — גרויסע איינהיימס-פארשטעלונג

אלע בילעטען אין פארטער 1 זל. צום לעצטען מאל!

סענסאציאנעלער ביהנע- רעפערטואר אין 6 בילדער

פריילין דאקטאר

ראלע „פריילין דאקטאר“ — עני ליטאן.

מארגען, שבת 9.30 אווענד „מאנדארין וואו“

אנאנס: זונטאג-רעפערטואר:

4.30 נאכמיטאג רומענישע חתונה | 7.30 אווענד סערזשאנט גרישא | 9.30 אווענד מאנדאריז וואו

געכאפט דעם באנדיט

וועלכער האט אויסגעפיהרט דעם רויב-אנפאל אויף קילינסקיעגא 28

(2) מיר האבען נעכטען מיטגעטיילט וועגען דעם בלוטיגען רויב-אנפאל, וועלכער איז פארגע קומען אויף קילינסקיעגא 28.

האלב איינס ביינאכט איז געכאפט געווארען דער אנפאלער און מערדער דער 20-יעהריגער עדווארד פלעטץ, וועלכער האט אמאל געארבייט ביי פעטצניק, וואו ער האט אויסגעפיהרט דעם רויב-אנפאל, ער איז ארעסטירט געווארען אין זיין וואוינונג אויף מארשינסקע 24, ביי איהם האט מען געפונען די צוגערויבטע 184 זל. מיט 35 גראשען.. דער באנדיט איז רוהיג געשלאפען, ער איז אפ געפיהרט געווארען אין טורמע אויף קאפערניקא.

דער אימפאזאנטער און פייערליכער אוונד

צום יובילייי פון דירעקטאר דוד צעלמייסטער

דער קאמיטעט צו פייערען דעם יובל פון דער 25-יעהריגער טעטיגקייט פון יודישען טעאטער-די רעקטאר ד״ר צעלמייסטער האט זיך שוין קאנסאלי דירט, צעהנדליגער פון די אנגעזעהענסטע ליטערא טען, זשורנאליסטען, ארטיסטען און טעאטער-עסקנים האבען שוין געגעבען זייער שריפטליכע הסכמה צו געהערען צום קאמיטעט און אינצוארדנען די גרוי סע יובל-פייערונג.

שוין אין די נאהענטסטע טעג וועט מען זיין אין דער לאגע צו בעשטימען דעם טערמין און ארט, וואו די יובל-פייערונג וועט פארקומען, יעדענפאלס האט דער יובילאר אויסגעדריקט זיין ווילען אז דער יובליי-אווענד זאל פארקומען אין לאדז, וואו דער דירעקטאר צעלמייסטער האט דורך 25 יאהר מיט קליינע איבעררייסען געפיהרט די גרעסטע און ערנ סטע יודישע טעאטער-אימפרעזעס. בעקעמפענדיג די גרעסטע שוועריגקייטען און דערהאלטענדיג א יו דישע טעאטער-פאזיציע. נישט קוקענדיג אויף די גרעסטע מאטעריעלע קרבנות פון זיין זייט.

דער טעכנישער קאמיטעט האט בעשלאסען אז דער יובליי-אווענד זאל זיין אנ'איפאזאנטער און פייערליכער.

A.Gelassen Piotrkowska 114 — Tel. 234-40 — שניידער-סאלאן

ס'זענען אנגעקומען די נייעסטע ענגלישע שטאפען.

פון ארץ-ישראל-אמט

פרוי שניידער חנה ווערט געבעטען צו ווענ דען זיך אין ארץ-ישראל-אמט (שרודמייסקא 29) אין איהר אייגענעם ענין.

פון „ברית החשמונאים“

מוצש״ק, קומט פאר אין „נייעם קאנצערט-זאל“ א גראנדיעזע פייערונג געווידמעט דעם 1-יאהריגען יובילייי פון „ברית החשמונאים“. צווישן אנדערעס וועט מיט א רעפעראט ארויסטרעטען דער פרעזידענט פון „ברית ישורון“ אין פוילען הרב ד״ר שלום טריסטמאן פון ווארשא. צוליב דער פערשידענארטיגקייט פון דער אימפרעזע פער שפרעכט דער אווענד צו זיין אינטערעסאנט.

זונטאג, זינגט האנקא ארדאנובנא

האנקא ארדאנובנא, קומט קיין לאדז און וועט גע בען איין אייגציגען קאנצערט דעם קומענדיגען זונ טאג, אווענד אין פילהארמאניע-זאל.

שבת — גרויסער אקאדעמיקער באל לטובת קרן קימת

מארגען אווענד קומט פאר אין לאקאל פון „וויזא“ אנ'אקאדעמיקער חנוכה-באל לטובת דעם קרן קימת לישראל.

די היגע ציוניסטישע אקאדעמישע פערבאנדען האבען געמאכט אלע אנשטרענגונגען, אז דער באל זאל אויספאלען זעהר אימפאזאנט.

וואיעוואדע האוקע-נאוואק

איז ארויסגעפאהרען צום צוזאמענפאר פון די וואיעוואדעס

(2) ווי מיר דערוויסען זיך איז דער לאדזער וואיעוואדע האוקע נאוואק נעהערגעכטען ארויסגע פאהרען אויף דעם צוזאמענפאהר פון די וואיעוואד עס, וועלכער קומט פאר איצט אין ווארשא.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: י. קאפראווי סקי (נאוואמיעסקא 15), ס. טראוקאווסקי (בזשע זשינער 56), מ. ראזענבלום (שרודמיעסקא 21), בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 95). סקווארטשינ סקי (קאנטנע 54), טשינסקי (ראקיטשינער 53).

וועגען בוך „פוילשע חרפה“

נישט לאנג צוריק איז דערשינען אין יודיש א בוך וועגען ווענערישע קראנקהייטען און זייער היילען א. נ. „פוילשע חרפה“. מחבר — ד״ר מעד. ה. רוזשאנער. אין פאל, אויב ביי די היגע צייטונגס-פערקויפער אדער אין די ארטיגע בוכהאנד לונגען איז דאס בוך נישט צו בעקומען, דארף מען זיך ווענדען דירעקט צום מחבר, ביילייגענדיג פאר 2 זלאטעס פאסט-מארקעס. אדרעס:

Dr. Różaner Łódź, Narutowicza 9.

גראנדיעזער חנוכה-קאנצערט אין „שיר“

מארגען, שבת קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, נארוטאוויטשא 32, א גראנדיעזער חנוכה קאנצערט אונטער דער ליישונג פון פראפ. י. פיי ווישיס מיט דער בעטייליגונג פון די סאליסטען פרל. ס. קראפיוניק (סאפראן), ה. קארן (טענאר) און ח. קאלטקי (באס). ביים קלאוויר — אויטור בצלאם.

אין פראגראם נעהען אריין שאפונגען פון זולצער, וואגנער, הענדל א. א. ווי אויך יודישע פאלקס-לידער. נאכ'ן קאנצערט — טענץ ביז אין דער פריה.

ווי ס'איז צו זעהען פון בילעטען-פערקויף איז די פעראינטערעסירונג א שטארקע און דער קאנצערט-ראום וועט אהן ספק אדורך מיט דעם געהעריגען ערפאלג.

חנוכה-אווענד אין „מרזחי“

מארגען, מוצש״ק פונקט 7 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (זאכאדניא 63) דער טראדי ציאנעלער חנוכה אווענד מיט'ן אנטייל פון א חזן און כאר. עס וועלען אויך געהאלטען ווערען פאר טראגען מעגינא דיומא. דורה בצוואוסטע פרעלער געגעבען.

יעדען פרייטאג-צו-נאכט׳ס ווערט געגעבען א שעור מדרש פון דער וואך און היסטארישער בע לויכטונג ווי אויך תנ״ך דורך הרב יעקב גוטקאווסקי אין שוהל „שערי מזרח“, זאכאדניא 63.

קאנצערט פון 7 יעהריגען פענאמענאלן פידעל-ווירטואז אנטאש וואסערמאן

אפגעלעגט אויפ'ן 16-טען ד. ח.

צוליב דער נישט דיספאזיציע פון דעם בע ריהמטען 7 יעהריגען פענאמענאלען פידעל-ווירטו אז אנטאש וואסערמאן, איז דער קאנצערט וואס האט געזאלט פארקומען מארגען, שבת, 4 נאכמי טאג אין „פילהארמאניע“ אפגעלעגט געווארן אויפן 16-טען דעצעמבער ד. י. 12 פארמיטאג.

קינא
EUROPA
20 נארוטאוויטשא 20

RISZARD • היינט
TAUBER
אין פילם
ליבעס=שטרעבונגען

אנהייב 4, 6, 8 און 10 אווענד
שבת, זונטאג און יום-טוב — 12 בייטאג.

נעכסטער פראגראם: גיגאנטיש מייסטער- ווערק פון דער סאוויעטישער פראדוקציע
„קאטאסטראפע פון דער טשעליוסקין-עקספעדיציע“

אין די נאָהענטסטע טעג הויבען זיך אָן
אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי״ (דירעקציע: דור צעלמייסטער)
די לאַנג-ערוואַרטעטע גאַסטשפּילען פון דער טאַנצענדיקער, זינגענדיקער, פלאַם-פייערדיקער, פרעהליכער סובּרעטין
רעגינא צוקער
אין דעם גרויסען מוזיקאַלישען שלאַגער
„די קאָמעדיאַנטקע״

אַ וואָך „בערל-שמערל-טעאַטער"

דאָס „בערל שמערל-טעאַטער״, וואָס שפּילט בּיי אונז אין לאָדז ערשט איין וואָך, האָט זיך שוין איינגעבּירגערט אין אונזער שטאָט. דער עולם זיצט און גאַפט און קוועלט־אָפּ פון די לאַלקעס, וועלכע פערקערפּערען אונזערע לאָדזער „גדולים״, עסקנים און שטאָטישע קאַלעפּעל, יעדעס לידעל ווערט אויפגעכאַפּט, מ׳זינגט מיט און ס׳איז ליי־הודים!

היינט, פרייטאָג אָוונד און מאָרגען שבת צו נאַכט, וועלען מיר אין דעם בּעליבטען „בּערל־שמערל טעאַטער״, אין קאַפע „אידעאַל״ (פּיעטרקאָווער 48) ווידער הערען און עטציקען זיך פון אונזערע קאַל עס סוחרים וועלען אָפּקוועלען פון אונזערע „האָ־לערטשיקעס״, ר׳ לייבוש פאָן ראָזענבּערג און גרשון וואַהלמאַן.

האַנדוועַרקער וועלען זיך אַרומכאַפּען מיט זייער „ליבּלינג״ חיים ראָסנער און מיט׳ן פרעזעס דאָק־טאָר פּלויש.

אונזערע ווייבּלעך וועלען זיך „פּשעיטען״ מיט דער „דזשאַלאָטשקע״ אסתר טענדעראָווע.

די פאַננעס וועלען זיך „זאַכוויטשען״ פון דער פאַננאַ דעמבּאַקובּנאַ.

יורדים וועלען שעפּען נחת פון דעם ספּיטש פון אונזער ראַבּי וואַלענטי בּעזים און פון דער מאַדאַם וואַיטשעכאָווא.

ספּאָרטלער און סתם יודען וועלען זיך משמח זיין מיט אונזער שפּעסעל ראַטהאַלץ, ווען ער לייגט אַוועק דעם יעקע קנאַק־אַוט.

ציוניסטען וועלען אָפּגעבּען שלום יצחק גרינ־בּוים׳ען.

אַלע, אַלע, וועלען מיטזינגען מיט אונזער קאָ־מענדאַנט בּערעק מיזלעראָוויטש דאָס „סאָלדאַטסקע־לידעל״: „אנשי בּערעק״.

די אָנהענגער פון „ווידזעוו״ וועלען זיך שטאַרק פרעהען מיט׳ן קאָמענדאַנט מאַקס קאָנסול און אָסקאַר קאָנסום...

אַ חוץ דעם וועלען נאָך זינגען און זאָגען: דירעקטאָר צאָהלמייסטער און פאַני די חזנ׳טע. ר׳ יאָסעלע יינ׳ער. דער ליבּלינג פון שמאָלען געסעל, פּיניעלע מוזיק, די „ד׳פלאָמאַטען״ בּערל און שמערל.

הקיצור, ווער ס׳וויל פערברענגען צוויי אנגע־נעמע שעה׳ן פאַר ווייניג געלד, דאַרף זיך אַריינ־כאַפּען אין דעם פרעהליכען „בּערל־שמערל־טע־אַטער״ אין קאַפע „אידעאַל״ (פּיעטרק. 48).

אַ שלעכטע שטאָף־וועקסלונג קען מען אויסבּעסערן
פרינקענדיג אָנשטאָט די שעדליכע קאַווע און טעה, די בּעקאַנטע און רעגולירענדע די שטאָף־וועקסלונג קרייטעל־צער־געמישען פון

Oskar Wojnowski HERBACIANKA

פערלאַנגט אין די אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטעקשנעס.

Skład główny: Warszawa, Al. Jerozolimska 75, tel. 857-25 פרייז פון אַ שאַכטעל 2.50 זל.

אויף דער פּראָווינץ ווערט ערויסגעשיקט פער פּאָסט דורך נאָכנעהמע אַמוועניגסטענס 2 פּעקלעך.

נתן זילבּערצווייג אין לאָדז

נעכטען איז געקומען קיין לאָדז אונזער ספּעציעלער קאָרעספּאָנדענט פון ארץ ישראל נתן זילבּערצווייג. אין אונזער זונטאָג-נומער ברענגען מיר אַ גרעסערען געשפּרעך מיט איהם וועגען לעבּען אין ארץ-ישראל.

„מאַנדארין וואַו"
אויף דער יודישער בּיהנע

די בּעריהמטע ענגליש־כינעזישע פּיעסע „מאַנ־דאַרין וואַו״ איז נאָך בּיז׳ן היינטיגען טאָג די איינ־ציגע פּיעסע אין די אויסלענדישע טעאַטערען, וועלכע ציהט צו אַ גרויסען עולם.... „מאַנדאַרין וואַו״ איז געשפּילט געוואָרען דורך די גרעסטע וועלט־קינסטלער. די דאָזיגע פּיעסע איז בּעקאַנט דעם לאָדזער טעאַטער־פּובּליקום סיי פון קינאָ און סיי פון פּוילישען טעאַטער, וואו זי איז געשפּילט גע־וואָרען דורך די מייסטער קאַזשמיעזש קאַמינסקי און לודוויק סאָלסקי. צוריק מיט עטליכע יאָהר האָט די דאָזיגע פּיעסע געשפּילט אין לאָדזער דייטשען טעאַטער דער בּעריהמטער שוישפּילער קורט קאַטש, וועלכער פיהרט זי אויף היינט אין „ראָזמאַיטאָשטשי״ טעאַטער און האָט וועמען זי איז ספּעציעל איבּער געזעצט געוואָרען אויף יודיש דורך ס. קאָר טייער.

„מאַנדאַרין וואַו״ ווערט געשפּילט אַ חוץ היינט און מאָרגען 9.30 אָוונד אויך מאָרגען שבת 12 פאַרמיטאָג לטובת דער מעדעם־שול.

מאָרגען 4.30 נאָכמיטאָג ווערט געגעבּען די בּעליבּטע מעלאָד׳שע פּיעסע „קאַווקאַזער ליבּע״ און האַלבּ 8 אָוונד צום לעצטען מאָל „פריילין דאָק טאָר״.

מעלדונגען

איגוד הציונים המדינתיים „נורדיה״ בּלאָדז פּילסודסקיעגאָ 57

היינט פרייטאָג ד. 7 דעצ. ד. י. פּינקטליך 8.30 אָוונד קומט פאָר אַ רעפעראַט פון ח׳ זאַנ־דער. איינגאַנג פריי פאַר חברים און סימפּאַטיקער. שבת דעם 8 און זונטאָג דעם 9 5 אַזייגער חברישער טיי־אָוונד.

שבת דעם 8 ד.ח., קומט פאָר דער טראַדי־ציאָנעלער חנוכה־בּאַל, אָנפאַנג 10 אָוונד, איינגאַנג פאַר חברים און אַריינגעפיהרטע געסט.

קאָמוניקאַט פון זש.ט.ק. וואָלטשאַנסקאַ 35 טעל. 121-53

די נאָהענטסטע אויספלוגען

שבת ד. 8 און זונטאָג ד. 9 5 אַ זייגער חברישער אויף דער אויסשטעלונג פון קילימס. זאַמעלפּונקט 11.30 פריה אין לאָקאַל זש.ט.ק. זונטאָג, ד. 9 קומט פאָר אַ ציקל אויספלוגען אין דער לאָדזער שילף, זאַמעלפּונקט 10.30 פריה אין לאָקאַל פון דער געז־עלשאַפט. אָנפיהרער פּראָפ.. סט. בּאַראָווסקי זש.ט.ק. אימפּראָוועס. פרייטאָג, דעם 8־טען 9 אָוונד קומט פאָר אַ פאָרלעזונג פון רעד. ראָזענבּערג א.ד.ט. אַ טאָג אין רעדאַקציע״, איינגאַנג פריי. שבת און זונטאָג, ד. 8 און 9־טען פּונקט 5 אַ זייגער פאַר־נאַכט קומען פאָר אין אייגענעם לאָקאַל „חברישע טיי־אָוונדען״. איינגאַנג פאַר מיטגלידער און פער־בּעטענע געסט.

חנוכה־אָוונד אין זש.ט.ק. שבת, ד. 8.טען 10 אַ זייגער אָוונד, קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ חנוכה־אָוונד״. אין פּראָגראַם אַרטיס־טישע אַרויסטריטען, רעציטאַציעס און קאָנצערט־טייל איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

מיטוואָך, ד. 12־טען 9 אָוונד, קומט פאָר אין זש.ט.ק. „לאָקאַל אַ פאָרלעזונג פון בּעריהמטען דיכ־טער איציק מאַנגער א.ד.ט. „צעשויבּערטע קעפּ״.

דער סעקרעטאַריאַט נעמט אָן איינשרייבּונגען אויף שפּראַך־קורסען פאַר יודיש, שפּראַך און ליטע־ראַטור, העבּרעאיש, ענגליש, פאַר אָנפאַנגער און אַוואַנסירטע, און גיט אַרויס הנחה־בּילעטען אין די קינאָ־טעאַטערס „לונאַ״, „ראַקיעטאַ״, „איראַדאַ״, קאַסינאָ און טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי״ טעגליך, פון 1—10 און 5—10. די בּיבּליאָטעק איז טעטיג 2 מאָל וועכענטליך פון 8—10 אָוונד (מאָנטאָג און מיטוואָך) דער לעזע־זאַל פאַר צייטשריפטען איז טעטיג טעגליך, אין די ביורא שעה׳ן.

DR. MED. H. LUBICZ
פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנקה.
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפּפאַנגס-שעה׳ן 8—10, 12—2, און 5—8 אָוונד
זונטאָג און יום-טוב פון 9—11 בּייטאָג.
און יו״ט 9—1. פאַר דאַמען בּעזונדערער וואַרט-זאַל

Dr. H.Rakowski
אינערליכע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
האָט זיך איבּערגעצויגען פון זאַוואַדזקאַ 8
אויף טראַוגוטאַ 5, טעל. 137-34.

ספּאָרט

סענסאַציאָנעלער באָקס - מעטש
הכח (לאָדז) גוויאַזדאַ (וואַרשאַ)
ראַטהאַלץ אין לאָדז

זונטאָג, דעם 9 ד. ח. 11 אַ זייגער אינדע־פריה וועט אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי פאָרקומען אַ סען סאַציאָנעלער באָקס־מעטש צווישען היגען הכח און וואַרשאַווער גוויאַזדאַ וועגען בּעכער פון „אַראַ־ראַט״. דער מעטש זאָגט פאָר צו זיין זעהר איבּ־טערעסאַנט און האָט אַרויסגערופען אַ פערשטענדליכע פעראינטערעסירונג אין די היגע ספּאָרט ספע־רען, בּיידע מאַנשאַפטען געפינען זיך אין אויס־געצייכנעטע פאָרם ספּעציעל די וואַרשאַווער אַרביי־טער־מאַנשאַפט, וועלכע האָט לעצטענס אין די מייסטערשאַפטס קאַמפען פון וואַרשאַ געשלאָגען דעם פאָראַיאָהריגען וויצע־מייסטער פון פּוילען „סקאַדאַ״ 11:5.

די פאָר־צוזאַמענשטעלען איז פאָלגענדע:

ראַטהאַלץ—גאַספּיד, זאַטעל—פאַגאַט, קעניגס־ווין—וואָלפּאָוויטש, בּערניק—ודאָווינסקי, גאָלד־שטיין—ליפשיץ, ראָזענבּערג—וואַלדמאַן, יעלען—פרידמאַן, בּלום—בּליבּוים.

אויפ׳ן מעטש האָט דאָס טעאַטער אַנסאַמבּל פון „אַראַראַט״ דעלעגירט די לאָדזער „ליבּלינגס״ דזשיגאַן און שומאַכער.

צווייטער קאָנצערט פון יודישער מוזיק אין „הזמיר"

זונטאָג, דעם 9 דעצעמב. אָרדענט איין דער היגער „הזמיר״ דעם צווייטען קאָנצערט געווידמעט ריין יודישע מוזיק.

אין פּראָגראַם געהען אַ גרויסע צאָהל שאַפונגען וואָס ווערען פערעכענט אַלס פּערל פון דער יודישער מוזיק.

דאָס זעהר רייכע פּראָגראַם פיהרען אויס דער אָרקעסטער, געמישטער כאָר די אין אונזער שטאָט גוט בּעקאַנטע סאָליסטען.

צווישען אַנדערע טרעט אויך אַרויס דער אין אונזער שטאָט פּאָפּולערער זינגער ה׳ לוואָוויטש, וועלכער וועט אַרויסטרעטען מיט אַ רייכען פּראָג־ראַם פון יודישע פאָלקס־לידער.

מיט׳ן קאָנצערט פיהרט אָן פּראָפ. י. זאַקס, וועלכער האָט מיט זיין מוזיקאַלישער אַרבּייט זיך שוין קונה שם געווען אין אונזער שטאָט.

מאָרגען צווייטער אויפטריט
פון רות סאָרעל אבּראַמאָוויטש און געאָרג גראַסע

אַ זעהר גרויסען אינטערעס האָט אַרויסגע־רופען דער אויפטריט פון די וועלט־בּעריהמטע לאָ־דזער טענצערין רות־סאָרעל אַבּראַמאָוויטש, פּרימאַ־בּאַלערינאַ פון בּער בּערלינער אָפּער און איהר פּאַרטנער געאָרג גראַקע, ערשטער טאַנץ־מייסטער פון דער בּערלינער אָפּער. וועלכע טרעטען אויף מאָרגען שבת 8,30 אָוונד אין פילהאַרמאָניע־זאַל.

דער נאָמען איז דער סימבּאָל פון זינד.
אין דער הויפּט-ראָלע: דער סאָוויעטישער שטערן
ANNA STEN
„NANA"
היינט פּרעזענטירען מיר דאָס וועלט-מייסטערווערק פון Emil Zola
פּאַריז! בּולוואַרן! אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבּען פון PAT
אָנהויבּ 4.30 נ״מ, שבּת און זונטאָג 12.30 בּייט., לעצטער סעאַנס 10.30
דער זאַל ווערט גוט געהייצט.

קלאַנג-קינאָ
CAPITOL
זאַוואַדזקאַ 16

אין דער הויפּטראָלע פון פיהרער WALLACE BEERY
ווי אויך די רייצענדע FAY WRAY
„VIVA VILLA"
אונזער גרויסער רעוואָלוציאָנס-פּראָגראַם!
אויסער׳ן פּראָגראַם: אַ פאַרס „GWIAZDY, GWIAZDORY i GWIAZDECZKI" אין די הויפּטראָלען: SMOSARSKA, BODO
אָנהייבּ 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבּת און זונטאָג 11 אַ זייגער פאַרמיטאָג.
פריהמאָרגען-פאָרשטעלונגען קומען פאָר שבּת, דעם 8-טען און זונטאָג, דעם 9-טען דעצעמבּער, איינטריט 25 גר.

CORSO

„דרייץ פון ווינער וואַלץ"
דער הערליכסטער פילם, וואָס האָט ענטציקט אַ וועלט מיט צויבּער — א. נ.!
פּרעכטיגע מעלאָדיעס. פול מיט סענטימענטען פילם. דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען איינגאַנצען אויף דייטש.
אין די הויפּטראָלען: Magda Schneider, Georg Aleksander, Leo Slezak
נעכסטער פּראָגראַם: „פּאַריזער וואָהנזינגקייטען״. שבּת, דעם 8-טען דעצעמבּער, 11 אַ זייגער פאַרמיטאָג, און זונטאָג, דעם 9-טען, 11 פאַרמ. ווערט דעמאָנסטרירט פאַר דער יוגענד אַ פילם „אין שוץ געגען טויט״. פּרייזען פון די פּלעצער צו 20 גר.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער

PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגאָ 74/76
(רוג קאָפּערניקאַ)
היינט און פאָלגענדע טעג

היינט און פאָלגענדע טעג! טורנעע פון ליבּע. פּיקאַנטעריע. געזאַנג און טאַנץ. דער וואונדערבּאַרער ראָמאַנס פון עהראַן
„איהר כישוף"
אין די הויפּטראָלען: GLORIA STUART, ROGER PRYOR, MERNA KENNEDY

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
RAKIETA
שיענקיעוויטשאַ 40.

דאָס פּרעכטיגסטע פילם-מייסטערווערק פון געזאַנג, טאַנץ און ליבּע
גרעסטע אַטראַקציעס פון פילם! רעוויו אויף אַעראָפּלאַנען! פּרעכטיגע אויסשטאַטונג!
אין די הויפּטראָלען: Dolores del Rio ווי אויך דער גלענצענדער Gene Raymond
היינט און פאָלגענדע טעג!
„KARIOKA"
נעכסטער פּראָגראַם: „מענשען איז ווייסען״ מיט Clark GABLE i Myrna LOY
אָנהייבּ אין געוועהנליכע טעג 4 אַ זייגער נאָכמ. שבּת און זונטאָג 12 אַ זייגער בּייטאָג.
דער זאַל איז גוט בּעהייצט.

ליבּאַ-טעאַטער
„SZTUKA"
לאָדז, קאָפּערניקאַ 16.

Firma „SAWA“ PIOTRKOWSKA 33
TELEFON 245-85
עמפפעהלט פולאווערס, סוויטערס
פאר הערען. דאמען און קינדער אין א גרויסען אויסוואהל ווי אויך
וועש, שטרימפ און הענדשקעס צו פאבריקס-פרייזען

METRO
פושעיאזד 2

צום ערשטען מאל אין לאדז!
„KOCI PAZUR“
HAROLD LLOYD
איז דער הויפטראל
ארציקאמעדיע אין נייעם סטיל. הומאר. ראמאנס. סענסאציאנעלע פאטירונגען. טאנץ. געזאנג. אויסשטאטונג

ADRIA
גלובנא 1

דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז! פון היינט פרייטאג דעם 7-טן דעצעמבער ביז זונטאג דעם 9-טן דעצעמבער איינשליסליך
פערבאנד פון די ארטיסטען פון די פוילישע טעאטערס אונטער דער קינסטל. לייטונג פון Jerzy Junosza פרעזענטירט די שלאגער-רעווי א. ג.
„לאדזער מעלאדיעס“
Rena Markiewiczówna, Vica Carl, Cenia, J. Szymański, J. Leński, J. Lassota, מוזיקאלישער אקארד אין 15 טאבלאצען. ס'נעמען אנטייל:
Jerzy Junosza •• אויפן עקראן! וואונדערשעהנע קאמעדיע פול מיט הומאר א.נ. „די ליבע אין אויטא“ מיט Annabella i Jean Murat

קינא-רעוויו AMOR
פאמארסקא 89 טעל. 248-05
דער ביליגסטער טעאטער אין לאדז!
דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג, קריזיס-פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאל איז שמארק ווענטילירט. אנהויב פון די סעאנסען 6 און 8 ווינטער נאכט. זונטאג און יום-טוב 3 נאכט.

סלאנג-קינא-טעאטער
LIRA
לימאנאווסקיעגא 37.

לעצטע 3 טעג מעכטיגער דאפעלטער פראגראם לעצטע 3 טעג
1) דער הערליכסטער פילם פון איצטיגען סעזאן
„דער מערדער“
600 גנבים פון דיסעלדארף! סענסאציע! שפאנונג!
אנאנס: פראסוראטאר ALICJA HORN
2) די קעניגס פון הומאר PAT i PATACHON אלס ערפינדער פון פראך

קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

עס ווערט געזוכט שטאפערינס צו פלוש-אויסארבייטונג, צו מעלדען זיך אין פאבריק זאקס, פאלודניאווא 52. 5213

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער נייהער וואס זאל אויך קענען ריכטעווען, צו ערפאהרען שרודמיעסקא 8 ענגלישער.

א טיכטיגער פערקויפער (ריין) ווערט אין זאפארט געזוכט אין קאנפעקציע-געשעפט, גלובנא 41.

סוויטער נייערינס קענען זיך מעלדען פירמאוויטשא 11. 5262

אנ'ענערגישער מענש אין די מיטעליאהרען מיט גוטע רעפערענצען ווערט געזוכט אין אייזן-סקלאד וואלטשאנסקא 60

טיכטיגע פערקויפערין אין דער שיך בראנזשע ווערט געברויכט אין א שיך געשעפט, צו ערפאהרען ביי טשעשניעווסקי גלובנא 69.

עס ווערט געזוכט א לערן-יונגעל צו דאמען-קאפעלושען, פיעטריקאווער 28 אין הויף אין היטען-פאבריק.

ראקאלען

איבערצוגעבען א שטוב מיט א קיך אויף קאנסטאנטינער 29, פארטער, קווער אפיציגע, וו. 32.

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 אינטעליגענטע פריילינס, דאווטארטשיקוב 28 (יעליוש) וו. 58.

א דאפעלטע בודקע זאפארט צו פערדינגען אין צענטרום שטאט, צו ערפאהרען נאווראט 56 פראנט 3 שטאק. וו. 21 פון 4–8 אווענד.

צוליב אברייזע איז א מלעטשאר-ניע-פיליע פון געבעקס אהן אבטרעטס-געלד זאפארט איבערצוגעבען, אנדזשעיאגאס 30.

אנ'ארט צו שלאפען פאר אנ'ארנטליכען יונגערמאן ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע, זאוואדזקא 4, וו. 10.

ביליג אבצוגעבען א שטוב צו פיהרען א פראצאווניע אדער א פאבריקעל, ביי יומע, פולנאצנא 10.

א גאלדענער האנדעלס-פונקט א פראנט-געוועלב, האלבע סוטערינע באלד אוועקצוגעבען אהן אבטרעטס געלד, צו ערפאהרען קאשטשעלנא 3 ביים זייגער-מאכער. 5248

צו פערמיטען א געוועלב, צימער און קיך צוזאמען יעדעס בעזונדער קילינסקיעגא 50 ערפארען ביים וועכטער.

2 פריילינס קענען בעקומען לאזשי ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע. דבורה מילער, וואלבארסקא 32.

צו פערמיטען א געוועלב מיט א שטוב און א קיך און 2 שטובען מיט א קיך און שטובען מיט קוכען, צו ערפאהרען ביי דער ווירטין, זגערזשער 43/45.

צו פערמיטען איין צימער און קיך ערשטען שטאק ווי אויך איין צימער 3-טען שטאק. וואולטשאנסקא 144 ביים וועכטער.

צו פערמיטען א געוועלב, צימער און קיך נישט אויף קאלאניאל, עווענטועל יעדעס בעזונדער. וואלטשאנסקא 144 ביים וועכטער.

צו פערדינגען א שעהן מעבלירטעס צימער מיט אלע בעקוועהמליכקייטען 1 שטאק בעזונדערער איינגאנג, נאווראט 38a וו. 16 ביז 5 נאכמיטאג.

צוויי וואוינונגען צו 1 שטוב מיט א קיך מיט בעקוועהמליכקייטען צו פערדינגען פון זאפארט. — צו ערפאהרען 28 pułk Strz. Kan. 3, m. 8.

וואוינונגען געטיילט איבערגעארבייט, פון גרויסע אויף קלענערע, ווי 1, 2, 3, 4, 5 שטיבען און קוכען מיט אלע בעקוועמליכקייטען צענטרום שטאט אהן אבטרעט-געלד, ווי אויך מעבלירטע צימערן מיט בעזונדערען איינגאנג אויף מאנאטליכען דירה-געלד, געוועלבער, געשעפטען און פאבריקס-לאקאלען, דינגט און פערדינגט הייזער, ווילעס, פלעצער, קויפט און פערקויפט יעדער נאר דורך דער איינציגער פערמיטלונגס-ביורא „פא-לאנרוך“ וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד.
Biuro „Polonruch“ Piotrk. 81 w podw. tel. 132-01.
טעגליך פון 9 פריה ביז 8 אווענד

צו פערדינגען א געוועלב דירעקט ביים ווירט ביליג דירה-געלד, גוט פאר פלייש, הערינג, היטען אויך אנדערע זאכען, מעקלערס געוואונשען, בזשעזשינער 57a פרעגען אויפן ארט ביי ווארשאווסקי.

צו פערדינגען א גוט איינגעפיהרטע בעקעריי אויף דער פראווינץ. פרנסה געזיכערט. אינפארמאציעס פיעטריקאווער גאס 116 וו. 37.

אבצוגעבען אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 ארענטליכע יונגעלייט. 11 ליסטאפאד 24, וו. 3.

איך זוך 2 שטובען מעבלירט אדער אהן מעבעל אין א ריין הויז 1 שטאק אויף בושעזשיגער גאס, אפערטען אין אדמיניסטראציע, אונטער D. F.

פערשידענעס

פאקען-פאלטענס און זשרעבאק-פאלטענס ווי אויך סקונקס קרענעז ביליג ביי
Najtańsze źródło wyrobów futrzanych Brzezińska 25/27
(פראנט-געוועלב)

אכטונג, סוחרים און פאבריקאנטען! א קוואליפיצירטער לאנגיעהריגער בוכהאלטער - בילאנסיסט, קארעספאנדענט, מיט שטייער-ענינים אויספיהרליך בעקאנט, זוכט א פאסטען, עווענטועל שטונדענווייזע. אפערטען פיר „גאראנטיע“ אבצוגעבען אין „נייעם פאלקסבלאט“.

ווילסטו זיין שטענדיג געזונד, דאן מוזטו עסען די בעסטע און געשמאקהאפטסטע מיטאגען צו גאנץ ביליגע פרייזען אין דעם בעוואוסטען היגיענישען רעסטאראן ביי הערמאן לעווינסקי, פילצקיעגא 39, טעל. 169-94.

לעהרערין גיטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש יודיש און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען, לאסמאן, בזשעזינער 15.

איך האב צו פערקויפען נייע עץ-החיים. גלייכצייטיג נעהם איך אן צו פעריכטען אלטע עץ-החיים. אברהם זילבערמאן, פעפערגאס 13.

אנ'אויבערלאק אין בעסטען צושטאנד געלעגענהייטליך ביליג זאפארט צו פערקויפען. פאדזשעטשנא 20 וו. 20

„Pomoc Naukowa“ Śródmiejska 21, pr. of. (brama) III p. m. 17. Profesorowie gimnazjalni, specjaliści każdego przedmiotu udzielają lekcyj uczniom, eksternom, pojedyńczo i w grupach. Umieszczają w gimnazjach. Starszym metodą skróconą. Wyjeżdżającym do Palestyny angielski i hebrajski. Ceny niskie.

אנ'ענערגישער אדמיניסטראטאר נעמט אן הייזער אין אדמיניסטראציע, אויף פערלאנג קען איך אויך בײלייגען קויציע. אפערטען אונטער „ענערגישער“ אין ארמ.

Niezbędne dla przemysłowca i handlowca. Buchalterja podwójna włoska i amerykańska udziela rutynowany buchalter. Kurs skrócony 25 zł. Dzwonić 201-36.

Buchalter-bilansista z wieloletnią praktyką poszukuje posady lub na godziny. Łaskawe zgłoszenia sub. „Referencje“.

Kupię Kasę nie dużą Dzwonić 185-22.

Dla Palestyny korzystny zawód elektrotechnika, kreślarza i technika budowlanego. Udziela wykwalifikowany inżynier. Dzwonić 201-36.

RUTYNOWANY BUCHALTER poszukuje posady, ewentualnie prowadzenie ksiąg na godziny. Pierwszorzędne referencje. Oferty sub. „B“ do adm. niniejszego pisma.

„Łodzianka“ מאטרימאניאל-ביורא פערמיטעלט אין מאטרימאניאל - ענינים. דיסקרעציע געזיכערט, לאדז, נאוואפאנסקא 144 וו. 1. ביי דער קאנטנע.

Energiczny prawnik poszukuje administracji domów, na żądanie może złożyć kaucję. Oferty sub Energiczny do administracji nin, pisma.

פערקויף פון פערשידענע מאלער-וואלצען אין שאבלאנען און נעהם אן מאלער-ארבייט ביי א. פישאף, לאדז, פולנאצנא 9.

צו פערקויפען זינגער'ס א מעדזשעסע-מאשין צו טאשען-טיכלעך אין גוטן צושטאנד כמעט ניי. פאדזשעטשנא 14 פראנט, וו. 15.

פון 2.85 זל. קאלאשען און שניעגאווצעס Tretorn, Z. S. S. R. Pepege, Gentelman i inn. ביי ה. שיינפינקעל, פיעטריקאווער 44.

רונדמאשינען וויל איך קויפען אין גוטען צושטאנד 24 פיין 26 צאל, ווי אויך 26 פיין 24 און 26 צאל. אפערטען אין אדמ. אונטער „רונדמאשינען“

Lekcje hebrajskiego i angielskiego. Postępy gwarantowane. Ceny przystępne. Narutowicza 11 m. 4, front. Zgłoszenia 5–6 popoł.

א שפולמאשין 20 שפינדעל אין גוטען צושטאנד פרייזווירדיג צו פערקויפען, פאמארסקא 6, וו. 14.

וויכטיג פאר זאקען-פאבריקאנטען! אויף לוין נעמט אן א קוואליפיצירטער שטריקער רענדער אויף 13-ער מאשינען און א 4-ער אזשור-מאשין, מ. אייזענבערג, שקאלנא 5.

איך קויף פערשידענע אפפאל פון געטרעס, קאפעלוש'ן בערעט'ן און אלע פערשידענע וואל-אפפאל צו ערפאהרען אין דער עקספעדיציע „Iskra“ אגראדאווא 2. פאר נומער 50.

צו פערקויפען א הענטשקע-מאשין דעל 8-ער צו רונדע און צו פאנג מיט ספעציאל פאנג אין בעסטען ארדנונג, זאוואדזקא 19 וו. 26.

Primeros

עס איז פערלוירען געווארען א וועקסעל אויף 30 זל. צאהלבאר דעם 18|XII אויסשטעלער ט. מאשטשינסקי מיאנאווסקיעגא 6, אפצוגעבען צו ראדאמסקי, גדאנסקא 4.

א פאלעסטינער בירגער קען מיטנעמען א מיידעל נאך ארץ-ישראל. באלדיגע און געזיכערטע ערלעדיגונג, אפערטען אין רעדאקציע פון „נייעם פאלקסבלאט“ סוב. „סאליד“.

שטריקמאשינען, הענדשקע-מאשינען „Original“ און „Ideal“ האנדשטריקער שטריק-מאשינען, ראשעל-מאשינען נייע און געברויכטע פערקויף איך ביליג, ציגעל גאס 37 וו. 34. 5247

אכטונג! שלאסערס, מאלער און פארמירער. ביי מיר בעקומט מען גוטע זאווניע-קאקס, זאכאדניא 32 אין קויהלען סקלאד.

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
טאג'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט שפאלטען
אין טעקסט—40 • • • • 60—
נאך'ן טעקסט—12 • • • • 18—
ווייטער דער שטארט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

פעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצואצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און פאר מין פון די אנאנסן איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז קענען בייטען און פיינאכם.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 81.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman